

Wonen tussen gelijkgestemden

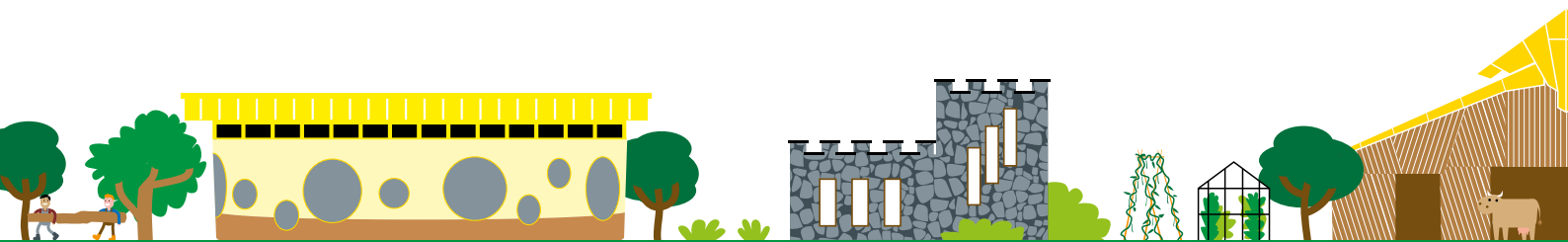

Community-vorming in Oosterwold

Dr. Ivan Nio
NIO Stedelijk Onderzoek & Advies

november 2020

In opdracht van gemeente Almere,
Gebiedsmanagement Oosterwold

Inhoud

Deel I Introductie

4	1. Inleiding	13	3. Wie wonen er in Oosterwold?
8	2. Buurtschappen als lichte gemeenschappen	16	4. Verwachtingen en dromen
9	2.1 Buurtschappen		
11	2.2 Lichte gemeenschappen		
12	2.3 Leefstijlengemeenschap		
12	2.4 Noodzakelijke collectiviteit		

Deel II Oosterwold maken

20	5. Op zoek naar gemeenschappelijkheid	30	7. Conflicten en meningsverschillen
22	5.1 Collectiefjes	31	7.1 Onenigheid over de weg
24	5.2 Lokken, schuiven en zoeken	33	7.2 Fasering in de tijd
26	6. De totstandkoming van kavelwegverenigingen	34	7.3 Wantrouwen en eigenbelang
28	6.1 Projecten	35	7.4 Het stof daalt neer
		36	8. Besturen

Deel III Wonen in Oosterwold

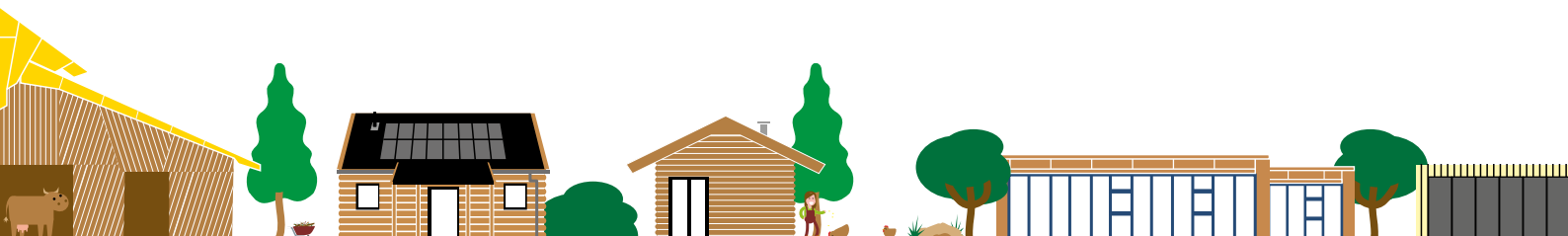
38	9. De kavelwegvereniging als community	54	13. Sociale media
41	9.1 Privaat beheerde woondomeinen	55	14. Typen bewoners
42	9.2 Eco-projecten	58	15. Sociale distinctie
43	9.3 Bolderburen en Vuurstenenhof	60	16. Inclusieve wijk?
44	9.4 Buitenplaats Oosterwold	62	17. Doorwaadbare zones
45	9.5 Sociale media: buurtapps	64	18. Publiek domein
46	10. Het veld als buurtschap	67	19. Exurbia in Almere
47	11. Gemeenschappelijke activiteiten	69	20. Mobiliteit
52	12. Ondernemerschap		

Deel IV Governance

72	21. Handhaving
74	22. Overheid versus burgers

Deel V Conclusies en bijlage

76	23. Conclusies
82	Bijlage

DEEL I INTRODUCTIE

1. Inleiding

Oosterwold is een gebied van 4.300 hectare aan de oostkant van Almere waar ruimte is voor 15.000 nieuwe woningen. De ontwikkelstrategie is een organische ontwikkeling, met de uitnodiging aan initiatiefnemers om niet alleen hun eigen huis te bouwen, maar ook om met burens het gebied zelf in te richten met wegen, aansluiting op de nutsvoorzieningen en openbaar groen. Vooraf is alleen het hoognodige vastgesteld, met een set van tien spelregels die het algemeen belang garanderen en veel vrijheid biedt aan iedereen die wil bijdragen aan de ontwikkelingen in Oosterwold. Oosterwold wordt niet 'van bovenaf' gemaakt aan de hand van een alomvattend plan, maar 'van onderaf' aan de hand van een veelheid aan particuliere plannen. De rol van de overheid beperkt zich tot de hoofdlijnen.

Oosterwold staat volop in de belangstelling vanwege het experimentele 'bottom-up' karakter. Het is ook nieuw voor Almere, een stad die juist bekend staat vanwege haar top-down geplande karakter. In juni 2016 is de eerste

woning in het gebied opgeleverd. Op 1 januari 2020 woonden er al meer dan 1500 mensen in Oosterwold. Dit is een goed moment om te gaan verkennen wat voor een soort samenleving er eigenlijk aan het ontstaan is.

In dit onderzoek wordt verslag gedaan over het alledaagse leven van bewoners in relatie tot het 'bottom-up' maken van Oosterwold. Er zijn vier vragen verkend:

De 1^e vraag: Wat voor samenleving is zich aan het ontwikkelen in Oosterwold en hoe is dat gerelateerd aan de principes van Oosterwold?

Deze (hoofd)vraag is opgehangen aan het thema 'individualiteit versus collectiviteit'. Almere staat bekend als een individualistische stad. Uit eerdere onderzoeken is gebleken dat bewoners in Almere sterk gericht zijn op het eigen gezin en het eigen huis. Oosterwold past in een Almeerse traditie van meer collectieve experimenten, maar dan opgeschaald en radicaler. De vraag is in welke opzichten dat is gelukt en waar de sociale samenhang uit bestaat. Beweegt de samenleving in Oosterwold toch de individualistische kant op of is er inderdaad sprake van een nieuwe collectiviteit? Onderzocht is hoe deze collectiviteit gerelateerd is aan de ambities en principes van Oosterwold zoals het gezamenlijk maken van een stuk stad, stadslandbouw en doorwaadbare zones op de eigen kavel en een ruimtelijke opzet die organisch groeit en overleg daarover tussen initiatiefnemers.

De 2^e vraag: Welke groepen bewoners zijn er in Oosterwold te onderscheiden?

Het onderzoek verkent welke betekenissen Oosterwold heeft voor verschillende groepen. Welk effect heeft de samenstelling van de bevolking op de vorming van clusters van collectiviteit? Vindt de gezamenlijkheid plaats per straat of vinden gelijkgezinde mensen elkaar verspreid over Oosterwold?

De 3^e vraag gaat over het huishouden: Hoe organiseren bewoners hun dagelijks leven in tijd en ruimte en wat is tot nu toe mee- en tegengevallen?

Het bouwen van een eigen woning en het gezamenlijk maken van een gebied kost veel tijd. Daarnaast wordt er een inzet verwacht op het gebied van stadslandbouw. Ook de ligging van Oosterwold heeft effecten op het dagelijks leven. Hoe combineren bewoners werk, gezin en het maken van de eigen woning en woonomgeving?

De 4^e vraag : Welke verwachtingen er zijn bij de verschillende groepen bewoners over de relatie tussen bewoners en overheid?

Aan bewoners in Oosterwold is veel overgelaten. Wat zijn hun ervaringen tot nu toe en wat betekent dit voor de rol van de overheid in de komende jaren?

Er zijn in Oosterwold meer dan 50 kavelwegverenigingen. Voor dit kwalitatieve onderzoek is een aantal 'proefboringen' verricht in verschillende kavelwegverenigingen. Hoe gaat het nu met de bewoners, individueel en als collectief?

In tegenstelling tot kwantitatief onderzoek met groot-schalige enquêtes gaat het bij kwalitatief onderzoek

om het vinden van patronen en thema's die helpen om een verschijnsel beter te begrijpen. De kern van het onderzoek bestaat uit 30 uitgebreide vraaggesprekken met initiatiefnemers/bewoners en daarnaast met professionals (waaronder de vorige en de huidige gebieds-regisseur en de projectmanager van de gebiedsorganisatie).

De interviews met bewoners duurden gemiddeld een uur¹.

¹ Met dank aan Roos van Rongen en Isis Walstra die een aantal interviews hebben afgenomen. Roos van Rongen heeft dit gedaan in het kader van haar masterscriptie 'The Organic City: Establishing the Pillars of Self Organisation', Urban & Regional Planning, Universiteit van Amsterdam.

Woonlocaties van geïnterviewde bewoners

Bij de selectie van deze respondenten is zoveel mogelijk een sneeuwbalmethode gebruikt om te voorkomen dat er te veel uit dezelfde kring komen. Er is geprobeerd om naast actieve bewoners ook voldoende initiatiefnemers te spreken die minder of niet van zich laten horen. Er is gezocht naar respondenten die verspreid over Oosterwold wonen zodat erachter is te komen of er ook verschillende sferen en community's in de kavelwegverenigingen ontstaan. Er zijn zowel bewoners geïnterviewd in individueel ontwikkelde woningen als in CPO-projecten (Vuurstenenhof, de Ecoprojecten, Buitenplaats en Bolderburen). De meeste geïnterviewden wonen in het gebied van de Vereniging Tureluur Zuid (VTZ). Van alle interviews zijn transcripties gemaakt en die zijn gecodeerd aan de hand van thema's die een relatie leggen met de hoofdvragen.

Figuur 1: Woonlocaties van geïnterviewde bewoners (zie ook Bijlage).

Naast de interviews is gebruik gemaakt van de berichten op websites, facebookpagina's en nieuwsbrieven. In Oosterwold vindt een levendige informatie-uitwisseling plaats via sociale media. Veel initiatiefnemers hebben ook via een blog verslag gedaan van hun ervaringen. Daarnaast zijn voor dit onderzoek nog diverse andere bronnen geraadpleegd, zoals vakliteratuur, rapporten en studies naar Oosterwold². Bureau Onderzoek & Statistiek van de gemeente Almere heeft statistische gegevens verstrekt.

Ik onderscheid in dit onderzoek verschillende vormen van community. Het samenleven is ten eerste onderzocht als iets dat zich in de tijd ontwikkelt. Er is een ontwikkelfase en een beheerfase; in dit rapport beschrijf ik dat als 'Oosterwold maken' (deel II) en 'Wonen in Oosterwold' (deel III). De samenlevingsopbouw begint al in de ontwikkelfase³. Ten tweede is samenleven iets dat zich op verschillende schaalniveaus voltrekt: van de gezamenlijke kavel die is ontwikkeld met familie of vrienden, de kavelwegvereniging, tot heel Oosterwold.

Ten derde zijn er verschillende dimensies van community te onderscheiden die naast elkaar bestaan en elkaar kunnen versterken:

- Het ruimtelijk ontwerp
- Het proces van maken en het beheren
- De virtuele omgeving
- De dagelijkse praktijk van mensen die contacten leggen en onderhouden op basis van gedeelde belangen en interesses.

Er zijn twee kanttekeningen die bij deze verkenning zijn te maken.

Ten eerste is Oosterwold nog volop in ontwikkeling waardoor dit onderzoek een momentopname is van een bijzondere periode. De eerste bewoners wonen er pas drie jaar. Een aantal geïnterviewden woont er nog geen jaar, een enkele geïnterviewde is nog bezig met het bouwen van een huis. In deze beginfase zijn veel bewoners nog druk bezig met hun eigen woning en kavel en beperkt de blik zich nog een beetje tot de eigen kavelweg. Anderzijds kunnen sociale relaties in een gebied in opbouw juist intensiever zijn dan in een wijk die al tien jaar bestaat. Over een aantal jaar zal de situatie meer gesetteld zijn.

Een tweede kanttekening is dat dit onderzoek is gestart in maart 2020. Vanwege het coronavirus bleek het een lastige tijd om een samenleving in opbouw te onderzoeken. Veel activiteiten in Oosterwold vonden geen doorgang. Een deel van de interviews vond telefonisch plaats. Vanaf mei was er weer gelegenheid om langs te komen.

Ondanks de niet-optimale omstandigheden hebben de interviews veel informatie opgeleverd. Gemeenschapsvorming blijkt vele facetten te hebben. Ik ben alle geïnterviewde bewoners dank verschuldigd voor hun enthousiaste medewerking.

² Ik heb o.a. gebruik gemaakt van de Evaluatie Oosterwold (2020) van de bureaus Over Morgen en Pau.

³ Zie ook: J. Lekkerkerker (2016), Van inspiratie naar realisatie. Evaluatie Oosterwold 2013-2016.

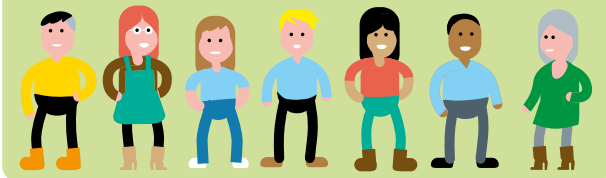

2. Buurtschappen als lichte gemeenschappen

In Oosterwold zijn bewoners niet alleen verantwoordelijk voor hun woning, maar ook voor de woonomgeving. De vraag is of zelfbeschikking over de woonomgeving leidt tot een andere gemeenschap dan in top-down geplande wijken.

In de meest brede zin wordt met een community bedoeld:

Een groep mensen met diverse kenmerken die sociale relaties onderhouden, gemeenschappelijke perspectieven delen en deelnemen aan collectieve actie in een bepaald gebied⁴.

Het idee van maakbare gemeenschappen is decennialang een leidend principe geweest in de stedenbouw. Voorbeelden zijn de tuindorpen en de naoorlogse wijken die volgens de wijkgedachte zijn opgezet.

Die beoogde gemeenschapsvorming is niet altijd gelukt. Hoe een wijk werd gebruikt en beleefd bleek vaak anders dan de planners voor ogen hadden.

De gemeenschapsvorming en sociale cohesie werden top-down gestimuleerd door een gemengd woningbouwprogramma, collectieve ruimten en gemeenschappelijke voorzieningen te realiseren. Die beoogde gemeenschapsvorming is niet altijd gelukt. Hoe een wijk werd gebruikt

en beleefd bleek vaak anders dan de planners voor ogen hadden.

Vanwege het ideaal van zelforganisatie is Oosterwold soms beschreven als een utopie. Het ideaal van Oosterwold omvat meer dan het maken van de eigen woning en stadslandbouw. Het plan is utopisch als het gaat om het vormgeven van een gemeenschap. In tegenstelling tot socialistische utopieën uit het verleden is alle grond in Oosterwold privébezit. De samenleving moet zich in Oosterwold organisch ontwikkelen. Toch zijn er genoeg aanwijzingen dat Oosterwold ook als samenleving utopische trekjes heeft. Er zijn kleine projecten met een hoog idealistisch gehalte zoals het Giraffendorp, Live-To-Be en Diamondiaal. De naam van de Frederik van Eedenweg verwijst naar de utopische gemeenschap Walden. Oosterwold trekt veel mensen aan met een ideaal om duurzaam te leven. Er zijn ook allerlei ontwikkelingen in de samenleving die erop wijzen dat groepen mensen verlangen naar meer gemeenschap en kwaliteit van samenleven. De huidige samenleving vindt men te individualistisch. Zo is er de internationale beweging van intentional communities: communes van gelijkgezinden. Meer in het algemeen is er veel aandacht voor ambachtelijkheid, duurzaamheid en nabijheid, allemaal ingrediënten voor gemeenschapszin. In discussies over innovatieve oplossingen voor ruimtelijke opgaven valt ook vaak de term 'commons' als alternatief model voor overheidsregulering en marktwerking. Commons zijn plekken, ruimtes, hulpbronnen en platforms waarover alle leden van een groep gezamenlijk zeggenschap hebben. Oosterwold wordt beschouwd als een gebied waar het common-denken in praktijk wordt gebracht⁵.

⁴ Een verwant begrip als sociale cohesie verwijst naar de mate waarin bewoners waarden delen, naar een zekere sociale controle, de aanwezigheid van sociale netwerken, vertrouwen in andere bewoners en de bereidheid om samen met omwonenden te zoeken naar oplossingen voor collectieve problemen. J. de Hart (red) (2002) *Zekere banden. Sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag: SCP.

⁵ M. Hendriks (2020), 'Eerherstel voor de commons', in: *Blauwe Kamer 2*, p.37.

2.1 Buurtschappen

In Oosterwold heeft een top-down maakbaarheidsideaal van de samenleving plaatsgemaakt voor een bottom-up benadering. Bij organische gebiedsontwikkeling past een ander idee van hoe de samenleving ontstaat dan bij een geplande stad. Het gaat in Oosterwold niet alleen maar om het zelf ordenen van de ruimte, maar nadrukkelijk ook om het zelf creëren van een gemeenschap. Stedenbouwkundige Winy Maas van MVRDV spreekt in dit verband van een ‘zwermintelligentie’ die in Oosterwold zal ontstaan gebaseerd op collectief gedrag van een zelforganiserend systeem⁶.

De intergemeentelijk structuurvisie gaat ervan uit dat iedereen vanuit een eigen verantwoordelijkheid samenwerking zoekt met anderen, in kleiner of groter verband, en zo van onderaf de samenleving opbouwt⁷. Er is wel een kader waarbinnen die gemeenschap vorm kan krijgen. In de visievorming voor Oosterwold is het begrip buurtschap geïntroduceerd. In het gebied zouden de bewoners in kleine kernen de sfeer van de buurtschappen met hun sterke sociale samenhang terugvinden⁸. Deze kernen bieden de kans in gemeenschappen te leven met een afgebakende vorm of een overtuiging die elders geen kans krijgt. Als voorbeelden van collectieve initiatieven zijn genoemd een gemeenschappelijk woonerf, een ouderenbuurtschap of een zorglandgoed.

Duivesteijn schrijft in een begeleidend essay dat er een veelvoud aan community's zal ontstaan met verschillende groottes en vormen, die samen een ‘higher level of order’ zullen vertegenwoordigen:

“Het toekomstige Oosterwold wordt, in mijn beleving, een optelsom van gated community's maar dan zonder gate:

een optelsom van stedelijke momenten in een landschappelijke omgeving, waar mensen zich geborgen weten, waar zij zich thuis voelen, waar ze op elkaar betrokken zijn⁹.”

Het blijft ongewis wat men precies verstaat onder buurtschap. Welke schaal heeft het en wat zijn de sociologische kenmerken van een buurtschap?

Duivesteijn beschouwt het grote verschil met een gewone wijk dat de initiatiefnemers in Oosterwold zelf iets creëren en daardoor identiteit maken:

“Je gaat een gemeenschap creëren in plaats van dat je alleen maar een verkoopfolder bekijkt¹⁰.”

De kavelwegverenigingen komen het meest in aanmerking voor het label buurtschap. Ze vertonen volgens Duivesteijn meer gelijkenis met Baugruppen (groep huishoudens die zelf een bouwproject opstart) dan met communes. Een andere uitwerking die men eraan zal geven is dat in buurtschappen onderlinge hulp tussen burens centraal staat, het nabuurschap. Dat betekent omkijken naar elkaar en elkaar met raad en daad bijstaan.

Een utopisch element van Oosterwold zit in de ontwikkeling van buurtschappen. Maar wat voor soort collectiviteit gaat hier ontstaan? En hoe verhoudt zich dat straks tot de samenleving in heel Oosterwold als er straks 15.000 woningen staan?

In Oosterwold zijn geen buurt- en wijkvoorzieningen gepland. Er zijn geen plekken gereserveerd zoals in geplande woonwijken waar men elkaar kan ontmoeten zoals een buurthuis of waar vreemden elkaar terloops tegen kunnen komen zoals een park of een winkelcentrum. Waar vinden in Oosterwold de herhaalde ontmoetingen met vertrouwde vreemden plaats zodat er ook sprake is van publieke familiariteit¹¹

⁶ In: Almere Oosterwold. Land-Goed voor Initiatieven (2012), p.32

⁷ Gemeente Almere & gemeente Zeewolde (2013), Intergemeentelijke Structuurvisie Oosterwold, p.20.

⁸ Deze zin staat zowel in het Stichtingsdocument ‘Almere Oosterwold. Land-goed voor initiatieven’ (2012) als in de ‘Intergemeentelijke Structuurvisie’ (2013).

⁹ ‘Almere Oosterwold. Land-Goed voor Initiatieven’ (2012), p.20.

¹⁰ Duivesteijn tijdens een wandeling in Oosterwold op 29 juni 2016, geluidsopnamen van Marit Geluk

¹¹ T. Blokland (2006), Het sociaal weefsel van de stad. Cohesie, netwerken en korte contacten.

Oratie Erasmus Universiteit Rotterdam; J. van der Zwaard (2010), Scènes in de copy corner. Amsterdam: SUN-Trancity.

De insteek bij Oosterwold was op de eerste plaats om het eigenaarschap van de gebiedsontwikkeling bij de mensen zelf leggen. De community-vorming is vooral opgehangen aan de begrippen buurtschap en nabuurschap. Het begrip buurtschap is echter een term die tot verwarring kan leiden omdat in het nabijgelegen Nobelhorst eveneens gesproken wordt over buurtschappen. In Nobelhorst heeft de gemeente geprobeerd sociale cohesie te versterken door buurtschappen, in de vorm van vier bouwvelden met elk 300 huishoudens. Hier heeft het buurtschap middelen om een eigen buurtkavel in te vullen.

De community-vorming is vooral opgehangen aan de begrippen buurtschap en nabuurschap.

De huidige gebiedsregisseur ziet deze verwarring terug in de interpretatie van het begrip buurtschap in Oosterwold: “De een denkt aan een clustertje van tien woningen, de andere aan honderd, weer een ander denkt aan kleine kernen van 1000 woningen. Als je de term buurtschap gebruikt dan heb je het in mijn beleving over 10 tot 20 woningen. Laat het een keer 30 zijn.”

De grootte van het buurtschap lijkt dus samen te vallen met de kavelwegvereniging van 20 tot 30 woningen. Sommige kavelwegverenigingen hebben ook de term ‘buurtschap’ omarmd, zoals het Vuurstenenhof. Bewoners

zelf geven verder invulling aan de term. De vereniging Vuurstenenhof omschrijft zichzelf in haar Governance Code als “een goed onderhouden buurtschap waarin een veilige en duurzame leefomgeving het uitgangspunt is”.

De grootte van het buurtschap lijkt dus samen te vallen met de kavelwegvereniging van 20 tot 30 woningen.

De CPO-projecten Bosveld 1 en 2 met elk negen huishoudens noemen zichzelf ook een buurtschap of buurtgemeenschap.

Buurtschap en nabuurschap zijn beschrijvingen van de manieren waarop mensen die in elkaars nabijheid leven met elkaar omgaan. Nabuurschap lijkt een nuchtere, praktische invulling van het begrip buurtschap. Toch is er ook de verwachting dat er kleine community's met een sterke sociale samenhang ontstaan. Het betekent dat men in projectverband samen met elkaar dingen probeert te doen en dat mensen zich betrokken voelen als burens met en onder elkaar. De buurtschap zou dan zelfs gelijkenis gaan vertonen met een dorpsgemeenschap waar er behalve onderlinge hulp en betrokkenheid ook een levendig verenigingsleven, tradities en sociale controle zijn. De buurtschap zou dan gaan over een dorpsachtige samenleving, de constructie van een Gemeenschap. Of geven Oosterwolders de voorkeur aan lichtere vormen van samenleven?

2.2 Lichte gemeenschappen

Voor dit onderzoek naar Oosterwold als samenleving is niet de dorpse samenleving als uitgangspunt genomen, maar de buurtschap als een licht verband. Sociologen hebben het namelijk vaak over buurten als lichte gemeenschappen. De buurt heeft een partiële sociale betekenis. Mensen maken deel uit van verschillende, lossere netwerken op verschillende schaalniveaus.

Voor de meeste volwassenen is het merendeel van de functionele en sociale verbanden waarin ze participeren niet meer binnen de eigen buurt verankerd. Buren maken slechts een bescheiden deel uit van ieders totale sociale netwerk. Zeker in buitenwijken is de keuze om er te wonen op de eerste plaats gebaseerd op individualistische en functionele behoeften. Men heeft niet voor de buren gekozen. Bij de identificatie met anderen is ruimtelijke

nabijheid minder belangrijk dan sociaal-culturele overeenkomsten. De relaties tussen buren in buitenwijken zijn te karakteriseren als praktisch of instrumenteel. Buren zijn nauwelijks nog afhankelijk van elkaar, maar ze hebben wel belang bij elkaar. Praktische contacten kunnen variëren van het uitlenen van gereedschap tot het verzorgen van planten en huisdieren tijdens vakanties¹².

Almere staat bekend als een geïndividualiseerde stad.

Bewoners zijn sterk op het eigen huis gericht en de verhuismobiliteit is hoog. Veel gezinnen hebben twee werkende partners, moeten een eind reizen naar hun werk en hebben daarnaast nog een druk gezinsleven. Er is weinig tijd om te besteden aan buren en de buurt. Vanwege de drukte in het gezin en de vele verhuizingen zou er weinig binding zijn met de buurt. Het sociale leven speelt zich op verschillende plekken in de nieuwe stad af, zoals in verenigingen en sportclubs. Familie en vrienden wonen vaak verspreid over Almere. In welk opzicht is Oosterwold nu anders dan bijvoorbeeld Nobelhorst of een woonwijk in Almere-Buiten?

Verbintenis ontstaat meestal tussen mensen in dezelfde levensfase/leeftijd en omdat ze kinderen hebben en ook omdat ze dezelfde interesses hebben. In een nieuwbouwwijk is er ook altijd de fase van het kennismaken aangezien iedereen tegelijkertijd de sleutel krijgt.

De vraag voor deze verkenning is of het samenleven in Oosterwold meer omvat dan wat men in andere wijken waarneemt.

In de beginjaren zijn er altijd meer contacten tussen nieuwkomers, vaak jonge gezinnen. Het feit dat iedereen en alles nieuw is schept gemeenschappelijke problemen en vraagstukken en dat bevordert weer onderling contact. Maar deze intensieve contacten verdwijnen meestal weer geleidelijk¹³. De vraag voor deze verkenning is of het samenleven in Oosterwold meer omvat dan wat men in andere wijken waarneemt. Is er door het gezamenlijke maken en beheren en de gelijkgezindheid van bewoners misschien toch sprake van meer gemeenschap dan in een gemiddelde wijk? Sociaal contact is beter

en intensiever als bewoners vergelijkbaar zijn in hun levenssituatie of leefstijl. Beleven verschillende groepen dat nog op een andere manier? Of is het nog te vroeg om daar iets over te zeggen en is er sprake van een 'pionier-saga' die typerend is voor de beginjaren van een nieuwe wijk als contacten nog intensief zijn?

Lichte gemeenschappen vloeien ook voort uit allerlei maatschappelijke en technologische ontwikkelingen die gevolgen hebben voor een aan een bepaalde plek gebonden gemeenschapszin. De buurt is zeker niet de enige plek waar community's zich kunnen ontwikkelen. Mensen maken deel uit van allerlei lossere netwerken op verschillende schaalniveaus van wijk, stad tot regio. Dat kunnen interesse-gemeenschappen zijn en vrienden-netwerken. Er zijn ook kortstondige en digitale community's. Digitale community's worden wel eens beschouwd als een nieuwe vorm van gemeenschap die leidt tot lichte bindingen. Voor Oosterwold is dat ook belangrijk omdat sociale media een belangrijke rol spelen in de uitwisselingen tussen bewoners.

12 H. Flap (1999), *Buurt of gemeenschap: 'meeting' of 'mating'*, in: B. Völker & R. Verhoff (red), *Buren en buurten*. Amsterdam: SISWO; Lupi et al. (2007), *Leven in de buurt. Territoriale binding in drie Vinex-wijken*. Amsterdam: Aksant; I. Nio (2016), *Moderniteit en suburbaniteit in de nieuwe stad*. Universiteit van Amsterdam.

13 T. Lupi (2005), *Buurtbinding. Van veenkolonie tot Vinex-wijk*. Amsterdam: Aksant.

2.3 Leefstijlengemeenschap

In 'gewone' nieuwe wijken hebben burens meestal niet voor elkaar gekozen. Het is altijd maar afwachten wie je burens zijn. De lokale woonomgeving is voor woningeigenaren wel van belang vanwege het veiligstellen van de waarde van de woning. Een buurt is ook een plek van gemeenschappelijke status en identiteit. De meeste bewoners hebben dan ook een voorkeur voor burens met wie men eenzelfde sociaaleconomische status deelt.

De binding met de buurt en de burens kan sterker zijn als er een beetje overeenstemming is tussen huishoudens en gelijkgestemden in waardenoriëntaties. Mensen zoeken naast allerlei instrumentele contacten ook affectieve relaties. Men zoekt daarom soortgenoten op.

Mensen zoeken naast allerlei instrumentele contacten ook affectieve relaties.

Men zoekt daarom soortgenoten op.

Er is in toenemende mate belangstelling voor het wonen met gelijkgestemden. Gelijkgestemden zijn mensen met eenzelfde activiteiten- en waardenpatroon, oftewel met een soortgelijke leefstijl¹⁴. Er kan daarom ook een culturele binding zijn met een woonplek die voortkomt uit de

overeenstemming tussen de eigen identiteit en de betekenis van een woonplek. Specifieke plekken kunnen een belangrijke rol spelen in de binding en het thuisgevoel. Het is mogelijk dat in Oosterwold een soort 'leefstijlengemeenschap' ontstaat waar bewoners waarden en interesses delen. In Oosterwold wonen veel gelijkgestemden die duurzaam willen wonen, stadslandbouw willen bedrijven en andere interesses delen. In hoeverre wordt de community-vorming versterkt door de clustering van deze specifieke groepen en leefstijlen? Ook de projectmatige ontwikkelingen in Oosterwold brengen nieuwe concepten van community met zich mee. Deze privaat beheerde woondomeinen kunnen door hun opzet, architectuur, typologie en sfeer ook leiden tot nieuwe leefstijlengemeenschappen¹⁵.

2.4 Noodzakelijke collectiviteit

Tot slot moet er een onderscheid gemaakt worden in enerzijds de informele omgangsvormen tussen burens en anderzijds de formele organisatie van een gemeenschap. In Oosterwold betreft dat laatste de kavelwegverenigingen. Het gezamenlijk wonen in Oosterwold is niet vrijblijvend. Men is gedwongen om met elkaar de woonomgeving te maken en te beheren. Naast een meer vrijblijvende collectiviteit betekent wonen in Oosterwold dat er een noodzakelijke collectiviteit is die gekoppeld is aan een formele organisatie.

Collectieve actie is noodzakelijk wil men zaken voor elkaar krijgen en kunnen voorzien in collectieve goederen¹⁶. Men moet zich collectief verenigen en samenwerken om kosten te drukken bij archeologisch onderzoek, om in overleg te treden met overheid en andere instanties, om een kavelweg aan te leggen, doorwaadbaarheid te realiseren en bij afvalwaterbehandeling¹⁷. Dat overleg kan gepaard gaan met verschillen van mening en conflicten.

Uit onderzoeken blijkt dat het privaat beheer en de zeggenschap over de eigen leefomgeving niet de voornaamste reden is dat mensen er wonen. Privaat beheer van de gemeenschappelijke buitenruimte wordt dan beschouwd als 'part of the deal', iets wat bewoners op de koop toe nemen¹⁸. Dit onderzoek zal ook ingaan op hoe deze gedwongen collectiviteit zich verhoudt tot de eigen gereidheid en de individuele motieven van Oosterwolders.

14 VROM Raad (2009), *Wonen in ruimte en tijd. Een zoektocht naar sociaal-culturele trends in het wonen*.

15 R. van Dam, J. Eshuis & N. Aarts (2008), *Zelforganisatie. Een studie naar gemeenschapsvorming in de Amsterdamse Doe-Het-Zelf Maatschappij en de Golfresidentie Dronten*. Wageningen: Alterra; S. Lohof & A. Reijndorp (2006), *Privé Terrein. Privaat beheerde woondomeinen in Nederland*. Rotterdam: NAI Uitgevers.

16 F. van Straalen, P. Witte & E. Buitelaar (2017), 'Self-Organisation in Oosterwold: Challenges with Public Goods and Externalities', in: *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 108(4), 503-511.

17 De afvalwaterbehandeling in Oosterwold is een casus in het promotieonderzoek van Van Karnenbeek; zie L. van Karnenbeek, W. Salet en S. Majoor (2020),

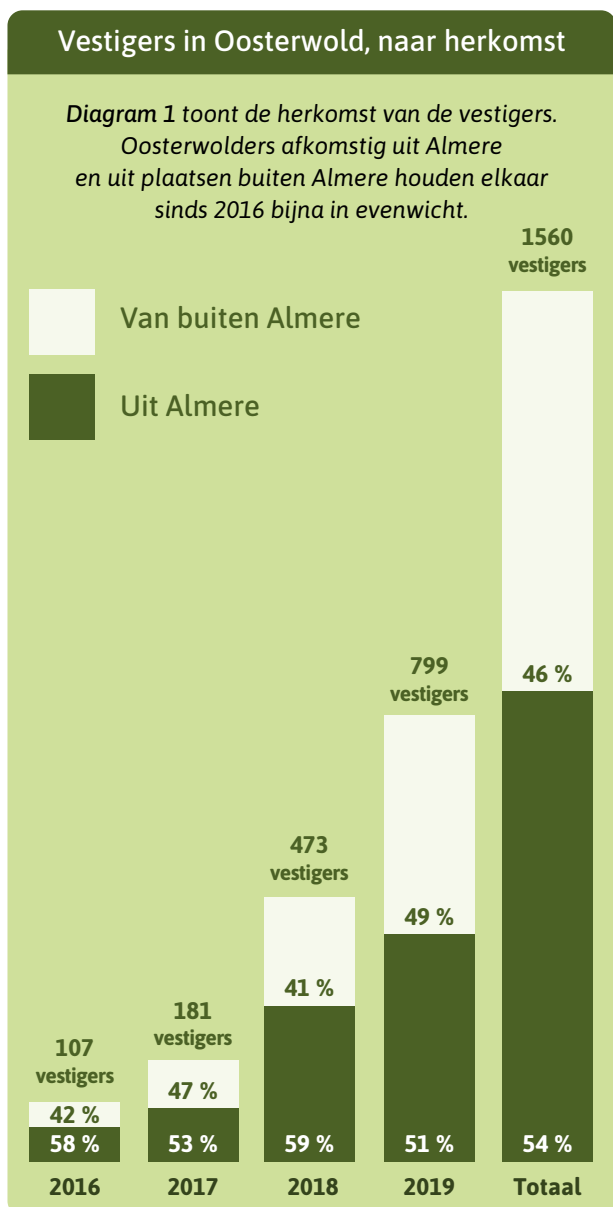
'Wastewater management by citizens: mismatch between legal rules and self-organisation in Oosterwold', in: *Journal of Environmental Planning and Management*.

18 R. van Dam, J. Eshuis & N. Aarts (2008); Lohof & Reijndorp (2006)

3. Wie wonen er in Oosterwold?

Statistische gegevens over herkomst, huishoudenssamenstelling, leeftijd en migratieachtergrond geven een eerste inzicht in de bewoners van Oosterwold. De grafieken vergelijken telkens de gegevens voor Oosterwold met Almere als geheel.

Op 1 januari 2020 woonden in Oosterwold 1560 mensen. De gegevens geven aan dat ruim 40% afkomstig is van buiten Almere. Maar waarschijnlijk is dat percentage hoger. De gegevens verdoezelen namelijk dat een deel van vestigers tijdelijk in Almere heeft gewoond in aanloop naar hun verhuizing naar Oosterwold. Dat betekent niet dat ze er daadwerkelijk vandaan komen. Zeker de helft van de vestigers zal van buiten Almere komen, vooral uit Amsterdam en Utrecht, maar ook uit kleinere plaatsen in de wijde omtrek zoals Huizen en Hilversum of nog verder weg. De gesprekken met bewoners en professionals bevestigen deze indruk.

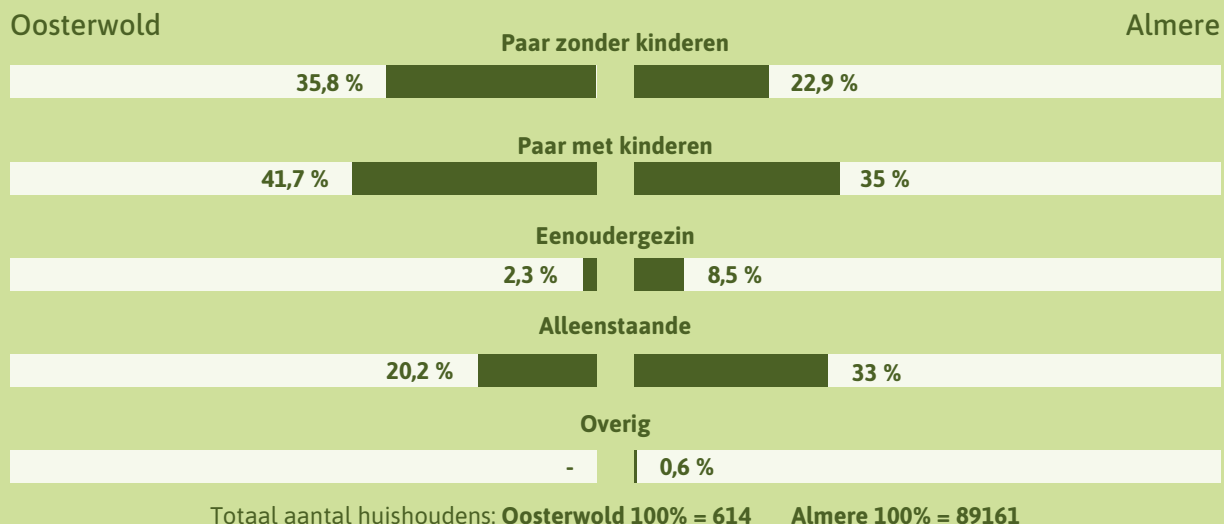
De verhoudingen tussen Almeeders en nieuwkomers verschillen wel per project. Op de eerste Ecoprojecten van Jos Abbo zijn vooral Almeeders afgekomen, terwijl driekwart van de bewoners in Vuurstenenhof en Buitenplaats afkomstig is van buiten Almere. De meeste bewoners afkomstig uit Utrecht en Amsterdam hebben hun eigen woning gebouwd op een eigen kavel.

Het percentage nieuwkomers van buiten Almere ligt aanzienlijk hoger in Oosterwold dan in andere nieuwbouwwijken van Almere. Het is opvallend dat veel (hoogopgeleide) stedelingen uit Amsterdam en Utrecht zich in Oosterwold hebben gevestigd. Het gebied blijkt op hen een magische aantrekkingskracht te hebben. Oosterwold staat voor landelijk wonen, maar wel functioneel en cultureel verbonden met de stad. In hoofdstuk 19 ga ik hier verder op in.

Diagram 1: Vestigers in Oosterwold, naar herkomst (Onderzoek & Statistiek, gemeente Almere)

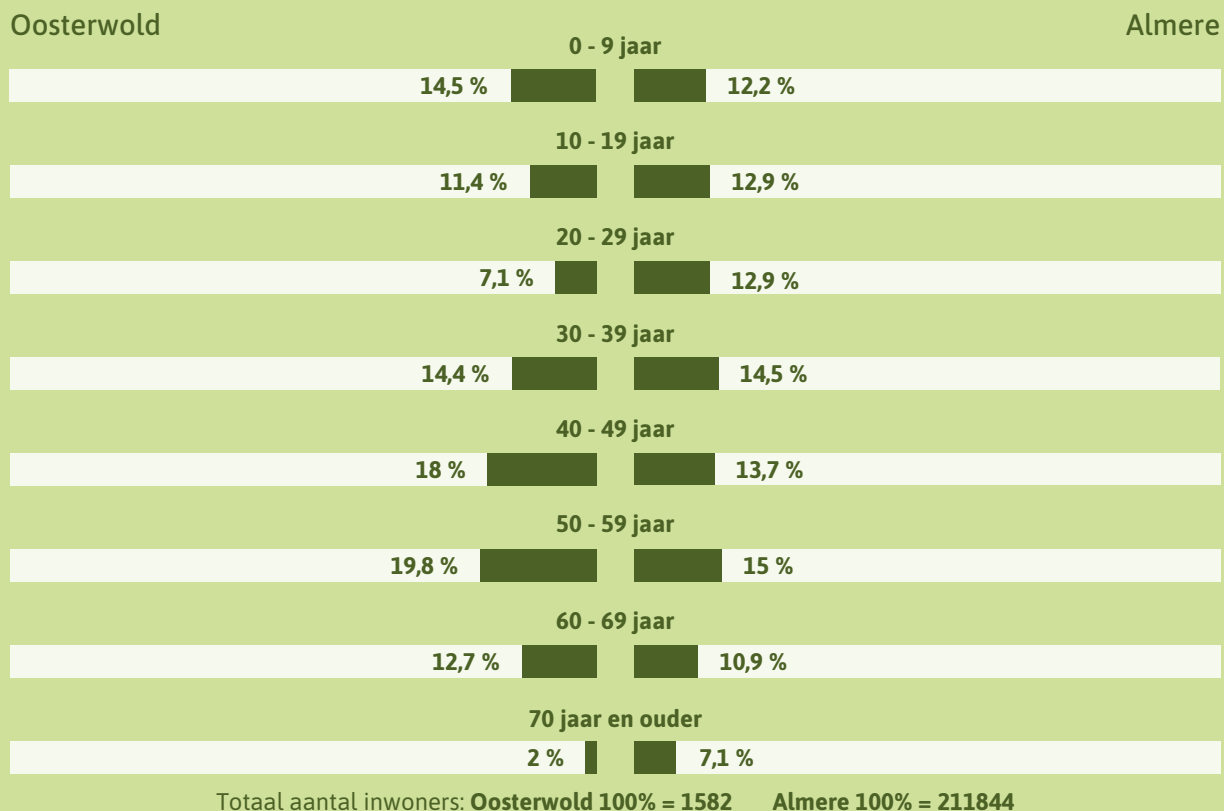
Huishoudenssamenstelling Oosterwold en Almere

Diagram 2 laat de huishoudenssamenstelling zien. In vergelijking met andere wijken in Almere trekt Oosterwold veel meer paren zonder kinderen aan. In Almere ligt het gemiddelde op 23% en in Oosterwold is dat 36%. Dat kunnen wellicht stellen zijn die nog een gezin gaan vormen, maar het gebied trekt opvallend veel empty nesters (gezinnen die uit de kinderen zijn) aan.

Leeftijdscategorieën Oosterwold en Almere

Diagram 3 geeft de leeftijdsverdeling weer. Het percentage jonge kinderen en de categorieën veertigers, vijftigers en zestigers is relatief groot in vergelijking met Almere. Vooral de twintigers en de categorie 70+ zijn ondervertegenwoordigd. De eerste pioniers in 2016 waren vooral 50-plussers (56%), in 2020 ligt dat percentage (35%) meer op het gemiddelde van Almere (33%).

Er zijn grofweg drie groepen in Oosterwold te onderscheiden: **startende gezinnen** (dertigers), **doorstromers met oudere kinderen** (40-plussers) en **empty nesters** (50-plussers). Uit gesprekken en observaties is op te

maken dat er delen zijn aan te wijzen waar veel empty nesters wonen (o.a. de Ecoprojecten) en waar veel jonge gezinnen wonen (o.a. Hannah Arendtweg).

De 3 groepen in Oosterwold

Startende gezinnen
30+

Doorstromers met oudere kinderen
40+

Empty nesters
50+

Oosterwold blijkt een van de meest 'witte' wijken van Almere.

Migratieachtergrond Oosterwold en Almere

Diagram 4 laat de migratie-achtergrond van de bewoners zien. Oosterwold blijkt een van de meest 'witte' wijken van Almere. In heel Almere is 56% van de bewoners van Nederlandse afkomst. In Oosterwold ligt dat percentage op 81%. Dat is een hoog percentage voor een wijk in een grote stad als Almere. Er wonen in Oosterwold aanzienlijk minder mensen met een Surinaamse, Turkse, Marokkaanse en andere niet-westerse achtergrond in vergelijking met Almere als geheel.

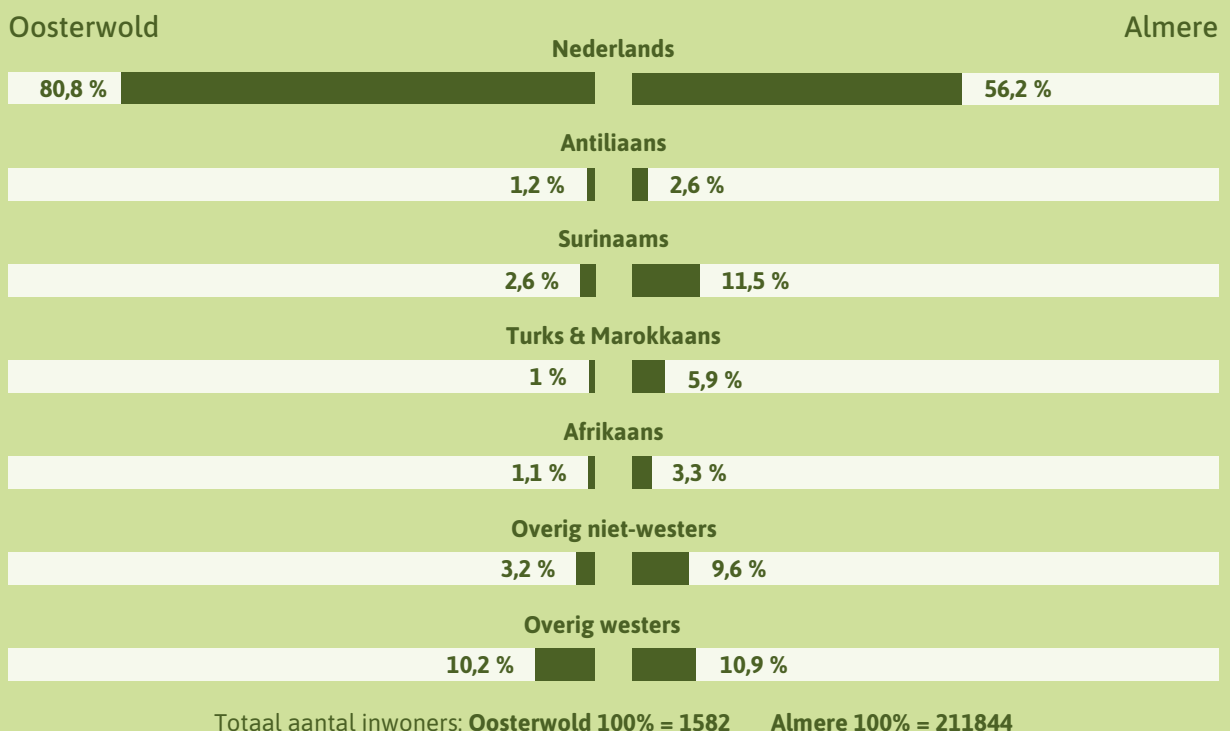

Diagram 2: Huishoudensamenstelling Oosterwold en Almere (1-1-2020; O&S, Gemeente Almere)

Diagram 3: Leeftijdscategorieën Oosterwold en Almere (1-1-2020; O&S, gemeente Almere)

Diagram 4: Migratieachtergrond Oosterwold en Almere (1-1-2020; O&S, Gemeente Almere)

4. Verwachtingen en dromen

De komst naar Oosterwold begint voor de meesten met een particuliere droom die te maken heeft met het bouwen van een vrijstaand huis, meer ruimte, duurzaamheid en stadslandbouw, maar ook bijvoorbeeld met een praktijk aan huis. Wat betreft de gemeenschap hoopt en verwacht men tussen anderen te komen waar een waarde als duurzaamheid gedeeld wordt. Het samen maken kwam niet voor iedereen op de eerste plaats. Het zijn vooral individuele motieven die de doorslag geven¹⁹.

Het samen maken kwam niet voor iedereen op de eerste plaats

Uit de gesprekken blijkt dat het beeld dat Oosterwold oproept vaak is gerelateerd aan de positieve herinneringen aan een plek waar men is opgegroeid (zoals het platteland, een dorp of een huis met een grote tuin). De komst is daarnaast gericht op een nieuwe toekomst en op een nieuwe levenswijze en dat past in de traditie van een nieuwe stad als Almere. Initiatiefnemers vertellen ook dat ze gekozen hebben voor een andere, nieuwe levenswijze en dat de komst naar Oosterwold dan ook een soort breuk betekent met een oude, vorige manier van leven. Vaak zijn dat idealistische redenen, zoals duurzamer willen leven, weg uit de stad met al z'n prikkels, meer verbinding met de natuur, eenvoudiger leven, ontspullen, wonen zonder hoge vaste lasten, met meer gezamenlijkheid ook. Dat maakt de nieuwkomers heel gemotiveerd om er iets van te maken in Oosterwold. De verhuizing is tenslotte ook ingegeven door persoonlijke levensloopgebeurtenissen zoals gezinsuitbreiding, kinderen die het huis uit zijn of het verlies van een partner.

Voordat Oosterwold in beeld kwam hadden sommigen al buiten de Randstad naar een boerderijtje of een stuk

grond gezocht. In Nederland zijn er echter niet zoveel opties. Iets betaalbaar in Oost-Groningen is te ver weg omdat velen blijven aangewezen op de Randstad voor werk, opdrachten en sociale netwerken. Niet iedereen was echter gebonden aan de Randstad. De initiatiefnemers van het project Live-To-Be (voor hooggevoelige jongvolwassenen) waren eerder al gaan kijken op andere plekken in Nederland, België en Portugal.

Oosterwold biedt ruimte om met (progressieve) gelijkgestemden te wonen. Oosterwold is landelijk wonen, maar wel met een stedelijke mentaliteit.

De initiatiefnemers van Tuin Moes hebben ook serieus gedacht aan grond in België of Duitsland. Belangrijk is de hoeveelheid goedkope grond in Oosterwold. De eerste vestigers zijn blij dat ze nog voor een lage prijs grond hebben kunnen kopen. Het aantrekkelijke van Oosterwold is dat men er een vrijstaand huis kan bouwen in een buitengebied met gelijkgezinden. Een dorp vinden

¹⁹ Door de adviesbureaus Over Morgen/Pau is in het kader van de evaluatie Oosterwold (2020) onder bijna 500 geïnterviewdeerden gevraagd naar de belangrijkste vestigingsmotieven. Slechts 15% noemde 'samen met anderen een woongemeenschap op kunnen zetten'. Meer dan 40% noemden de volgende motieven: de mogelijkheid om in rust en ruimte te kunnen leven; dat ik zelfvoorzienend, duurzaam en CO2 neutraal kan leven; vrijheid om eigen huis te bouwen hoe ik dat wil; de ruime opzet van de wijk met grote kavels en veel groen.

de geïnterviewden te beklemmend. Oosterwold biedt ruimte om met (progressieve) gelijkgestemden te wonen. Oosterwold is landelijk wonen, maar wel met een stedelijke mentaliteit.

Een gezin uit Utrecht heeft nog gekeken naar dorpen in de Betuwe en Brabant.

"We wilden vrij wonen. Toen zijn wij gaan kijken in het land van Maas en Waal. Omdat het daar budgettechnisch nog wel te doen was. We kwamen daar niet echt uit omdat we het budget niet hadden om iets te kopen wat naar onze zin was.

Of we moesten in de Biblebelt gaan wonen. Dat wilde ik niet."

(Zeebodemkolonistenweg)

Het samen maken en doen met anderen was zeker niet voor iedereen een onmisbaar onderdeel van de droom. Er zijn gradaties in verwachtingen van gemeenschappelijkheid. Het spectrum varieert van het ideaal om met anderen een nieuwe gemeenschap op te bouwen en dorps te wonen, van meer vrijblijvend wonen te midden van gelijkgezinden, tot individualistisch wonen waarbij het gemeenschappelijke op de tweede plaats komt of zelfs een bijkomstigheid is.

Er zijn gradaties in verwachtingen van gemeenschappelijkheid.

Voor degenen die meer gemeenschappelijk wilden wonen is de collectieve dimensie van Oosterwold zelden een duidelijk omliggende utopie. Het is een verlangen dat zich in de praktijk verder zal moeten ontwikkelen en bewijzen. Dat past ook bij het organisch ontwikkelen van een gemeenschap, maar ook bij het pragmatische en individualistische karakter van Nederlanders en bij de nadruk in Oosterwold op het particuliere bezit van eigen huis en grond.

"Wat waren mijn verwachtingen? Dat we een ruim huis zouden hebben met ruimte eromheen. Fijne burens. Een dorpsgemeenschap. Ik wilde altijd al buiten wonen maar niet zo ver buiten de bebouwde kom dat je burens een kilometer verderop wonen. Ik verheug me echt op een dorp wat hier zou ontstaan, op een gemeenschap, maar hele precieze ideeën had ik daar niet over."

(Vrije Vogellaan)

Er is bij de meeste Oosterwolders de wens en ook de verwachting om iets meer dingen samen te doen en te delen dan in een gewone buitenwijk of stadswijk. Daar

gaat men over het algemeen pragmatisch mee om. Het is voor weinigen een verlangen naar een commune of een intentional community. Een van de uitzonderingen is het giraffendorp, een project van 6 huizen met als basis geweldloos communiceren. Het ideaal van gemeenschappelijkheid in Oosterwold bestaat niet uit alles delen, maar uit het wonen te midden van gelijkgestemden.

"Oosterwold sprak aan omdat het best wel een alternatieve plek is. Onze verwachting was dat daar ook mensen naar toe gaan die een beetje wat vrijere geest hebben..."

in Oosterwold is er ruimte en we hadden het idee 'van daar komen gewoon de creatievelingen uit Amsterdam die een andere behoefte hebben'."

(Henri Bergsonweg)

De collectieve CPO-projecten hebben zowel een idealistische als een pragmatische component. Het kan goedkoper en handig zijn om het gezamenlijk te ontwikkelen. Daarnaast is er het vooruitzicht om zaken te delen.

"We zijn in een CPO-project gestapt. We wilden ook niet individueel bouwen. Omdat we het gezamenlijke wel heel erg mooi vinden. Je hebt allemaal je eigen expertise, je eigen competenties en je kunt elkaar daar mooi in verrijken.

Ik vind dat dorpsgevoel altijd wel heel erg fijn; dat je je burens kent, dat je met elkaar dingen doet en dat je spullen kunt delen en dat je niet allemaal een eigen grasmaaier of je eigen naaimachine hoeft te hebben."

(Simone de Beauvoirstraat)

Oosterwold biedt een staalkaart aan mogelijkheden om in dat spanningsveld tussen individualiteit en gezamenlijkheid een eigen traject uit te stippelen. Er zijn in Oosterwold dan ook genoeg individualisten die toch achter het ideaal van Oosterwold kunnen staan. CPO's vinden zij dan te collectief. Deze initiatiefnemers hebben nooit overwogen om zich bij een groep aan te sluiten.

Oosterwold biedt een staalkaart aan mogelijkheden om in dat spanningsveld tussen individualiteit en gezamenlijkheid een eigen traject uit te stippelen.

Er zijn ook mensen die alleenstaand zijn en die in een gemeenschap willen wonen. En dan zijn sommige

projecten in Oosterwold een uitkomst, zoals de Tiny Houses in Vuursteenhof.

"Ik wilde graag in Oosterwold wonen, maar ik wilde daar niet in mijn eentje gaan wonen. En dit vind ik echt een fantastische combinatie. Je hebt enorm veel vrijheid, dus je kan helemaal bedenken hoe je eigen huis eruitziet.

Je hebt relatief veel vierkante meters om je huis heen en je woont in een gemeenschap. Ik heb burens die heel zorgzaam zijn en op elkaar. Zonder dat het benauwd wordt."

(Vuursteenhof)

De verhuizing naar Oosterwold is een combinatie van pragmatisme en idealisme. Voor mensen uit Amsterdam, Utrecht en andere plaatsen buiten Almere impliceert de verhuizing een nieuw leven op een nieuwe plek. Bij hen overweegt het idealisme. Zij kiezen bewust voor de principes van Oosterwold. Het wonen met gelijkgestemden met dezelfde idealen is voor hen belangrijk voor de binding en het zich thuisvoelen op de nieuwe plek. Het is het idee dat men gaat samenwonen met mensen die men nog niet kent, maar waarvan men wel verwacht dat ze vergelijkbare idealen en ideeën hebben over duurzaam wonen en eigen voedselvoorziening.

Voor mensen afkomstig uit Almere kan de overweging pragmatisch zijn. Het is een volgende stap in de suburbanisatie. Na een rijtjeswoning of een twee-onder-kap in Almere kan eindelijk de droom van het vrijstaande huis gerealiseerd worden. Het is de overtreffende trap van suburbanisatie. De Almeerders zijn over het algemeen ook iets individualistischer. Ze hebben al allerlei sociale netwerken in Almere en ze hoeven dat niet persé op te bouwen in Oosterwold zelf.

Bij mensen die uit Almere komen gaat het in eerste instantie om een grotere woning en ruimere kavel. Dat is niet zo vreemd, want Almere is de stad van mensen die wooncarrière maken. Iemand afkomstig uit Almere-Buiten geeft bijvoorbeeld aan dat het vooral te doen was om meer ruimte.

"Wij zijn niet in Oosterwold gaan wonen om zelfvoorzienend te worden of grond zelf te gaan verbouwen. We vinden het heel leuk om een soort boomgaardje te hebben en een kleine moestuin, maar het ging vooral om meer ruimte.

En qua zelfvoorzienendheid hebben we wel een warmtepomp, we hebben de IBA en 34 zonnepanelen op het dak dus ja daar doen we wel aan mee natuurlijk."

(Rachel Carsonhof)

Voor sommigen is het gemeenschappelijke aspect aanvankelijk een bijkomstigheid. Maar na verloop van tijd kan er ook waardering ontstaan voor deze gemeenschappelijkheid.

"Ik ben hier komen wonen vanwege de vrijheid. Geen gezeur met burens omdat je te dicht op elkaar zit. Ik had geen ideaal van gezamenlijkheid. Van wege gaan samen dingen doen. Maar in de praktijk blijkt het een grote meerwaarde. Je komt mensen tegen via facebook of in het veld die met dezelfde problemen worstelen. Ook vaak mensen met dezelfde idealen. Dat geeft meteen een klik. In mijn vorige straat in Almere ken ik misschien de namen van de burens maar voor de rest wist ik niet wie het waren. En hier ken je in een straal van 500 meter alle mensen, je weet hoe ze heten, wat voor werk ze doen en waar ze mee bezig zijn en wat ze willen. De gemeenschapszin is hier een stuk groter."

(Karl Marxweg)

DEEL II

OOSTERWOLD MAKEN

5. Op zoek naar gemeenschappelijkheid

De community-vorming begint in Oosterwold al bij het kennismaken en bij het bouwen en maken en overleggen, nog lang voordat men er zelf woont. Men kan elkaar op verschillende manieren leren kennen: op een informatiebijeenkomst, of men maakt kennis omdat er is een stip is gezet en aan burens in dezelfde straat vraagt om contact op te nemen. In het kader van de AVG (verordening gegevensbescherming) krijgt men namelijk geen contactgegevens van degenen die er al begonnen zijn met een initiatief. Andere burens leert men weer kennen tijdens een borrel of een picknick. In de meeste gevallen kennen mensen elkaar nog niet. Het zijn belangrijke gebeurtenissen die men zich later nog scherp kan herinneren. Men leert de anderen kennen en het kan mee- of tegenvallen. Meestal valt het enorm mee, want de initiatiefnemers blijken veel waarden met elkaar te delen. En dat is fijn, want met deze mensen moet men gaan samenleven. In de fase van het voorbereiden en maken wint men ook informatie in bij andere initiatiefnemers, onder ander via facebook. Zo ontstaan er nog voordat men er woont al veel contacten.

De gemeenschapsvorming is in Oosterwold sterk verbonden met de pioniersgeest

Voor iedere initiatiefnemer is Oosterwold een groot avontuur. De gemeenschapsvorming is in Oosterwold sterk verbonden met de pioniersgeest. En daarna kan die gemeenschap groeien, doordat men in caravans naast elkaar woont en pioniert of maandelijks of zelfs wekelijks

vergadert. Men loopt tegen vergelijkbare vragen en problemen aan (in de interpretatie van de regels, in de communicatie met de gemeente, in het vinden van oplossingen voor het bouwen van een huis, de keuze van een helofytenfilter en het nadenken over de inrichting van de kavel en stadslandbouw).

De volgende ontwikkelregels voor Oosterwold zijn in de interviews vaak ter sprake gekomen:

Stadslandbouw

Minimaal de helft van elke woonkavel (50%) moet in gebruik zijn als stadslandbouwgebied om voedsel te verbouwen voor zelfvoorzienend gebruik of als bijdrage aan de voedselopgave van de regio. Wat onder stadslandbouw wordt verstaan is breed gedefinieerd en kan variëren van een moestuin en een boomgaard tot het houden van dieren zoals veeteelt of een viskwekerij.

Doorwaadbare zones

Initiatiefnemers zijn verplicht om aan de randen van de kavel waar geen weg ligt – ongeacht de grootte van de kavel - een openbaar toegankelijke (voor wandelaars en fietsers) strook van 2 meter breed te realiseren.

Afvalwater

In Oosterwold is geen riolering. Initiatiefnemers moeten individueel of als collectief hun eigen afvalwater zuiveren. Men kan kiezen uit twee systemen. Het eerste is een Helofytenfilter. Dat is een filter dat met behulp van helofyten (moerasplanten, zoals riet en lisdodde) afvalwater zuivert. Het tweede systeem is een technische IBA (Individuele Behandeling Afvalwater). Dat is een systeem van meerdere ondergrondse tanks achter elkaar waarin het afval in fasen wordt afgebroken.

Wat opvalt is dat de gemeenschapsvorming vaak verloopt langs herkenbaarheid. Er moet iets zijn dat bindt. Dat is gelijkgestemdheid (leefstijl/waarden en levensfase), maar dat kan ook de sfeer of identiteit van een project zijn. En dat is in het ene project sterker dan in een ander.

Wat opvalt is dat de gemeenschapsvorming vaak verloopt langs herkenbaarheid.

Het vestigingspatroon in Oosterwold vertoont een beetje gelijkenis met het uitsortingsproces op een camping. Als mensen elkaar leuk vinden willen ze bij elkaar gaan zitten. Ook de (bos)randen blijken bij de eerste pioniers een aantrekkelijke plek. De latere nieuwkomers hebben wel veel minder keuze en zullen zich moeten voegen tussen kavels die al vergeven zijn.

De nadruk in de maakfase ligt op de eigen kavel en het eigen huis. Het is een intensieve periode die veel tijd vergt en veel stress kost. Het elkaar opzoeken en het

vormen van een collectief lijkt louter idealistisch, maar het gebeurt altijd ook vanuit een individualistisch, praktisch en financieel motief. In Oosterwold is ook sprake van een collectieve organisatie van individuele trajecten. Er zitten altijd twee kanten aan de gemeenschappelijkheid in Oosterwold. Of zoals iemand het zei:

“Het is voor een deel omdat het wonen met leuke mensen extra leuk is en voor een deel om de slagkracht.”

Een individueel ideaal en een levenswijze kan men niet realiseren zonder collectieve organisatie met de burens. Overigens is bij de een het verlangen om samen dingen te delen en te doen ook sterker dan bij een ander. Die collectieve dimensie heeft niet alleen een vrijwillig karakter in die zin dat men het opzoekt, maar ook een noodzakelijk karakter omdat men gedwongen is om samen dingen te doen.

5.1 Collectiefjes

Oosterwold heeft allereerst voorzien in gemeenschappelijke projecten op de kleine schaal van 2 tot 3 woningen. Langs een kavelweg kan een kleine collectieve cel ontstaan waarbij familieleden of een bevriende gezinnen met elkaar huizen bouwen en een kavel en een helofytenfilter of een boomgaard delen. Ze kopen één kavel en hebben dan een appartementsrecht of ze kopen twee kavels naast elkaar.

In elke kavelwegvereniging wonen wel een paar gezinnen bij elkaar in verschillende huizen op een grote kavel. Het zijn collectiefjes binnen het grotere collectief van de kavelweg. Meestal zijn het twee of drie gezinnen die bij elkaar wonen, oudere stellen met hun kinderen (en hun partners) en kleinkinderen. Maar ook vrienden en collega's kunnen besluiten om gezamenlijk huizen naast elkaar te bouwen. Dat heeft behalve een ideëel motief ook een financieel motief: door samen op een erf te wonen kan men de kosten drukken en toch ruim en vrij wonen volgens de principes van Oosterwold.

In elke kavelwegvereniging wonen wel een paar gezinnen bij elkaar in verschillende huizen op een grote kavel. Het zijn collectiefjes binnen het grotere collectief van de kavelweg.

Een stel met jonge kinderen dat met een ander gezin op één kavel is gaan wonen vertelt dat ze al tien jaar bezig waren om met vrienden ergens een stuk grond of een boerderij te kopen. Dat kwam nooit echt van de grond. Verschillende stellen vielen in de loop der tijd om verschillende redenen af. Met de vrienden die overbleven is een kavel gekocht. Ze hebben twee keer exact hetzelfde huis gebouwd om kosten te besparen. De boomgaard is gezamenlijk, evenals de helofytenfilter. Twee gezinnen hebben net wat meer slagkracht.

Een vrouw heeft met twee collega's van haar werk drie vrijstaande huizen laten ontwerpen door dezelfde architect op een groot stuk grond. Behalve een gemeenschappelijke interesse, was een van de andere voordelen van dit collectiefje dat men met elkaar kon afspreken hoe de huizen op dat grote stuk grond kwamen te liggen zodat het uitzicht vanuit de huizen over het land niet belemmerd zou worden. Het is met een kleine groep makkelijker om dit soort afspraken met elkaar te maken. Ze hebben met elkaar ook een landschapsarchitect ingehuurd en de vergunningen voor elkaar gekregen.

Oosterwold blijkt op dit lage schaalniveau tegemoet te komen aan een verlangen van familieleden, vrienden en gelijkgestemden om bij elkaar te wonen. Het leidt tot collectieve woonvormen die in gewone nieuwbouwwijken

nauwelijks of niet beschikbaar of realiseerbaar zijn. Zo is er een kangoeroewoning gemaakt voor twee oudere mensen die met hun zonen, schoondochter en hun kleinzoon gaan wonen in twee geschakelde woningen waar ze makkelijk bij elkaar naar binnen kunnen lopen.

De familie van bakkerij De Tureluur heeft met elkaar een gemeenschapje gebouwd. Gezinnen wonen ook bij elkaar omdat dan een bedrijfje aan huis of een hobby met dieren haalbaar is. Een bepaalde droom kan dan realiteit worden, zoals het houden van paarden of het starten van een thee-huis. Het gezamenlijk met families iets bouwen kan ook de familieband versterken.

Terwijl de kleine collectiefjes van 2 tot 3 gezinnen eigenlijk al een gemeenschapje vormden, kan er bij de CPO-projecten pas echt gesproken worden van gemeenschapsvorming. Een goed voorbeeld zijn de projecten Bosveld 1 en 2. Dat zijn langgerekte gebouwen met elk negen geschakelde woningen van één laag met een gemeenschappelijke tuin. Deze projecten brachten gezinnen bij elkaar die elkaar daarvoor nog niet kenden. Ook deze collectieve woonvormen hebben twee ontstaansbronnen: ideëel omdat men het fijn vindt om met gelijkgestemden of familie samen te wonen en praktisch omdat het goedkoper en efficiënter is om met meer mensen iets op te zetten.

Economische motieven hebben de doorslag gegeven voor een grotere vereniging, terwijl de eerste groep van 15 bewoners liever een kleinere VvE had gewild.

In een CPO moet er veel worden overlegd. Een CPO betekent ook dat er weer mensen kunnen afvallen. Niet iedereen houdt het vol. In Bosveld 2 kwam men iedere week bij elkaar om te vergaderen. Er moesten dan heel veel dingen besloten worden over het gebouw en de keuze van de aannemer, maar ook over de gemeenschappelijke tuin.

In een CPO-project als EcoMeerhof is er gekozen voor een grotere VvE van 30 leden vanwege de lagere kosten. Het bleek goedkoper om gezamenlijk een aannemer in te schakelen en materialen in te kopen. Economische motieven hebben de doorslag gegeven voor een grotere

vereniging, terwijl de eerste groep van 15 bewoners liever een kleinere VvE had gewild. Ook deze CPO's kostten veel tijd. Tijdens de periode van realisatie van een Eco-project waren er volgens de initiatiefnemer Jos Abbo soms wel 36 bestuursvergaderingen. En daarnaast waren er nog allerlei werkgroepen.

Niet iedereen heeft zin om veel te vergaderen en dat kan een reden zijn om te kiezen voor een eigen kavel.

“We hadden niet de behoefte om in een CPO te zitten. Omdat je dan ook altijd dingen moet. Een CPO vergt veel meer overleg dan als je dat zelf gaat regelen. Ik vond de samenwerking die je dan met de straat hebt eigenlijk wel genoeg. Ik had niet de behoefte om dan ook nog je hele bouwproces met elkaar te gaan doen.”

(Zeebodemkolonistenweg)

5.2 Lokken, schuiven en zoeken

De kavelwegverenigingen met privaat ontwikkelde kavels kunnen sociaal gezien divers van samenstelling zijn, wat het in enkele gevallen ook lastig kan maken om nader tot elkaar te komen en iets te delen. Vaak bestaat een kavelvereniging uit een groep met een diverse achtergrond qua beroep, huishouden, interesse en vorige woonplaats. Er is meestal wel een gedeelde waarde, zoals een interesse in duurzaamheid en stadslandbouw (maar ook niet bij iedereen).

Er zijn drie strategieën om in een leuk collectief te komen wonen als dat niet met familie of vrienden is:

De eerste strategie is lokken.

Als eenmaal een stip is gezet kan men andere gelijkgestemden lokken om ook in dezelfde kavelvereniging te komen wonen, mensen met dezelfde leefstijl en waarden en soms ook levensfase. De eerste initiatiefnemers kunnen de toon zetten in een kavelwegvereniging door de straat een naam te geven die bepaalde associaties oproept (zoals de Frederik van Eedenweg en de Zeebodemkolonistenweg), door in de fase van het zetten van stippen eens per maand een borrel te organiseren en door informatie te delen op een website of app. Zo kan er gezamenlijkheid gecreëerd worden. Zo heeft de eerste initiatiefnemer in de Frederik van Eedenweg een website opgezet en borrels georganiseerd:

“Een van de redenen van de website was niet alleen delen, maar ook: hoe maak je burens interessant. Wij zijn begonnen met eens per maand een buurtborrel te organiseren voor mensen die er helemaal nog niet woonden, maar waar we wel een soort van gemeenschappelijkheid mee hebben.”

Een gezin had een stip gezet en omdat ze over de ligging vlakbij de drukke polderweg niet tevreden waren zochten ze een andere plek. Via facebook kregen ze contact met een van hun toekomstige burens.

“Zij had een missie, namelijk leuke mensen om zich heen verzamelen. Die had zoiets van: iedereen die ik leuk vind op Facebook daar ga ik even mee kletsen. En dan kijken of ik ze kan bewegen om onze kant op te komen. Die missie hebben we daarna samen voortgezet en we hebben superleuke burens verzameld. Gewoon als een soort sirene gelokt.”

(Gaudilaan)

De tweede strategie is ‘schuiven met stippen’.

Je kunt ook zelf het initiatief nemen om naast bepaalde burens te gaan wonen. Daardoor ontstaan er kleine collectiefjes die iets gemeenschappelijks hebben. Het unieke van Oosterwold is dat je je eigen burens kunt kiezen. Initiatiefnemers doen dan ook hun best om zich te omringen met ‘leuke’ burens. Dat kunnen familieleden of vrienden zijn, of men haalt andere gelijkgestemde initiatiefnemers in dezelfde levensfase (zoals gezinnen met jonge kinderen) over om in dezelfde straat een stip te zetten. Zo wonen er in de Gaudilaan drie gezinnen die hun huis van stro en leem bouwden. Dat waren gezinnen die elkaar voor hun komst naar Oosterwold nog niet kenden. Huishoudens die zich in elkaar herkennen vanwege idealen, waarden en levenswijze, kunnen hun stippen naast elkaar zetten en dan ook zaken gemeenschappelijk gaan aanpakken zoals de tuin, een vijver of de helofytenfilter.

Het kan ook misgaan als er met buren geen klik is. Dat kan per deel langs een kavelweg verschillen en men weet soms niet van tevoren of de samenwerking coöperatief zal verlopen. Een stel dertigers met jonge kinderen merkte dat er vanuit de toekomstige buren veel weerstand was naar een te bouwen atelierruimte voor een van de partners die kunstenaar is.

“Toen hebben we besloten van als deze mensen op zo’n manier omgaan met hun toekomstige buren en er is een bepaalde negatieve houding, dan is dat niet de juiste plek voor ons. We hebben toen met een clubje met twee andere initiatiefnemers die daar ook klem kwamen te zitten opnieuw naar die kaart gekeken en we hebben met z’n vieren een nieuwe stip gezet. We zijn een stukje verderop gaan zitten. Met die twee andere initiatiefnemers hebben we echt een band opgebouwd.”

(Henri Bergsonweg)

Een derde strategie is om bewust te kiezen voor een straat

Men kan bewust kiezen voor een straat waar men het gevoel heeft dat andere bewoners een beetje dezelfde opvattingen delen. Want als men het niet treft komt men tussen mensen te wonen waar men geen klik mee heeft en dan kan het heel vervelend worden omdat er wel overlegd en gedeeld moet worden. De naam van een straat kan de eerste trigger zijn. Naast gelijkgestemdheid bindt eenzelfde levensfase.

“Het hebben van kinderen was ook wel een reden voor ons en onze buren om naast elkaar te gaan wonen. Mijn buurvrouw en ik hebben elkaar via de facebookgroep leren kennen. Wij delen veel dezelfde interesses. Ook dat we beiden kinderen hebben en dat we redelijk van dezelfde leeftijd zijn. Dat heeft er wel aan bijgedragen dat we met elkaar wilden gaan wonen. Dat had ik alleen met hen.”

(Zeebodemkolonistenweg)

Een bijzonder moment is wanneer de groep groter wordt en men ook andere buren leert kennen. Dat gaat dan gepaard met een borrel of een picknick en daarna wordt er een groepsapp of facebookpagina aangemaakt. Er ontstaat dan een eerste community-gevoel.

“We zijn al vrij snel nadat we de stip hadden gezet met vijf buren gaan picknicken in het Kathedralenbos. En ook meteen de kinderen bij elkaar. Dat voelde al meteen heel vertrouwd want iedereen zoekt hier toch een beetje hetzelfde.”

(Gaudilaan)

Met kinderen erbij bestaat zo’n groep al gauw uit 20 tot 30 mensen.

“Met z’n allen een keer in de maand en dan neemt iedereen wat mee. We waren met een groepje van 20, 30 mensen. Gesprekken gaan over: wat ga jij bouwen en in welke fase zit jij. En ook tips uitwisselen over vergunning aanvragen, helofytenfilters bouwen, etc.”

(Hannah Arendtweg)

Tijdens de eerste fase is er nog voldoende ruimte in Oosterwold waardoor de eerste initiatiefnemers een plekje kunnen zoeken waar ze zich thuis voelden. Ook voor degenen die wat later aanhaakten bij een kavelweg. Er is momenteel veel minder grond beschikbaar. Initiatief-

nemers kijken nu zakelijker naar de kaart en zetten een stip. Dat betekent dat initiatiefnemers meer kijken naar wat over is gebleven. Het kennismakingsproces verloopt dan ook voor de laatste initiatiefnemers anders.

6. De totstandkoming van kavelwegverenigingen

De organisatie in kavelverenigingen is een van de belangrijkste pijlers waar Oosterwold op rust. De kavelwegverenigingen moeten zichzelf uitvinden. Dat begint met statuten en het nadenken over het reglement.

Het gemeenschappelijk aanleggen van de kavelweg wordt beschouwd als een noodzakelijk iets wat gepaard gaat met veel overleg en ook meningsverschillen (zie verderop 'Conflicten en meningsverschillen'). De eerste initiatiefnemers die een stip zetten moeten veel zaken regelen. Kavels moeten op elkaar worden afgestemd en statuten opgesteld (die men wel van andere kavelwegverenigingen kan kopiëren). Samen moet worden bepaald waar de straat komt te liggen. De weg moet worden aangelegd en de kosten verdeeld. Dan is er tussen burens al contact over iets praktisch zodat de rest van het contact ook makkelijker kan gaan. Toch zijn de ervaringen over de community-vorming in deze fase van realisatie wisselend. Er zijn ook initiatiefnemers die het zo druk hebben met hun huis en kavel en het gezin en werk dat er weinig tijd is om goed contact met burens te leggen. Iedereen is in eerste instantie bezig met het eigen huis.

Tijdens de vergaderingen met de eerste initiatiefnemers (en die doorgaans plaatsvinden in woonkamers) moeten besluiten worden genomen waardoor men de andere bewoners beter leert kennen. Het is een ingewikkeld overleg, want men probeert nader tot elkaar te komen, maar tegelijkertijd moet iedereen ook opkomen voor zijn eigen belang. De bewoners kijken er meestal met gemengde gevoelens op terug. Veel heeft te maken met de sfeer in een groep en met de karakters van mensen en of mensen soepel zijn in samenwerking of moeilijk. Dat kan niet alleen per (deel van de) kavelvereniging verschillen, maar ook van de fase waarin die kavelvereniging opereert. Iemand die een kavel heeft gekocht aan de Hannah Arendtweg kijkt er positief op terug:

"Ik vond dat een mooie ervaring om te zien hoe zo'n weg blijkbaar verbindt en dat die vereniging misschien wel eens de entiteit kan zijn om ook andere dingen mee te gaan organiseren."

Bij anderen kan deze fase van intensief contact later omslaan in afstand houden als er minder vergaderd hoeft te worden.

De kavelverenigingen bestaan uit buurtjes met allemaal verschillende sferen. De kavelwegverenigingen kunnen in sociaal opzicht een gemengd karakter hebben. Verschillen in sfeer kunnen ontstaan door het type bebouwing, de ligging, de grootte van de kavels, de mate waarin

bewoners ontzorgd zijn, en de fase van ontwikkeling, etc. De eigen identiteit en cultuur van elke kavelwegvereniging is ook afhankelijk van de samenstelling en leefstijl van de bewoners. Opleidingsniveau, beroepen en huishoudensvormen kunnen sterk verschillen. Bindend is als men dezelfde waarden deelt. Bij de ene kavelwegvereniging kan het er individualistisch aan toe gaan, terwijl er verderop veel gezamenlijk wordt gedaan. De ervaringen zijn heel wisselend.

"Oosterwold is heel individualistisch, wat je niet zou verwachten. Althans, ik vind het hier heel individualistisch, maar dat kan misschien aan dit gebiedje liggen."

(Francis Beaufortlaan)

"We hebben hetzelfde uitgangspunt van stadslandbouw, duurzaamheid. Je herkent elkaar en hebt heel gauw een klik. Dus het stroomt heel gemakkelijk. Niet bij iedereen want als je zelf wilt bouwen ben je natuurlijk best wel een beetje eigengereid. Het is een heel warm nest hier."

Je hebt niet met iedereen contact en dat hoeft ook niet. Het is wel een dorp omdat er zoveel mensen vanuit hetzelfde uitgangspunt zijn gaan wonen. Hier ben je gelijk alsof je hier al heel lang met elkaar woont. Dat komt ook omdat je het hele voortraject hebt gedaan."

(Vrije Vogellaan)

Een eerste groep initiatiefnemers die bij elkaar komt is bepalend voor de sfeer.

"Ik heb het idee dat er bij al die wegen een beetje een andere sfeer heerst en dat een bepaalde groep mensen toch wel een beetje de toon voor een weg zet. En als de teneur wordt dat iedereen gaat uitkijken dat ze niet genaaid worden en dat anderen niet veel gaan inpikken, dan gaat iedereen dat een beetje doen."

Hier hebben we veel mensen met jonge kinderen. Ik vind onze weg heel relaxt, heel behulpzaam."

(Hannah Arendtweg)

Nieuwkomers kunnen de gevestigde cultuur van de meerderheid niet zomaar veranderen of men kan zich er minder makkelijk aan onttrekken.

In sommige verenigingen wordt daarom ook geprobeerd een bepaalde gezamenlijke sfeer te creëren die bindend is, zoals bij Frederik van Eedenweg en Vuursteenhof. Er wordt met elkaar een wooncultuur ontwikkeld. Nieuwkomers kunnen de gevestigde cultuur van de meerderheid niet zomaar veranderen of men kan zich er minder makkelijk aan onttrekken.

De groepsvorming in een kavelwegvereniging kan harmonieus zijn of conflictueus. Er zal hoe dan ook moeten worden samengewerkt. De een doet iets met de weg, een ander neemt het voorzitterschap op zich of is penningmeester. Zowel bij individueel ontwikkelde kavels in een kavelwegvereniging als bij CPO-projecten kan er bij de eerste groep bewoners onderling een betere dynamiek zijn dan in de latere fasen als de groep veel groter wordt. Een kleinere groep van 5 tot 10 en soms 15 mensen leert elkaar kennen en vertrouwen, maakt hetzelfde mee en neemt samen beslissingen. Als de groep groter wordt ontstaat er een andere dynamiek. De nieuwkomers hebben niet hetzelfde meegemaakt of er zitten mensen bij met wie het lastiger samenwerken is.

“De eerste groep van zeven was een redelijk hechte groep. Waar best wel veel kon en veel mogelijk was. Later toen de groep groter werd ging het steeds moeizamer en er kwam steeds meer haantjesgedrag. En mensen die alleen maar dingen voor zichzelf wilden, maar niet voor de groep. Het proces werd steeds lastiger.”

(Reimslaan)

Het contact tussen bewoners kan intensiever worden als mensen tijdens het bouwen in een caravan op hun kavel gaan wonen. Het wonen in een caravan is in Oosterwold een ‘rite de passage’ met alle ontberingen die daarbij horen. Men lijkt pas een echte Oosterwolder te worden als men dat heeft meegemaakt. Sommigen hebben maanden in een caravan gewoond zonder water en stroom. Dan hebben mensen al iets samen, een verbintenis en een ervaring. Men nodigt elkaar makkelijk uit voor de koffie en er zijn veel onderlinge hulprelaties zoals het verstrekken van water en bouwstroom.

De kavelwegvereniging is in bovenstaande gevallen al tijdens het maakproces een sociale drager. Maar dat hoeft niet te betekenen dat er met de vereniging ook zakelijk veel geregeld is. Het kan een minimale functie krijgen die alleen de weg betreft, zoals bij de Zeebodemkolonistenweg. Er worden met deze vereniging geen andere dingen dan de weg geregeld, en dat willen bewoners zo houden ook. De kavelvereniging beperkt zich tot het aanleggen en onderhouden van de weg. Er komt zelfs geen straatverlichting. Een bestuur moet niet te veel controle krijgen, vinden alle leden.

“Iedereen die hier woont is een beetje eigengereid. We doen samen met elkaar alleen de weg. Die vereniging doet niks. Dat bestuur doet niks. Bewoners zelf doen het. Omdat je dan veel beter tot consensus kunt komen wanneer je een beslissing moet maken ergens over. Hoe meer leden, hoe meer ruis.”

In een kale vereniging die alleen als doel heeft om te komen tot de realisatie en het onderhoud van de weg hoeft men elkaar niet aan te spreken op handhaving en heeft een bestuur weinig te zeggen. Op de Karl Marxweg heeft de eerste initiatiefnemer ook een minimale kavelvereniging opgericht. Hij wilde de bemoeienis van de kavelwegvereniging zo klein mogelijk houden. Nu is het een soort slapende vereniging die enkel de belastingen betaald en een beetje contributie int.

In sommige kavelwegverenigingen zoals de Reimslaan was er bij de eerste initiatiefnemers wel de intentie om meer gemeenschappelijk te doen, maar trokken de verschillende bewoners als gevolg van wrijvingen met een volgende groep bewoners zich weer terug op hun eigen kavel. Afgezien van het archeologisch onderzoek en de weg is er niets gezamenlijk gedaan. Al bij het heien kwam er een opsplitsing en daarna is de gezamenlijkheid verder verwaterd. Het is nu ook een kale kavelwegvereniging.

“Het is heel erg individualistisch en dat viel mij een beetje tegen... We hebben nog geprobeerd om samen met vier kavels één helofytenfilter te maken en de wadi's en sloten in elkaar te laten overlopen en gezamenlijke stadslandbouw. Dat leek aanvankelijk wel te lukken. Maar vervolgens zei iedereen: ik ben er klaar mee, we gaan lekker intern de dingen doen.”

6.1 Projecten

Oosterwold is voor een deel door tussenpersonen en ontwikkelaars gebouwd. Een derde (ongeveer 350 woningen) van het totaal aantal woningen is projectmatig gerealiseerd. Projectontwikkelaars hebben in Oosterwold geen goede naam. Ze worden bekritiseerd omdat de projecten weinig van doen hebben met organische gebiedsontwikkeling. Ontwikkelaars bieden deze woningen aan op Funda (zoals De Tulp en Parkland) en laten bewoners niet of onvoldoende kennis maken met de idealen van Oosterwold. Deze projecten zijn sinds najaar 2019 aan banden gelegd. De eindgebruikersregeling is aangepast. De gebiedsorganisatie maakt nu afspraken met alle eindgebruikers gezamenlijk en niet met een ontwikkelaar of adviseur. De grootte van de groep is nu maximaal 10 huishoudens.

Er zijn ook projecten gerealiseerd die een tussenvorm behelzen. Er is dan niet geadverteerd op Funda en bewoners zijn wel min of meer betrokken geweest bij het maakproces. Dat geldt voor de Eco-projecten van architect Jos Abbo, voor Vuursteen(hof (van Wonen in Oosterwold BV) en Buitenplaats Oosterwold (van Buitenplaats BV). In deze kavelwegverenigingen die als CPO's zijn gestart zijn bewoners (deels) ontzorgd door de ontwikkelaar als tussenpersoon. In Vuursteen(hof heeft de ontwikkelaar een plan met infrastructuur en gemeenschappelijke helofytenfilter uitgevoerd. In Buitenplaats is een gemeenschappelijke identiteit gecreëerd door een landschappelijk ontwerp met vijvers en een slingerende weg. Vuursteen(hof en Buitenplaats zijn een combinatie van een CPO en individueel opdrachtgeverschap (bewoners hebben hun eigen huis gebouwd).

De Eco-projecten van architect Jos Abbo hebben geleid tot veel discussie in en buiten Oosterwold. Door

de eenvormigheid van de rechthoekige bungalows en verkaveling vinden zelfbouwers in Oosterwold het geen organische stadsontwikkeling. Men stelt ze gelijk aan de 'echte' projectmatige ontwikkelingen als De Tulp, Kersenbloesemhof en Parkland. Toch komen ook de Eco-projecten voort uit de ontwikkelingsmogelijkheden van Oosterwold en zijn bewoners betrokken geweest bij de opzet.

Abbo zocht bij het eerste initiatief EcoParkhof in zijn eigen netwerk in Almere. Er werd daarnaast in huis-aan-huis bladen in Almere geadverteerd. Er kwamen daarom vooral mensen uit Almere op af.

Abbo: "Het was heel succesvol. Binnen 3 maanden hadden we 28 mensen. Toen zijn we doorgestart met een nieuwe groep voor EcoMeerhof. Het groeide organisch."

Projectontwikkelaars hebben in Oosterwold geen goede naam. Ze worden bekritiseerd omdat de projecten weinig van doen hebben met organische gebiedsontwikkeling.

In de latere Eco-projecten kwam er meer belangstelling van mensen van buiten Almere. Er is toen ook meer ingezet op sociale media om kandidaten te werven. Het publiek veranderde ook. Bij het latere EcoVeldlaan kwamen ook mensen uit Den Haag en Amsterdam. Volgens Abbo wilden deze belangstellenden eenzelfde soort architectuur als in de eerder gerealiseerde projecten. Ze gingen ook een hogere prijs betalen omdat de bouwsom en de grondprijzen stegen. Deze kopers gingen meer in de verwachtingsrol zitten.

Bewoners zijn in alle projecten ontzorgd. Abbo en zijn team zorgden bij alle projecten voor de weg, de waterberging en de IBA's. De bewoners in spé konden deelnemen aan commissies die gingen over de riolering, het technisch systeem, over het collectieve groen en de gezelligheid. Bewoners werden gestuurd door de architect, maar ze moesten ook gezamenlijk beslissingen nemen. Een bewoner in EcoMeerhof heeft het ervaren als een gezamenlijk project:

“Wij hebben als groep alles uitgedacht. Met installaties en de vergunningen. Je vormt je eigen community binnen een wijk die op dat moment nog niet bestond.”

Een bewoner in het latere EcoVeldlaan heeft die gemeenschappelijkheid ook ervaren. Zo zijn er gezamenlijk hagen voor de voortuinen ingekocht en aangelegd. Voordat hij er kwam wonen kende hij de burens al beter dan in de wijk waar hij daarvoor tien jaar had gewoond.

In de selectie van kandidaten zegt Abbo te hebben gezocht naar commitment bij mensen.

“Het sociale hart moet er zijn en de groene vingers. Als mensen geen affiniteit hebben om dingen samen aan te pakken dan passen ze niet in een CPO.”

In de verenigingen kenden mensen elkaar dus vanaf het begintraject. Toch is het de vraag hoe sterk de gezamenlijkheid en binding met de plek beklift in vergelijking met individueel ontwikkelde kavels. De Eco-projecten hebben ook mensen aangetrokken die uit meer opportunistische motieven hebben gekozen voor Oosterwold.

Buitenplaats Oosterwold gaat nog een stapje verder in de richting van projectontwikkeling, ook al hebben bewoners hier zelf hun eigen woning gebouwd. Wat ontbreekt is het voortraject van het gezamenlijk maken. Buitenplaats Oosterwold is nog meer dan de Eco-projecten een product dat op de woningmarkt aan de man is gebracht. De eerste keer dat bewoners elkaar echt zagen was van de dag van de ondertekening van de anterieure overeenkomst. Bij Buitenplaats is het meeste door de projectontwikkelaar zelf opgelost. Als een van de respondenten uit Buitenplaats het dan ook zou mogen overdoen dan zou ze veel eerder met de andere bewoners willen praten over wat ze daar gaan doen met z'n allen en hoe ze daarin met elkaar kunnen samenwerken.

“Dat is niet gebeurd. Ik vind dat je dat nog steeds merkt. Mensen zijn hier heel erg bezig met hun huis. Alle andere dingen moeten daarvoor wijken. En pas als die tuin in zicht is komen mensen letterlijk naar buiten.”

Dat neemt niet weg dat ook in Buitenplaats al voordat er mensen zijn gaan wonen er kennismakingsbijeenkomsten zijn georganiseerd. Blijkbaar is Buitenplaats Oosterwold bindend in een ander opzicht, niet zozeer vanuit het voortraject van het gezamenlijk maken, maar meer vanuit het concept en de identiteit als villapark waar bewoners hun eigen huis hebben gebouwd. Een van de eerste bewoners ervaaarde ook hier al vrij snel een mate van gezamenlijkheid:

“In 2017 was al de eerste buurtbarbecue. Stonden er vier huizen in aanbouw. En stonden er 120 mensen die een barbecue met elkaar hadden. Die allemaal in dit complex een kavel hadden of gingen kopen of gingen bouwen.”

Het elkaar opzoeken gebeurt ook doordat iedereen vergelijkbare problemen heeft over het te bouwen huis en de aannemers:

“Dus dan werd er koffiegezet en dan konden we even ons hart luchten over wat er nu allemaal weer niet lukte, verkeerd ging, de gemeente geflikt had, etc.”

7. Conflicten en meningsverschillen

De wegen zouden de initiatiefnemers moeten verbinden. Maar gebeurt dat ook? De principes van Oosterwold gaan in dit opzicht uit van een idealistisch mensbeeld, gericht op samenwerking en consensus. Bij het vormen van een gemeenschap horen echter ook conflicten, wrijvingen, verdeeldheid en meningsverschillen.

Het is een illusie te denken dat een community alleen maar harmonieus zou zijn.

Het is een illusie te denken dat een community alleen maar harmonieus zou zijn²⁰. Conflicten kunnen bijvoorbeeld ontstaan omdat bij het gezamenlijk aanleggen van de weg grote persoonlijke financiële belangen zijn gemoeid. Als mensen samenwerken

kunnen altijd conflicten ontstaan die belemmerend zijn voor gemeenschapsvorming. Men kan het vertrouwen in elkaar verliezen. Emoties lopen hoog op. De vraag is of het vertrouwen zal terugkeren. Wat gaat er niet goed en kan de gemeenschapsvorming in de weg zitten?

Bronnen van conflicten

Onenigheid over de kavelweg
en de verdeling van de kosten;

Fasering in de tijd
en de verschillende momenten
waarop initiatiefnemers aanschuiven;

Wantrouwen
Verschillende manieren van com-
municeren. Niet willen meebewegen.

Het is schadelijk voor het samenleven als er te grote conflicten ontstaan in de kavelwegverenigingen. Ruzies kunnen ontaarden in rechtszaken tussen burens. Het feit dat er een rechtszaak is tussen burens betekent dat er

alleen maar verliezers zijn want daar heeft iedereen jarenlang last van. Het wantrouwen wordt geïnstitutionaliseerd door een rechtszaak. De vraag is hoe dit voorkomen kan worden.

7.1 Onenigheid over de weg

In de verenigingen zijn er met name discussies over de verdeling van de kosten van de weg. Het maken van een weg wordt door iedereen als het minst leuke aspect van Oosterwold gezien.

In de meeste kavelwegverenigingen wordt een bijdrage aan de weg gevraagd per strekkende meter dat men met een kavel aan de weg zit. Maar berekeningen zijn soms omslachtig of men heeft geen goed inzicht in de berekeningen. Er kan een gevoel van onrechtvaardigheid ontstaan omdat men meer betaalt dan een buurman. Er zijn kavels die bijna geen weg hebben en het voelt onrechtvaardig als die veel minder betalen.

“Wij hebben 400 meter langs de weg en dat was niet zo leuk in de eerste fase... Ze hadden daar een hele ingewikkelde formule voor. En dat werd een heel hoog bedrag wat je niet voorzien hebt en wat je neer moet leggen. Dat was niet leuk.”

(Ubuntulaan)

Respondenten verwijzen vaak naar de problemen met de Vereniging Tureluur Zuid (VTZ), de overkoepelende vereniging voor drie hoofdwegen in dit gebied. Men vindt de schaal veel te groot, bewoners kennen elkaar niet persoonlijk, terwijl ze wel een gezamenlijk belang hebben bij de aanleg en beheer van de hoofdwegen. De eerste bestuursleden hebben de Emile Durkheimweg voorgefinancierd. De kosten zijn later verdeeld over de nieuwe bewoners. Elke initiatiefnemer die zich in het

gebied van VTZ vestigt betaalt 1200 euro inschrijfgeld en € 1,30 per vierkante meter kavel. Wie niet aan een hoofdweg woont moet ook nog meebetalen aan een eigen kavelwegvereniging. Dat leidt tot wantrouwen en conflicten²¹. Men heeft het idee dat de een meer dan de ander betaalt. Nieuwkomers hebben het bestuur verweten dat zij er wat aan over gingen houden. Het is niet eerlijk, vinden veel bewoners. Wie direct aan een hoofdweg zit wordt door alle VTZ-leden betaald. En anderen betalen zowel aan de hoofdweg als aan de kavelweg. Een sleutel tot succes voor het samen ontwikkelen is geven en nemen. Dat valt volgens iemand binnen VTZ vies tegen.

“Toen we naar een vergadering van de VTZ gingen was er een enorme scheldpartij. Ik had plaatsvervangende schaamte. Het was niet meer te behappen, zo'n grote groep met verschillende belangen.”

Maar ook in kleinere kavelwegverenigingen kunnen er meningsverschillen zijn over de weg en de verdeling van de kosten. Dat levert dan vaak een vervelende vergadering op. In kleine kavelwegverenigingen kan dat onderling nog opgelost worden als iemand zich opwerpt als een neutrale bemiddelaar. Dat vereist goed voorzitterschap en stevig in je schoenen staan.

²⁰ Winy Maas van MVRDV beschouwt conflicten die gepaard kunnen gaan met organische gebiedsontwikkeling en het samen maken dan ook als iets leerzaams.

Maas: 'They have to do it together. It moves from egoism to we-goism', in: T. Loos (2020), 'The Most Planned Unplanned Place Around', New York Times, 11-3-2020.

²¹ Zie ook D. Fröger (2018), Leven in Oosterwold. <https://www.leveninoosterwold.nl/>

De kersverse bewoners van Buitenplaats waren er door de ontwikkelaar niet van op de hoogte gesteld dat er een nieuwe kavelweg aan de westzijde zou worden aangelegd.

Lastig wordt het als burens een formele weg bewandelen om protest aan te tekenen. Er zijn mensen die nog voordat ze er wonen en hun burens kennen al een brief van de rechtsbijstand versturen met een schadeclaim omdat ze het niet eens zijn met de ligging van de kavelweg. Een vroeg conflict is bijvoorbeeld ontstaan tussen een deel van de bewoners van Buitenplaats Oosterwold en de eerste bewoners van de Levinaslaan. De kersverse bewoners van Buitenplaats waren er door de ontwikkelaar niet van op de hoogte gesteld dat er een nieuwe kavelweg aan de westzijde zou worden aangelegd. De emoties liepen hoog op en de gebiedsorganisatie heeft vervolgens een bemiddelende rol gespeeld.

“Op het moment dat wij de grond zouden afnemen bij de notaris ging dat niet lukken omdat de Buitenplaats burens bezwaren hadden ingediend tegen onze bouwvergunning. Ze wilden ons stoppen qua weg. Dat was allemaal heel akelig.

Er is toen afgedwongen dat het een doodlopende weg zou zijn. In die zin is pionieren niet altijd even leuk.”

(Levinaslaan)

Het kan ook misgaan als er telkens nieuwe eisen aan de weg worden gesteld waardoor de kosten oplopen. Bij Bosveld 2 moest er van de brandweer een tweede weg komen waardoor de aanleg opeens veel duurder werd. Vervolgens protesteerden andere bewoners aan de Hannah Arendtweg dat ze voor die weg dus ook meer geld moesten gaan betalen. En dat wilden ze niet. Daar bovenop kwam de eis van projectteam Oosterwold dat het ook nog een brede weg moest worden omdat het een doorgaande weg is.

“Die wegen zijn echt splijtzwammen. Er is veel onduidelijkheid en onzekerheid. De regels van de gemeente zijn niet duidelijk genoeg. Je hebt met zoveel te maken. De brandweer vindt er wat van en de nutsen en de archeologische dienst. Dan kan je zeggen er zijn geen regels, maar er zijn geen stedenbouwkundige regels.

Eigenlijk zijn stedenbouwkundige regels een soort paraplu om je te beschermen tegen een hel aan andere regels. En als die paraplu er niet is dan word je daaraan overgeleverd.

Het is een soort dampkring en als die er niet is dan komen gewoon alle kometen op je dak.”

(Bosveld 2)

Hoe groter de groep hoe lastiger de onderhandelingen zijn. In een van de kavelwegverenigingen konden de eerste vijf initiatiefnemers goed met elkaar overweg. In harmonieus overleg nam de een de nutsbedrijven op zijn terrein, een ander nam de helft van de weg voor haar rekening. Deze eerste initiatiefnemers waren nog wel afhankelijk van de goedkeuring van de gebiedsregisseur en het aantal initiatiefnemers groeide waardoor het overleg en de verdeling steeds ingewikkelder werd:

“Dan kwamen we bij team Oosterwold en die zeiden dat de weg anders moest. Wij weer terug bij elkaar en op een gegeven moment zit je met vijftien mensen om de tafel bij iemand thuis. De sfeer werd steeds grimmiger.

Na vijf keer ga je ruzie krijgen. Je kan alleen maar verder als ik in één keer honderd vierkante meter inlever.

Dan zeg ik: lever zelf honderd vierkante meter in, want als ik honderd vierkante meter inlever, betekent het dat ik minder BVO mag bouwen... Sommige mensen gingen in het schuttersputje zitten en die wilden niet meer gaan bewegen.”

(Reimslaan)

Er is ook een discussie over klinkers of asfalt, maar dat valt in het niet bij meningsverschillen over de verdeling van de kosten per kavel. Wie weinig geld over heeft stelt zich tevreden met een onverharde weg. Dat past ook wel bij de sfeer van een buitengebied. Maar een onverharde weg vereist veel onderhoud. Klinkerbestrating heeft een chique uitstraling die bijvoorbeeld past bij een Buitenplaats, maar is weer duurder dan asfalt. De meeste kavelwegverenigingen kiezen voor het praktische asfalt. Zelfs over de straatverlichting kunnen de meningen verschillen. De een verkiest donker en de ander licht, dus daar wordt dan weer over gestemd.

“Ik hoef geen lantaarnpaal. Maar mijn burens willen wel een lantaarnpaal want de kinderen moeten over de weg fietsen. Lantaarnpalen langs de hele weg neerzetten kost 8000 euro.

We zijn met z'n zessen. Dan moet ik 1500 gaan betalen voor een lantaarnpaal voor de burens waar ik niet op zit te wachten.”

(Francis Beaufortlaan)

7.2 Fasering in de tijd

Een kavelwegvereniging groeit in stapjes. Wrijvingen kunnen daarom ook een tijdsaspect hebben omdat initiatiefnemers allemaal in een andere fase van ontwikkeling zitten. In de organische gebiedsontwikkeling blijkt het afstemmen van het tempo van de ontwikkeling van de wijk iets dat lastig is.

De samenwerking verschilt per fase waarbij er telkens weer nieuwe initiatiefnemers aanschuiven en de loop van de weg gezamenlijk wordt bepaald. In sommige verenigingen leggen de eerste initiatiefnemers iets vast waarna bij de komst van nieuwe initiatiefnemers weer moet worden overlegd. Bij andere verenigingen is er ruimte om later mee te beslissen. Ingewikkeld is dus dat niet iedereen er ook tegelijkertijd komt wonen. Dat heeft ook invloed op het ontstaan van een gemeenschap. Er lijkt bij een aantal verenigingen geen gemeenschappelijk verhaal te ontstaan omdat mensen er anders in staan en ook op verschillende momenten aansluiting vinden bij een vereniging.

Een dimensie van dat tijdsaspect is dat als in een straat het ene huis klaar is terwijl een ander nog gebouwd moet worden of de oplevering is verschoven of het gaat nog een jaar duren voordat een zelfbouwer klaar is.

Er zijn plekken waar initiatiefnemers geblokkeerd raken door initiatiefnemers met weinig geld.

Er sluiten mensen aan en iemand schiet niet op met het huis en heeft ook geen geld voor de weg. Er zijn plekken waar initiatiefnemers geblokkeerd raken door initiatiefnemers met weinig geld. Als een huis er nog niet staat kunnen sommige delen van de weg nog niet aangelegd worden. Dat geeft heel veel ergernis in Oosterwold. Een groep die al klaar is kan zeggen dat ze al willen asfalteren. Maar er kan iemand zijn die nog niet klaar is en het geld voor de weg nog niet heeft. En dan kan het nog wel 1,5 jaar

duren voordat de weg aangelegd kan worden en tot die tijd ligt er een onverharde weg. De vraag is in hoeverre burens elkaar dan gaan aanspreken op voortgang in de bouw. De gebiedsregisseur heeft veel last van deze bezwaarprocedures. Iemand werkt bijvoorbeeld niet mee aan de ontsluiting. Er zijn ook conflicten over transformatorhuisjes. Mensen voelen zich belazerd als ze voor de hele wijk een trafo op hun kavel moeten plaatsen. Het roept de vraag op hoe mensen aan de voorkant meer gezamenlijk kunnen gaan samenwerken.

Voor de gezamenlijkheid in het proces van maken is het bevorderlijk als bijvoorbeeld 20 huishoudens in een straat gelijk starten zodat ze elkaar leren kennen en tegelijkertijd optrekken en voor vergelijkbare keuzes komen te staan. Doordat er in Oosterwold individueel kavels worden uitgegeven heeft iedere initiatiefnemer een eigen planning en eigen belangen. Omdat iedereen in een gebied in een ander tempo en in een ander spoor zit is het heel lastig om met elkaar samen te werken. Volgens de gebiedsorganisatie zou geprobeerd moeten worden om mensen in tempo dichter bij elkaar te zetten. Zodat iedereen tegelijkertijd bezig is in dezelfde fase en ook tegelijkertijd toe is aan de volgende stap. In elk gebied afzonderlijk zijn de verschillen nu te groot in ontwikkelingsfasen. Er wordt nog gebouwd en er zijn mensen die er al twee jaar wonen. Toen de schaal van Oosterwold in het begin kleiner was is geprobeerd om mensen met elkaar tot een oplossing te laten komen. De schaal en de tempoverschillen zijn nu zo groot dat samenwerken tijdens het maken steeds moeilijker wordt.

7.3 Wantrouwen en eigenbelang

Hoe de samenwerking verloopt staat of valt ook met de sfeer die de eerste groep initiatiefnemers creëert en de cultuur van communicatie onderling en van de bestuursleden. Is er vertrouwen of wantrouwen.

Wat initiatiefnemers keer op keer vertellen is dat Oosterwold geven en nemen is. Maar als dat niet gebeurt, als anderen alleen maar nemen, dan verloopt het proces stroef. Initiatiefnemers gaan gebukt onder veel stress. Er is ook veel onzekerheid. Mensen komen daarom op de eerste plaats voor hun eigenbelang op. Men wantrouwt en bekritiseert de gebiedsorganisatie en deze gemeenschappelijke vijand van kritische initiatiefnemers levert wel weer onderlinge verbondenheid op. Maar er kan ook wantrouwen zijn naar elkaar toe. Er is verdeeldheid onder bewoners hoe iets gedaan moet worden. Initiatiefnemers zijn nog heel erg met hun eigen huis bezig. Sommigen zitten zelfs in de overlevingsstand. Voor hen is het misschien nog te vroeg voor community-gevoel.

Wantrouwen ontstaat doordat er veel onzekerheid is bij de initiatiefnemers. Het is een onzeker proces en er staat financieel voor iedereen veel op het spel. De onzekerheid wordt versterkt door een soort willekeur bij het projectteam Oosterwold, aldus een initiatiefnemer.

“En al die onzekerheden hadden wij niet alleen, maar hadden al die mensen. Plus: je bent een huis aan het bouwen en het gaat toch om relatief veel geld voor mensen met modale inkomens.

Dan ontstaat er onzekerheid en dan ontstaat er agressie en ontstaan er kampen.”

(Hannah Arendtweg)

Als iemand voor een kavelwegvereniging een korting bedingt met een aannemer of een notaris is er soms veel wantrouwen naar elkaar.

“De meeste mensen die doen niks. Er waren vooral heel veel halers, geen bringers. Op het moment dat er dan een keuze gemaakt moet worden dan was het van dat vinden we niks. Ik heb daar gehoord dat het goedkoper kan. Jij werkt zeker bij dat bedrijf of zo?

Dat was een tijd die ik het liefste zo snel mogelijk vergeet. Het is me zwaar tegengevallen, omdat er zoveel eigenbelangen aan vastzaten. Mensen waren heel onzeker. Gaandeweg het traject zag je steeds meer mensen die zich terugtrokken op hun eigen kavel.”

(Reimslaan)

Initiatiefnemers gaan gebukt onder veel stress.

In het slechtste geval ontstaat er een soort strijd van allen tegen allen. De overtuiging van een bewoner na negatieve ervaringen in zijn straat is dat mensen in Oosterwold niet geschikt zijn om samen te werken. Daarom is de regie van de gemeente weer nodig:

“Mensen hebben te veel keuzevrijheid en moeten te veel met elkaar overleggen en dan gaan alle eigenbelangen spelen waardoor je ook nooit op een lijn komt te zitten. Want je kunt niet altijd eerlijk zijn. Als je de weg een beetje naar links legt is dat gunstig voor mij, maar ongunstig voor de buurman. Dus iedereen vecht voor z'n eigen terrein en kavel. En dat gaat niet altijd goed. We hebben eigenlijk een soort schoolmeester nodig hier. Die zegt: zo gaan we het doen en niet anders.”

(Francis Beaufortlaan)

Ook in andere straten wordt er een machtsongelijkheid ervaren doordat sommigen dominanter optreden dan anderen. Initiatiefnemers die uit zijn op goede relaties met burens en wat sneller inschikken merken dat degenen met een grote mond hun zin krijgen. Door assertieve of zelfs agressieve manieren van communiceren kan er irritatie en onbegrip ontstaan.

“Je hebt hier veel mensen die het allemaal wel weten, en dan gaat de communicatie niet altijd even goed.”

(Vrije Vogellaan)

Soms wordt er te direct gecommuniceerd. Dat kan ook gebeuren op sociale media zoals de groepsapps van de verenigingen. Op die apps kunnen problemen worden aangekaart en felle discussies ontstaan.

Sociale media zijn bindend en scheidend tegelijk.

Sommigen vinden dat niet leuk en die willen dat de goede sfeer behouden blijft. Kritiek kan worden ervaren als op de man spelen. Als discussies te fors worden kunnen zelfs bestuursleden afhaken, bijvoorbeeld door zich af te melden uit een groepsapp. Sociale media zijn bindend

en scheidend tegelijk. Met name initiatiefnemers en bestuursleden zijn de kop van jut op groepsapps en facebookpagina's waarop het makkelijk is om ongezouten kritiek te leveren.

Iemand kan niet alleen dominant zijn, maar zich ook weinig van de regels van Oosterwold aantrekken en zijn eigen gang gaan.

“Een buurman begon allerlei dingen te doen waar wij het niet mee eens waren. Zoals contacten onderhouden met de gemeente namens ons zonder dat wij dat wisten. We zijn nog steeds niet on speaking terms met die buurman.

Sterker nog, dat komt nooit meer goed.”

7.4 Het stof daalt neer

Als er weer meer ruimte in de eigen agenda is en men gaat bij elkaar op bezoek om te kijken hoe elkaars huizen zijn geworden, is het de vraag hoe men omgaat met conflicten uit het verleden. Er zit overal nog wel een beetje zeer.

Conflicten uit het verleden hoeven toekomstige contacten met burens niet in de weg te staan. Maar elkaar helemaal vertrouwen doet men niet meer en er blijft een zekere afstand tot elkaar bestaan. Door het gezamenlijk maken heeft Oosterwold haar onschuld verloren.

“Het hele ontwikkelen dat was een drama. Het aanleggen van die wegen mag je mensen niet aandoen. Het haalt het slechtste van mensen boven tafel en het kan zijn dat het littekens oplevert voor de rest van hun woonbestaan hier. (...) Je ziet wel dat wanneer er meer rust komt dat het wel weer bijgetrokken is.”

(Reimslaan)

Het maakt ook wel iets uit of er sprake was van een meningsverschil, vals spelen of een echt conflict waarbij iemand is benadeeld. Een meningsverschil en zelfs vals spelen kan weer bijgelegd worden.

Verskillende initiatiefnemers stellen dat de noodzaak van het samen maken vergezeld moet gaan met leukere gezamenlijke activiteiten. Marien Abspoel heeft een belangrijke rol gespeeld in het organiseren van deze activiteiten in de Frederik van Eedenweg:

“De lastige dingen die je gezamenlijk moet doen zoals een weg aanleggen gaan veel beter als er een aantal gezamenlijke dingen zijn die gewoon leuk zijn zoals feestjes, wilgenknoten en buurtborrels. De tolerantie met elkaar is veel groter als je die leuke dingen met elkaar deelt.”

Ook Abbo als initiatiefnemer van diverse CPO-projecten benadrukt dat het noodzakelijke verenigd moet worden met het aangename.

‘Als je iets moet onderhouden vanuit de buurt dan is dat misschien lastig, maar daarna is er een moment voor de borrel.

Maak van dingen die gedaan moeten worden een feestje, maak daar een sociaal ding van.’

De vraag is of de conflicten gaan toenemen door nieuwe eisen (zoals afvalwater dat via buizen op sloten moeten worden geloosd). De hogere grondprijzen leiden tot kleinere kavels. Het vergunningsvrij bouwen met uitbouwen en schuren is een mogelijke bron van conflicten. De vrijheid die Oosterwold biedt kan dus leiden tot conflicten tussen burens, zeker bij de wat kleinere kavels. De gebiedsregisseur ziet dat de samenwerking bij kleinere kavels vooralsnog goed gaat, ook al worden sommige ontwikkelregels lastig.

8. Besturen

Formele samenwerking gebeurt in de besturen van de kavelwegverenigingen. Het ligt in de lijn der verwachting dat dit niet altijd harmonisch zal verlopen. Meningsverschillen zijn inherent aan het besturen van kavelwegverenigingen. De VvE's vergaderen over de aanleg en het onderhoud van de weg en in sommige gevallen ook over het groen. In de meeste kavelwegverenigingen, waaronder de projectmatige ontwikkelingen, geldt democratische besluitvorming. De meeste stemmen gelden.

Als er geen bestuur is met een duidelijk mandaat ontstaat er vertraging om tot een besluit te komen, zeker als belangen van mensen uiteenlopen.

“Wij kwamen iedere maand bij elkaar. Op een gegeven moment kwamen er weer nieuwe mensen bij en dan begon alles weer van voren af aan. Die wilden daar dan ook zeggenschap in hebben. Niemand zei dit is zoals het gaat.

Het was een groepje mensen bij elkaar zonder mandaat. Het is wel lastig als beslissingen steeds teruggedraaid worden en steeds weer aangepast moeten worden. Dan kom je geen stap verder. Veel te democratisch.”

(Reimslaan)

In de kavelwegverenigingen kunnen taken gedelegeerd worden aan commissies die zich verdiepen in een kwestie en voorbereidend werk doen. Een werkgroep kavelweg onderzoekt bijvoorbeeld alle opties en adviseert het bestuur. Zo probeert men zoveel mogelijk de aanwezige expertise onder bewoners in te zetten. Maar niet iedereen heeft zin om deel te nemen aan zo'n commissie, vanwege gebrek aan kennis of tijd.

In de Eco-parkhoven, Buitenplaats Oosterwold en Vuurstenhof zijn er naast een bestuur ook commissies voor onder andere het groen en de infrastructuur. De een vindt het leuk om in een commissie te zitten. Een ander helpt liever incidenteel.

De meningen over het functioneren van de besturen zijn wisselend. In kleinere kavelwegverenigingen met veel gelijkgestemden lijkt het goed te gaan, zoals de Frederik van Eedenweg en Vuurstenhof. Dat kan ook met de stijl van besturen te maken hebben. De voorzitter van Vuurstenhof vindt in ieder geval dat het heel fijn verloopt:

“In Amsterdam was ik ook voorzitter van de VvE. Dat was echt een ramp want je moest overal heel hard aan trekken. Hier komen mensen zelf met ideeën en er is enorm veel betrokkenheid.”

Er zijn kavelwegverenigingen waarbij bestuursleden geen mandaat hebben om namens de leden buiten de deur te spreken over zaken die niet in de statuten staan.

Het besturen van een vereniging kan leiden tot conflicten en zelfs scheuringen.

Dat lijkt met vier zaken te maken te hebben:

- Inhoudelijke meningsverschillen en verschillen in belangen;
- Een VvE die te groot is (boven de 30 kan het al lastig worden);
- Een gebrek aan bestuurservaring;
- De soort besluitvorming en manieren van communiceren.

Er kan bijvoorbeeld te veel op de man worden gespeeld.

“Binnen de VvE zie je dus in één keer wel dingen ontstaan die tot scheuringen hebben geleid waarin mensen echt gewoon tegen elkaar staan te kijken. Dat is echt onvoorstelbaar. Ik heb zelfs besloten dat ik niet meer naar VvE-vergaderingen ga.

De hele participatie haalt het meest negatieve van mensen boven tafel. De duistere kanten van mensen. We hebben geen voorzitter meer. Er wordt echt op de man gespeeld. Mensen zijn zo zurig. Zo onprofessioneel dat ik me daarover verbaasd heb. Over de zwartmakerij.”

(Reimslaan)

Het bestuurswerk en met name het voorzitterschap is een kwetsbaar onderdeel van de kavelwegverenigingen. Het kan een ondankbare taak zijn waar na verloop van tijd steeds minder interesse voor is. Bestuursleden moeten besluiten nemen en kritiek incasseren maar ze willen ook de goede verstandhouding met hun eigen burens behouden. Volgens een respondent is er in zijn kavelwegvereniging daardoor niemand de baas. Het bestuur van de kavelwegvereniging hakt de knopen door, maar het zijn tevens burens die een goede relatie willen behouden.

Bestuursleden willen niet afgebrand worden door burens. In een van de Eco-projecten is er bijvoorbeeld geen voorzitter meer. Binnen de vereniging zijn er inhoudelijke meningsverschillen over het al dan niet doorwaadbaar maken van de kavels. Maar daarnaast is er ook gebrek aan bestuurservaring, ook al is het een grote vereniging.

“Het zijn amateurproblemen. Hier wonen 38 redelijk eigenwijze mensen in een wijk waar je veel samen doet. Het is te verwachten dat dat niet allemaal soepeltjes verloopt.”

CPO-projecten als Bosveld 1 en 2 gaan uit van gedragen besluitvorming. Dat houdt in dat niemand het oneens mag zijn met een besluit. Men moet er mee kunnen leven. Iedereen heeft vetorecht. Ook de vereniging Frederik van Eedenweg gaat uit van gedragen besluitvorming, zoals bij de aanleg van de weg en de keuze van de bestrating. Gedragen besluitvorming zou volgens een initiatiefnemer tot betere gemeenschapsvorming leiden.

“Wat ga je na een ruzie nog met anderen ondernemen als je elkaar niet meer kan luchten of zien? Waarschijnlijk niks, want de relatie is verpest.”

Na de intensieve periode van het maken kan door tijdgebrek en vermoeidheid de motivatie verdwijnen om te vergaderen en deel te nemen aan commissies. Zelfs in de idealistische CPO's als Bosveld 2 heeft een aantal mensen het een beetje gehad.

“Die willen niet meer vergaderen. En dat begrijp ik ook wel. Ik vind dat ook wel een gedoe.”

Een vraag voor de toekomst van de kavelwegverenigingen is hoe het zal gaan met de bereidwilligheid om bestuurswerk te verrichten. Zijn er voldoende mensen die in een bestuur willen zitten? Drie of vier jaar na de oprichting van een kavelwegvereniging willen de eerste bestuurders misschien het stokje overdragen. Er is echter weinig animo voor deze taak. In meerdere kavelwegverenigingen is er nu al geen voorzitter meer.

DEEL III

WONEN IN OOSTERWOLD

9. De kavelwegvereniging als community

De kavelwegvereniging is de belangrijkste bouwsteen van Oosterwold. Elke kavelvereniging heeft zijn eigen sfeer. De oriëntatie op dit collectief is sterk en dat heeft te maken met vier condities die elkaar kunnen versterken:

1. **Gemeenschappelijk maken, bezitten en beheren van de weg.**
Dit is een collectieve ruimte waardoor de noodzaak tot samenwerking aanwezig is.

2. **Ruimtelijke opzet (afstand versus nabijheid burenen; doodlopende weg of een cul-de-sac).**
In de regel vinden sociale interacties tussen burenen vooral op straatniveau plaats.

3. **Gelijkgestemdheid.** Bij de identificatie met anderen zijn sociaal-culturele overeenkomsten belangrijk. Sociaal contact tussen bewoners is intensiever als bewoners vergelijkbaar zijn in hun levenssituatie en levenswijze.

4. **Sociale media vormen een belangrijk hulpmiddel in het leggen en onderhouden van contact met de burenen:**
Elke kavelvereniging heeft een eigen groepsapp of facebookpagina.

De condities kunnen ook tegengesteld aan elkaar zijn. In tegenstelling tot een woonbuurt met rijtjeshuizen kent Oosterwold zeer ruime kavels waardoor er meer fysieke afstand is. Oosterwolders zijn ook sterk op de auto gericht wat ten koste kan gaan van verplaatsingen te voet en per fiets. Kavelverenigingen verschillen van elkaar in omvang, ruimtelijke opzet van de straat en kavels en typologie van de bebouwing, sociale mix van bewoners en in de mate en de organisatie van gemeenschappelijkheid. Het lijkt erop dat een kavelwegvereniging met te grote verschillen tussen initiatiefnemers een vrijblijvender karakter heeft. Een weg is op zich dan te weinig bindend. In zo'n situatie kan een kavelwegvereniging vrij snel een slapend bestaan gaan leiden. In een als CPO ontwikkeld privaat beheerd woondomein wordt meer gedeeld dan de weg en bestaat er een bredere basis om ook in de beheerfase iets met elkaar te delen. Maar wat voor sociale relaties er in een vereniging ontstaan is telkens afhankelijk van de wisselwerking tussen ruimtelijke opzet en bewoners.

Een kavelweg ontstaat organisch doordat initiatiefnemers stippen zetten of doordat een initiatiefnemer een CPO opzet. De grootte van de kavelwegverenigingen varieert van 10 huishoudens tot meer dan 60 huishoudens. Een grootte van 20 tot 30 huishoudens wordt als een goede maat gezien voor deze verenigingen. Er zijn potentiële kandidaten voor een bestuursfunctie en mensen die zich willen inzetten voor het onderhoud. Deze omvang creëert een minder verplichtende sfeer en biedt ook voldoende ruimte voor ieder individu om zijn of haar eigen leven te leiden in het collectief²². Men kent anderen dan nog van gezicht en naam. En het past dan nog net in een grote woonkamer of een andere ruimte waar men met elkaar kan vergaderen. In het gemeenschappelijke gebouw in Vuursteenhof kan bijvoorbeeld een afvaardiging van alle 31 huishoudens vergaderen.

Als in zo'n kavelwegvereniging iemand niet meedoet, moeilijkheden veroorzaakt of dwars gaat liggen is dat ook minder erg omdat anderen dat kunnen opvangen. Ook voor het onderhoud aan de weg of het groen is dat een goede maat. Dan hoeft niet altijd iedereen mee te doen, maar dan zijn er meestal wel genoeg mensen die willen meedoen. Uit de gesprekken blijkt dat een goed evenwicht op te leveren, maar ook een basis te vormen voor een bepaalde wooncultuur. Meestal zijn het wel een of twee 'trekkers' die een gezamenlijke wooncultuur in gang zetten en in stand proberen te houden.

"Ook in het geval van nieuwe bewoners wordt dan een gevormde cultuur niet zomaar doorbroken of kan men zich daar minder makkelijk aan onttrekken."

(Vuursteenhof)

Een vereniging bestaat doorgaans uit kleinere collectiefjes en sociale netwerken van mensen die het goed met elkaar kunnen vinden en elkaar opzoeken. Iedereen vindt de Vereniging Tureluur Zuid (VTZ) te groot om als kavelwegvereniging te functioneren. VTZ heeft met 350 initiatiefnemers te veel uiteenlopende belangen. Mensen kennen elkaar ook niet persoonlijk.

In de Vereniging Tureluur Zuid delen de bewoners niets anders dan de hoofdontsluitingswegen waarvan de verdeling van de kosten als oneerlijk ervaren wordt. Gemeenschapsvorming op deze schaal is wel mogelijk mits er een collectieve identiteit en een gemeenschappelijk belang is. Park Rozendaal in Leusden heeft bv. 476 vergelijkbare woningen rond hofjes en er zijn collectieve voorzieningen. Het is eind jaren zestig opgezet volgens het principe van zelfbeheer en gemeenschapsvorming. De ecologische wijk EVA-Lanxmeer in Culemborg heeft 244 woningen en kent een grote betrokkenheid van de bewoners. De op Amerikaanse buitenwijken geïnspireerde Golf Residentie Dronten heeft 450 woningen. Hier delen bewoners een golfbaan.

Ook grotere kavelwegverenigingen waar zowel individueel ontwikkelde woningen als verschillende projecten deel van uitmaken, kunnen een gedeeld belang en gelijkgezindheid missen. De afstand tot elkaar wordt dan te groot. Voorbeelden zijn de Arete van Cyrenelaan en David Humeweg. Bewoners identificeren zich dan eerder met hun deelproject of trekken zich terug op hun eigen kavel. De Vrije Vogellaan is een beetje los zand, bovendien valt die ook nog eens onder de VTZ:

"Andere straten hebben een eigen bestuur en is allemaal heel kleinschalig maar bij ons is dat het hele veld uiteindelijk een bestuur geworden en dat zorgt voor heel veel traagheid. Per straat gewoon was veel beter geweest."

22 Deze maat van 20 tot 30 woningen wordt in de praktijk als een vuistregel gezien voor collectieve projecten.

Een kleine schaal van een vereniging is echter geen garantie voor goed onderling contact. Er is altijd een kans dat bewoners in een kavelwegvereniging weinig tot niets met elkaar delen en zelfs elkaar het leven zuur kunnen maken.

Een kleine schaal van een vereniging is echter geen garantie voor goed onderling contact. Er is altijd een kans dat bewoners in een kavelwegvereniging weinig tot niets met elkaar delen en zelfs elkaar het leven zuur kunnen maken.

De meeste Oosterwolders vinden het fijn om zich te kunnen identificeren met een ruimtelijke eenheid en vinden het prettig om naast gelijkgezinden te wonen. Maar tegelijkertijd is men gesteld op privacy. Binnen de kavelwegverenigingen zijn er veel kleinere collectiefjes. Het zijn een soort microclusters, collectiefjes van meerdere generaties gezinnen, vrienden en gelijkgestemde directe burens van twee tot vijf huishoudens. Dat is een sterkste vorm van collectiviteit in Oosterwold. In elk collectiefje zoeken bewoners naar een evenwicht tussen gezamenlijkheid en privacy.

Ook de CPO-projecten vormen sterke collectieven. Maar het zijn geen communes of intentionele gemeenschappen. Men is in deze gemeenschappen soms nog aan het zoeken naar wat men gezamenlijk gaat doen, zoals in Bosveld 2 met 9 huishoudens of in Bolderburen. In Bolderburen laat men elkaar vrij, niets is verplicht:

"Iemand organiseert wat. Wil je komen dan kom je. Kom je niet dat is ook goed. Je hebt ook je eigen baan en je eigen leven. Iedereen heeft ook hele andere werktijden."

De kavelwegverenigingen kennen geen dwingende collectiviteit. Er kunnen sociale netwerken ontstaan van mensen die iets met elkaar delen waardoor er zich ook een bepaalde wooncultuur ontwikkelt. Zelfbouwers delen vaak interesses. Gezinnen met kleine kinderen zoeken elkaar ook op. De pioniers en de trekkers van een kavelwegvereniging kunnen een sfeer bepalen. Maar een kavelwegvereniging als geheel heeft ook altijd in meer of mindere mate een gemengd karakter naar herkomst, leefstijl, huishouden, leeftijd en soort beroep van de bewoners. Er zijn mensen die sociaal zijn en mensen die alleen maar aan zichzelf denken. Ondanks een zekere gelijkgestemdheid ervaart men ook een diversiteit aan mensen. Mensen die zich in elkaar herkennen zoeken elkaar op.

Terwijl in kavelwegverenigingen het meeste contact vooral plaats vindt met de directe burens kan er ook enige afstand bestaan ten opzichte van de burens waar het minder

mee klikt, terwijl men wel goede relaties onderhoudt met iemand even verderop. De weg zelf als verbindend element is nooit voldoende. Een sfeer wordt gedragen door een groep die dezelfde waarden deelt. Als dat het geval is, kunnen initiatiefnemers daarnaast een zekere mix waarderen. Juist omdat Oosterwold veel creatieve en ondernemende mensen aantrekt kan men het ook prettig vinden als er een paar andere types tussen zitten.

"Ik heb ook wel eens iemand horen zeggen wat geweldig om met gelijkgezinden in Oosterwold te wonen. Ik denk dat is waar. Maar wat geweldig ook als het lukt met niet gelijkgezinden. Dat is de ware uitdaging van organisch ontwikkelen."

(Frederik van Eedenweg)

Over het algemeen worden de contacten met de burens als beter en intensiever ervaren dan op de vorige woonplek. Dat heeft te maken met de pioniersfase en de gemeenschappelijke ervaring van het maken, met gedeelde waarden en wonderlijk genoeg ook met de situatie dat er enerzijds meer fysieke afstand is en tegelijkertijd meer sociaal contact:

"Ik merk dat ik mijn vrienden die niet in Oosterwold wonen veel minder zie omdat ik die gezelligheid gewoon hier haal. Het gaat echt wel veel verder dan als je in een straat met rijtjeshuizen woont. Bijna niemand heeft zijn deur op slot, dus je stapt ook heel makkelijk bij elkaar naar binnen. We leven allemaal veel buiten. Het is heel dorps."

(Gaudilaan)

Dat gemeenschappelijke gevoel wordt door meerderen gedeeld en begint al tijdens het bouwen van het huis. Het motto in Oosterwold is: beter een goede buur dan een verre vriend.

In een gewone woonwijk zitten bewoners meer op elkaars lip en zijn burens genoodzaakt om afstand te houden om elkaars privacy te bewaken. In Oosterwold bieden de ruime kavels met vrijstaande woningen beter de mogelijkheid om afstand te houden. Anderzijds kunnen mensen zich niet helemaal onttrekken aan elkaar. Parkeren mag bijvoorbeeld niet op smalle kavelwegen, maar moet op de eigen kavel. Burens moeten elkaar informeren en helpen als iemand een feestje geeft. Dan moet men zorgen dat de gasten hun auto ergens kwijt kunnen.

Contacten ontstaan door een gedeelde ervaring, waarden en interesses. Omdat iedereen aan het pionieren is met huis en kavel gaat het leggen van contacten makkelijk. De gemeenschapsvorming vindt op een organische

manier plaats. “Het gaat vanzelf”, beweren veel mensen. Degenen die een eigen huis bouwen of hebben gebouwd weten wat andere zelfbouwers meemaken.

“We hebben hier veel meer contact dan op onze vorige woonplek. En ook veel intensiever. Je kiest er echt voor om hier te wonen en om eerst in de bagger te wonen. Omdat het een heel lang traject is bouw je echt een band op... We merken dat we heel veel gedeelde interesses hebben. De jonge mensen onder de 50 trekken met elkaar op. We drinken regelmatig met elkaar een biertje. We hebben veel dezelfde denkbeelden over dingen, we houden van dezelfde vrijetijdsbestedingen. Dat verbindt ons wel. Maar ook de bereidheid om elkaar te helpen. Het gaat heel natuurlijk.”

(Zeebodemkolonistenweg).

Het contact verschilt per (deel van een) weg. Niet iedereen ervaart gezamenlijkheid zo sterk. Er zijn kavelwegen waar het minder amicaal is. En daar kan men vrede mee hebben. Men heeft dan voldoende aan af en toe hulp geven en elkaar groeten.

“Het is niet echt een hechte groep. Het zijn gewoon burens van elkaar en niks meer dan dat. Het gaat even een stapje verder dan het gedag zeggen en het zwaaien naar elkaar. Het hoeft voor mij niet intensiever te worden. Als het minder zou worden hoeft ook niet. Goede burens zijn beter dan een verre vriend gaat hier ook op. Je hebt elkaar wel nodig om bepaalde dingen te organiseren. Als je een weekendje weg wil en je hebt huisdieren of kippen dat de burens wat voer kunnen geven. Dat is echt iets van Oosterwold wat erbij hoort.”

(Reimslaan)

9.1 Privaat beheerde woondomeinen

In Oosterwold zit een groot deel van de ontwikkelingen in collectieven. Dat kunnen CPO-projecten zijn van initiatiefnemers die als een soort ontwikkelaars optraden. Bij deze projecten hebben bewoners meer vrijheid gekregen dan bij de projecten van ontwikkelaars. Terwijl elke kavelvereniging in Oosterwold aangemerkt kan worden als een privaat beheerd woondomein, onderscheiden CPO's en projecten zich doordat ze in de markt zijn gezet als woonconcepten met een gemeenschappelijke identiteit²³. Ze hebben ruimtelijke karakteristieken en begrenzingen die bepalend zijn voor hun identiteit.

De gezamenlijkheid is meer geborgd dan bij de kavelwegen met particuliere initiatieven. Er zijn verschillende van dergelijke collectieve woondomeinen, zoals de Eco-projecten, Buitenplaats Oosterwold, Vuursteenhof en Bolderburen. Critici beschouwen de Eco-projecten en Buitenplaats als atypisch voor de organische gebiedsontwikkeling, maar de wijze waarop deze projecten zijn opgezet en functioneren is wel leerzaam voor het verhaal over de gemeenschapsvorming in Oosterwold.

De initiatiefnemers of ontwikkelaars waren op verschillende wijzen sturend in het ontwerp. Bewoners hebben niet samen de weg hoeven bepalen, maar ze moeten wel andere zaken bespreken en beheren zoals gemeenschappelijk groen en helofytenfilters en bij Buitenplaats en Vuursteenhof ook de keuze voor de bestrating.

Bewoners kunnen elkaar in deze projecten vinden op basis van een gedeelde leefstijl die zich heeft uitgeselecteerd door het woonconcept (van een villapark tot een dorpsbuurtschapje) en de woontypologie (van bungalows tot Tiny Houses) en door de collectieve ruimte. De CPO's hebben meer collectieve ruimten dan alleen de straat die gezamenlijk moet worden beheerd. Dat kan de saamhorigheid bevorderen doordat er gezamenlijk activiteiten worden ondernemen.

“Wil je echt een buurtschap, een gemeenschap vormen, dan moet je daar een materiële basis onder hebben.”

(Vuursteenhof)

²³ Zie ook: S. Lohof & A. Reijndorp (red). (2006), *Privé Terrein. Privaat beheerde woondomeinen in Nederland* & D. Hamers et al. (2007), *Afgeschermd woondomein in Nederland. Ruimtelijk Planbureau*.

9.2 Eco-projecten

De Eco-projecten van Jos Abbo omvatten vijf projecten met in totaal 112 woningen, veelal eenlaagse bungalows. De eerste twee projecten (EcoMeerhof en EcoParkhof) hebben rond de 30 woningen, telkens verdeeld over twee cul-de-sacs. EcoFruithof en EcoBoomhof zijn kleiner, terwijl het laatste project (EcoVeldlaan) 38 woningen telt.

In de eerste CPO-projecten wonen vooral veel mensen afkomstig uit Almere waaronder veel vijftigers die uit de kinderen zijn. Een deel van de grond is gezamenlijk bezit. De bewoners delen een IBA-systeem, groen, een wilgenlaan en een sloot of vijver. De bewoners zijn bij het maken ontzorgd, maar ze moeten wel gezamenlijk onderhoud plegen.

Wat in sommige kavelwegverenigingen geleidelijk groeit, is bij deze collectieve projecten aan de voorkant georganiseerd door de initiatiefnemer. Er zijn afspraken over het onderhoud van het groen. Om geld te besparen gebeurt het (vooralsnog) door de bewoners zelf. Daardoor houdt men ook vast aan de sfeer van de realisatie. In EcoParkhof zijn er vier of vijf onderhoudsdagdelen in het jaar waarbij bewoners allemaal de handen uit de mouwen steken. Bewoners snoeien samen bomen, men haalt onkruid weg en maait gras rondom de vijvers.

De ervaring van bewoners met het onderhoud is wisselend. Niet iedereen doet mee, er rusten (nog) geen sancties op afwezigheid. Er is in elke VvE een deel van de bewoners dat zich ervoor inzet.

“Met de tuincommissie gaan we gezamenlijk maaien. De sloot onderhouden. Bomen planten. De haag snoeien. Dan komen niet 28 huishoudens. Misschien 12 of 15. Soms 20, afhankelijk wat er gedaan moet worden.”

(Norbert Eliasweg)

Niet iedereen is gecharmeerd van het gezamenlijk onderhoud. Sommigen zien het als een verplichting en achteraf gezien hadden sommigen liever op een individuele en desnoods kleinere kavel willen wonen.

De Eco-projecten zijn te zien als villawijkjes met grote kavels en cul-de-sacs. Ze hebben de uitstraling van een Amerikaanse suburb. Volgens critici is er weinig verschil met Vogelhorst dat aan de andere kant van de Vogelweg ligt. Bewoners ervaren de mate van gemeenschappelijkheid uiteenlopend. Terwijl de een het jaarlijkse walking dinner noemt waarbij de helft van bewoners bij elkaar gaat eten, vindt de ander dat het tegenvalt met die gemeenschap. Iemand van het eerste uur heeft ervaren dat het gemeenschapsgevoel sowieso is afgenomen. In de voorperiode trok men nog gezamenlijk op, vergaderde men eens in de twee weken en was er een community-gevoel. Nu ziet men de andere bewoners weinig meer. Iedereen leidt zijn eigen leven.

9.3 Bolderburen en Vuurstenhof

Bolderburen en Vuurstenhof zijn twee door ontwikkelaars geïnitieerde projecten die door hun specifieke concept een bepaald publiek aan hebben getrokken die meer gericht zijn op gezamenlijkheid. Het zijn een soort leefstijl gemeenschappen.

Bolderburen moest een Scandinavisch buurtschapje worden. Ontwikkelaar Jessika Kersting heeft zelf alle gesprekken met de kandidaten gevoerd aangezien ze het belangrijk vond dat er een leuke gemeenschap zou ontstaan²⁴. Er hebben veel mensen voor gekozen die wat bewuster in het leven staan. Een van de geïnterviewden vertelt bijvoorbeeld dat de Nederlandse cultuur van origine vrij individualistisch is en steeds meer is geworden:

“Ik heb gekozen om zo te wonen omdat ik dan het gevoel heb dat ik minder individualistisch woon. Dat ik meer contact heb.”

Daarmee sluit het project goed aan bij het ideaal van de buurtschap.

Vuurstenhof bestaat uit 31 Tiny Houses voor mensen die klein(er) en tegelijk meer gemeenschappelijk willen wonen. Ook hier hebben de meeste bewoners bewust voor gekozen.

In beide voorbeelden is de gezamenlijkheid meer geborgd in het ontwerp van het project. In Bolderburen is de collectiviteit op het schaalniveau van heel Bolderburen en per kavel (met daarop een aantal woningen) georganiseerd. Er is een groot gemeenschappelijk stuk groen voor alle huizen. Deze ruimte met een vuurplaats, een vijver en een trampoline leidt tot divers gebruik (spelende kinderen, yogaklas, af en toe borrels). Daarnaast deelt een aantal huishoudens een gemeenschappelijke kavel waarop ze samen een moestuin en een kas of een speeltuin hebben. Er is meer contact tussen subgroepjes die een kavel delen dan tussen alle bewoners onderling.

In Vuurstenhof is de gemeenschapsvorming door de ontwikkelaar bevorderd door de bouw van een ontmoetings-

gebouw. Het is tot op heden de enige kavelwegvereniging met een collectief gebouw. De kosten van het gemeenschappelijk gebouw zijn verdisconteerd in de aanschafkosten van de kavel. Bewoners bepalen deels zelf de inrichting van het gebouw. Met elkaar hebben de bewoners de zorg voor het gebruik en het onderhoud van de gemeenschappelijke ruimte. Er worden vergaderingen gehouden. Een groep bewoners kookt en eet er eens per week. Er zijn spelletjesavonden. Omdat bewoners een kleine woning hebben kunnen ze ook van het gebouw gebruik maken in het geval van een familiefeestje. Soms werken er mensen. Iemand is van plan om er yogalessen te geven. Van de fitness- en wasruimte maakt niet iedereen gebruik. In principe is het gemeenschapshuis alleen voor Vuurstenhof. Het is geen publieke voorziening. Als anderen er gebruik van willen maken moet er een connectie zijn met een van de bewoners. Omdat er een gemeenschappelijke kavel is doet men ook samen het onderhoud. Er wordt dan een werkdag georganiseerd om de vijver en watergangen vrij te maken van overtollige plantengroei.

De gemeenschappelijkheid van Vuurstenhof wordt niet alleen bepaald door de opzet (kleine kavels, een gemeenschappelijk gebouw en collectief beheer), maar ook door het type bewoners. Er wonen veel kleine huishoudens (stellen en eenpersoonshuishoudens) en een paar (kleine) gezinnen. Het project heeft vooral een wat oudere en hoogopgeleide doelgroep van alleenstaanden en stellen aangetrokken die bewust kleiner, duurzamer wilde gaan wonen met meer gemeenschappelijkheid. Er is een Governance Code opgesteld die collectieve en individuele verantwoordelijkheden benoemt, evenals de wijze waarop bewoners zich tot elkaar verhouden en met elkaar communiceren. Als set spelregels is het een aanvulling op de statuten en het huishoudelijk reglement van de vereniging.

²⁴ H. van Dijk (2018), 'In de Flevopolder verrijst een Zweeds dorp', in: Trouw, 4-08-2018.

9.4 Buitenplaats Oosterwold

Buitenplaats (64 woningen) heeft grotere kavels dan Vuurstenhof. Het heeft een chique identiteit als villapark en er wonen mensen die meer te besteden hebben. Een schapenwei met een hek rondom maakt het tot een soort enclave in het VTZ-gebied. Er zijn geen paden naar het omliggende gebied. Buitenplaats is geadverteerd als een goedkoper alternatief voor Het Gooi. Het trok daardoor ook mensen aan die niet zoveel hebben met stadslandbouw. Volgens ontwikkelaar Daan Fröger beschouwde ongeveer een derde van de kopers het als een villapark.

In Buitenplaats is het leggen van contact tussen de bewoners aanvankelijk wat moeizamer gegaan. Er werd veel uit handen genomen door de ontwikkelaar. Men leerde elkaar niet kennen via vergaderingen. De eerste bewoners hebben een poging gedaan om iets te doen aan de ontwikkeling van Buitenplaats als gemeenschap. De bewonersvereniging, met toen nog een beperkt aantal leden, is op zaterdag workshops gaan organiseren waaronder een over het ontwikkelen van nabuurschap. Iedereen werd uitgenodigd, maar degenen die aan het bouwen waren of zelfs nog geen bouwvergunning hadden, hadden andere belangen en er geen tijd voor. Die bijeenkomst heeft geleid tot een Governance Code die gaat over omzien naar elkaar en wat leden geacht worden te doen. De Governance Code is in de algemene ledenvergadering aangenomen met 6 stemmen tegen en de rest voor²⁵.

Zelfbouwers in het VTZ-gebied zien Buitenplaats als een wat naar binnen gekeerde gemeenschap. De ruimtelijke opzet draagt daar sterk aan bij. Sommigen zien het zelfs als een gated community.

“Buitenplaats is echt een domein op zich. Dat voel je ook. Alles is afgesloten met hekken. Het is een beetje een privédomein. Zoals je ook in Zuid-Afrika hebt.”

De identiteit van Buitenplaats wordt gekoesterd door bewoners zelf, ook wel tegen de verdrukking en kritiek in. Een aantal mensen vond dat Buitenplaats verkeerd werd neergezet door de rest van het VTZ-vel. Vooral initiatiefnemers die zelf bouwen kijken naar op Buitenplaats.

“Op die manier werd ook een soort kunstmatige gemeenschap gecreëerd van ‘Wij Buitenplaatsers’ tegen de buitenwereld van VTZ.”

Buitenplaats heeft een diversiteit aan inwoners. Er wonen gepensioneerden en jonge gezinnen met kinderen. Er wonen ondernemers en onderwijzers. Er wonen mensen die begaan zijn met de stadslandbouw en mensen die er weinig mee hebben. Ondanks de iets andere ontstaansgeschiedenis ontwikkelen zich hier net zo goed sociale relaties en zijn er activiteiten. Er wordt op kinderen gepast, er wordt voor de post gezorgd en de tuin wordt gespreoid voor burens als die met vakantie zijn. Iemand regelt eens een pizzakar. Een bewoner maakt eens maaltijden en zet dat op de buurtapp. Eens in de anderhalve maand is er een eetclub waar een aantal huishoudens aan meedoet.

²⁵ Met een Governance Code vertonen Buitenplaats en Vuurstenhof enige gelijkenis met Amerikaanse Home Owners' Associations (HOA's), verenigingen die het woondomein onderhouden en regels voor 'good neighborliness' opstellen en handhaven. Een verschil is dat kavelwegverenigingen geen sancties kunnen toepassen. Zie: S. Lohof & A. Reijndorp (2006), *Privé Terrein. Privaat beheerde woondomein in Nederland*.

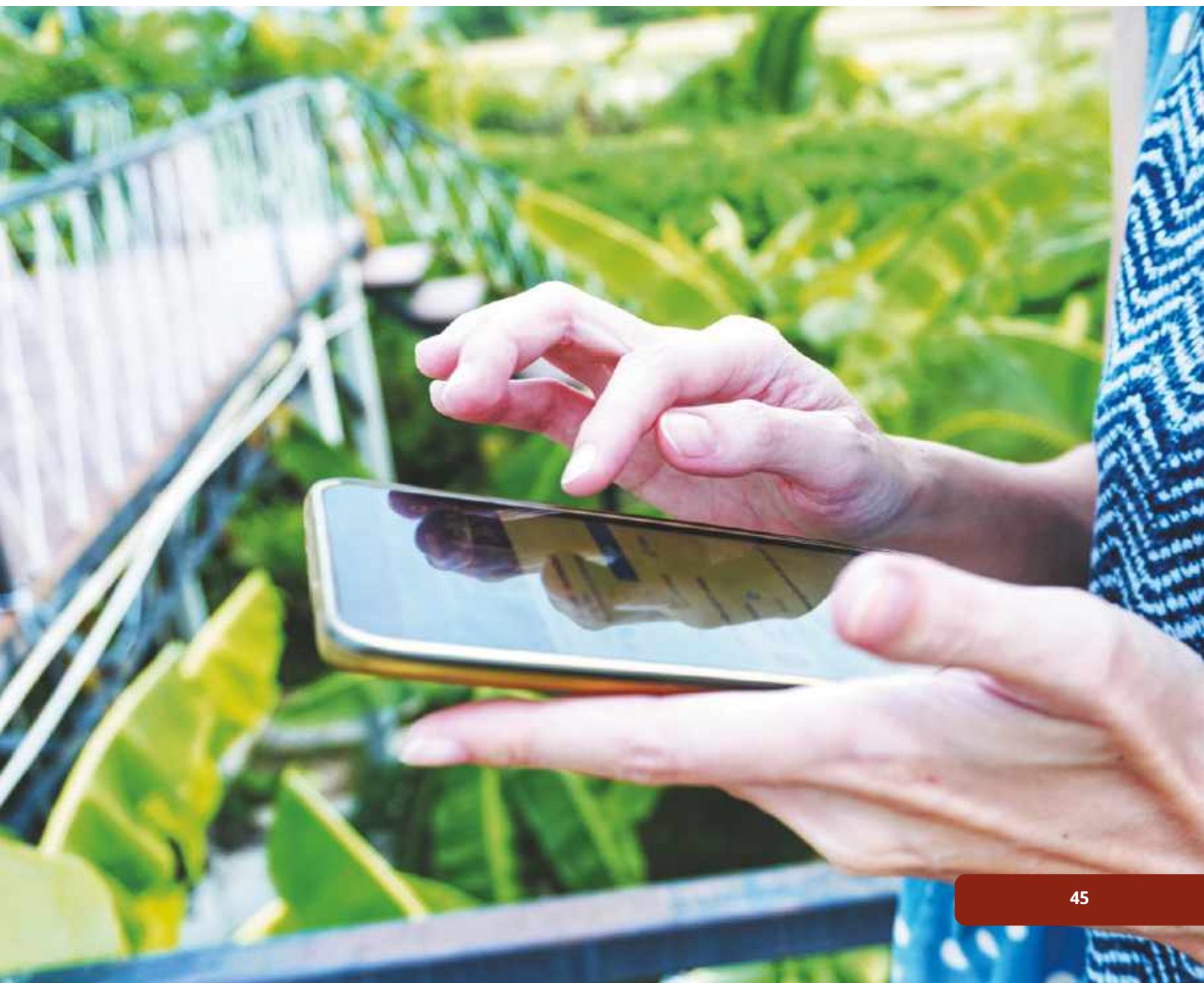
9.5 Sociale media: buurtapps

Naast de gezamenlijke weg en een gedeelde leefstijl worden de mensen in een kavelwegvereniging verbonden door sociale media. Bijna elke kavelvereniging heeft een buurtapp- of (besloten) facebookgroep die uitsluitend bedoeld is voor de kavelwegvereniging zelf. Deze groepsapps versterken de gerichtheid op de eigen vereniging. Soms zijn er twee appgroepen per straat: een voor ditjes en datjes (“de kletsapp”) en een app voor de serieuze zaken waaronder bestuurszaken of calamiteiten.

Als men lid is van een kavelwegvereniging krijgt men toegang tot de app of een besloten facebookpagina. Elke straat heeft zijn eigen groepsapp. En deze apps worden voor veel praktische zaken gebruikt, van informatie over de bestrating en de kosten, het ruilen van kleding en kinderspeelgoed, het lenen van gereedschap, of om even gebruik te maken van een parkeerplaats van de burens als er visite komt. De app dient ook voor de sociale controle, met waarschuwingen als er een auto op de weg staat

of als er een verdachte auto door de straat rijdt. De app wordt ook gebruikt om zelf verbouwde groenten te ruilen of weg te geven. Of om buitenwerkdagen en buurtborrels aan te kondigen.

De buurtapps in combinatie met de gemeenschappelijke ervaring van het maken en beheren van de weg maakt dat het samenleven in de eerste jaren sterk gericht is op de eigen vereniging.

10. Het veld als buurtschap

De collectieve gerichtheid in Oosterwold is in eerste instantie gericht op de directe woonomgeving en de eigen kavelwegvereniging. Hier vallen dingen samen: een gezamenlijke geschiedenis van maken aan een weg, de ruimtelijke opzet en identiteit, een gezamenlijke beheerde ruimte en een groepsapp.

Men is vooral betrokken bij de eigen kavelwegvereniging met omwonenden. De meeste contacten heeft men met de mensen die men dagelijks ziet en die men kent uit het gezamenlijke traject. Men constateert dan ook veel minder contacten tussen kavelwegverenigingen onderling. Het zijn wat dat betreft een soort eilandjes.

“Wij hebben aan de andere kavelwegvereniging ooit een mailtje gestuurd, nooit wat van gehoord. Het is heel erg ieder voor zich. Het contact met de burens gaat weer goed. Maar een straat verderop, geen idee.

(Francis Beaufortlaan)

Het begrip buurtschap is niet alleen op te hangen aan de kavelweg. In het dagelijks leven omvat het buurtschap als buurt of veld een groter gebied dan alleen de eigen kavelweg. Het is een gebied dat men kan bestrijken in een wandeling van 10 tot 15 minuten. Afhankelijk van levenswijze, leeftijd en gezinssamenstelling, dagelijkse routines (zoals het maken van een ommetje; het uitlaten van de hond) en mensen die men her en der kent, maken Oosterwolders van een groter gebied gebruik. Het veld is te beschouwen als een wandelgebied waar men andere bewoners terloops tegen kan komen:

“We hebben hier mensen leren kennen door te wandelen. Dan zeg je: oh, wat een mooi huis en hoe heb je dat gedaan. Iedereen wil graag vertellen over zijn huis. Dan heb je een leuk gesprek en dan heb je een klik en dan drink je eens koffie samen.”

Het veld is een eenheid in de gebiedsontwikkeling, maar als buurtschap komt het nog niet uit de verf. Er zijn nauwelijks gedeelde plekken en voorzieningen. Kavelwegen in een veld zouden met elkaar verbonden moeten zijn met goede doorwaadbare zones. Een veld wordt begrensd door harde grenzen, zoals een polderweg of een bosperceel van Staatsbosbeheer. Het veld is als buurtje een lossere gemeenschap zonder verplichtingen. Sociologen noemen dit het domein van de publieke familiariteit, van meer lichte vormen van contact tussen mensen die vreemden voor elkaar zijn. Men kent elkaar misschien van gezicht, maar hoeft elkaar niet te spreken. Men is wel vertrouwd met elkaar. Die vertrouwdheid kan ontstaan door elkaar regelmatig te treffen in de openbare ruimte. In Oosterwold gebeurt dat een beetje door elkaar te groeten tijdens het uitlaten van de hond of door vanaf een doorwaadbare zone of een kavelweg naar elkaars tuinen en huizen te kijken. Soms is een kavelwegvereniging door het relatieve isolement of de ruimtelijke afbakening tamelijk op zichzelf gericht. Op andere plekken kunnen er wel allerlei kruisbestuivingen ontstaan tussen verschillende straten, zoals in delen van het VTZ-gebied. De gemeenschappelijke tuin in Bosveld 2 heeft een semi-openbare betekenis voor een groter gebied. Er is een speeltuin voor kinderen uit de buurt. Op zondag is er een bootcamp. Ook de toekomstige gemeenschappelijke ruimte bij Live-To-Be kan een betekenis krijgen voor het hele VTZ-gebied. De publieke familiariteit kan versterkt worden door dit soort plekken, maar ook door informele routes tussen de kavelwegen en naar de bospercelen.

11. Gemeenschappelijke activiteiten

Terwijl de ene bewoner enthousiast is over de gezamenlijkheid en het gemak waarmee nieuwe contacten ontstaan, kan een ander wat teleurgesteld zijn. Het samenleven in Oosterwold is hoe dan ook in opbouw.

Initiatiefnemers hebben het twee tot drie jaar lang erg druk met het bouwen van een huis en daarna met de kavel en de moestuin. En dat gebeurt vaak naast andere verplichtingen als gezin en werk. Daardoor is er weinig tijd om nieuwe mensen te leren kennen buiten de directe omgeving van de eigen kavelwegvereniging. Men denkt dat dit wel gaat komen als men wat meer gesetteld is. Maar Oosterwold is ook individualistischer dan men had verwacht.

“Je woont in Oosterwold met z’n allen als gelijkgezinden, dus je trekt ook met elkaar op. En dat is veel minder zo dan wat ik had verwacht. Iedereen heeft toch zijn eigen leven en zijn eigen gebeuren.”

Een organische ontwikkeling betekent ook dat ieder huishouden en individu op zoek is naar een eigen balans tussen privacy en collectiviteit. De wooncultuur in Nederland wordt door veel respondenten als te individualistisch ervaren. Maar het wonen in Oosterwold moet ook niet te collectivistisch worden. Dat druist weer in tegen de aard van deze initiatiefnemers die eigengereid zijn en waarde hechten aan hun privacy. Bovendien hebben mensen hun handen vol aan hun eigen bezigheden. Naast het afbouwen van de woning, de inrichting van de kavel met

stadslandbouw, het hebben van een gezin en het onderhouden van contacten met vrienden en familie, zijn er ook mensen die het druk hebben met het runnen of opstarten van een eigen bedrijf.

Ondanks de waardering voor gezamenlijkheid zoekt men ook naar het beschermen van privacy. Oosterwolders blijven in dit opzicht stedelingen. Ze houden altijd enige afstand van elkaar. Het blijven burens en het zijn geen vrienden, zoals iemand in een CPO-project het verwoordde.

“Je moet niet veel op elkaar letten. Je moet niet als je naar buiten komt meteen je burens enthousiast gaan groeten. Maar wel als elkaars blikken kruisen natuurlijk.”

Je zit al boven op elkaar. Als mijn deur open gaat vliegen mijn kinderen bij de burens naar binnen. Of andersom. Het is ergens best stedelijk in die zin. In de stad zit je op een terras ook naast mensen en dan ga je er ook niet mee bemoeien.”

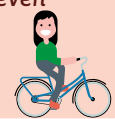
In Oosterwold heeft men te maken met drie soorten burenrelaties. Er zijn ten eerste noodzakelijke gemeenschappelijke activiteiten die in een kavelwegvereniging moeten gebeuren, zoals de algemene ledenvergadering,

de activiteiten van commissies en het gemeenschappelijke onderhoud. Daarin onderscheidt Oosterwold zich van een gewone wijk waar die gedwongen collectieve component afwezig is. Ten tweede zijn er in Oosterwold praktische en instrumentele hulprelaties op een vrijwillige basis. Het kan dan net als in een 'gewone' woonwijk gaan om het halen van en/of brengen van elkaars kinderen naar school, het uitlenen van gereedschap, elkaar helpen bij een klus en zorgen voor elkaars post, dieren en tuin tijdens vakanties. Ten derde zijn er affectieve relaties gericht op gezelligheid. Het kan gaan om een kop koffie, buurtborrels en barbecues of zelfs walking dinners.

Praktische hulprelaties en affectieve contacten kunnen ook plaatsvinden in andere wijken waar een vorm van nabuurschap bestaat. Het bijzondere van Oosterwold is de mate en intensiteit waarin ze plaatsvinden. De gemeenschappelijkheid in Oosterwold gaat verder dan wat in een gewone wijk gebruikelijk is. Naast de

gebruikelijke instrumentele relaties komt er ook gezelligheid bij kijken. Dat heeft verschillende oorzaken. Initiatiefnemers kunnen besluiten om meer te investeren in hun burens omdat ze er lang willen blijven wonen. Er is ook een emotionele verbondenheid met de plek Oosterwold, een hechting aan huis, tuin en het landschap, dat men zelf heeft gemaakt. Het heeft met praktische zaken te maken, maar vooral ook met specifieke waarden en praktijken die typerend zijn voor Oosterwold. Men herkent zich in elkaar en deelt dezelfde interesses waardoor er ook nieuwe vriendschappen ontstaan.

"Ik zoek nu meer de mensen in Oosterwold op waar ik me bevriend mee voel. Ik heb minder behoefte aan de mensen buiten Oosterwold. Dan fiets je even naar elkaar toe en je bent met hetzelfde bezig dus je herkent heel veel in elkaar."

Wat Oosterwold als samenleving uniek maakt is een combinatie van factoren:

- Gemeenschappelijke ervaring van het bouwen van een huis en inrichting van de kavel.
- Veel gelijkgestemden met vergelijkbare interesses en leefstijlen.
- Gezamenlijk maken, delen en onderhouden van een collectieve ruimte.
- Stadslandbouw waardoor mensen veel in de tuin werken, en gereedschap en oogsten delen.
- De groepsapps zorgen ervoor dat er makkelijk contact met elkaar wordt gelegd.
- Bewoners zijn sterker georiënteerd op hun dagelijkse omgeving dan in andere wijken in Almere.
- Er wonen veel praktisch ingestelde en daadkrachtige mensen.

Er is een grote bereidheid om elkaar te helpen.

De mate van contact varieert overigens sterk per kavelvereniging.

De principes van Oosterwold zorgen ervoor dat er veel mensen wonen die een vergelijkbaar waardenpatroon delen en die principes maken dat ze ook in hun activiteitenpatronen (zoals stadslandbouw en het maken van een eigen huis) veel overeenkomsten hebben. De principes van Oosterwold vormen de basis voor gedeelde activiteiten en waardenpatronen. Er is een grote bereidheid om elkaar te helpen. De mate van contact varieert overigens sterk per kavelvereniging.

In eerste instantie richt men zich vooral op de directe omgeving. Sommige bewoners zitten in sociale netwerken die heel Oosterwold bestrijken. Er worden gezamenlijk activiteiten ondernomen (bv. Oogsterwold, Platform Oosterwold en ook de facebookpagina brengt mensen bij elkaar). Er zijn bewoners met veel connecties. Dat is geen letterlijk buurtschap maar heeft wel iets te maken met het eigenaarschap van de omgeving. Nieuwkomers

uit Amsterdam, Utrecht en andere plaatsen lijken meer te zoeken naar contacten in heel Oosterwold, terwijl mensen afkomstig uit Almere zich ook blijven oriënteren op bestaande sociale netwerken in Almere. Er zijn mensen die het samenleven heel actief beleven maar er zijn ook veel mensen die de gemeenschap vooral passief beleven. Daarnaast zijn er Oosterwolders die hun contacten met burens en gemeenschappelijke activiteiten liever beperken, bijvoorbeeld omdat ze het gewoon te druk hebben met hun eigen gezin en werk.

In het inventariseren van gemeenschappelijke activiteiten is gelet op patronen. Dezelfde voorbeelden zijn vaak genoemd. Ze zijn gegroepeerd rond vijf clusters van gezamenlijke activiteiten die in meerdere of mindere mate terug te voeren zijn op de principes van Oosterwold. De gezamenlijke activiteiten hebben meestal zowel een praktische als een gezelligheidscomponent.

Gekoppeld aan zelfbouw

- Kennisuitwisseling op het gebied van materialen, installaties, duurzaamheid, etc.
- Onderlinge hulp op basis van elkaars expertise

Het zelfbouwen leidt tot uitwisseling van kennis en allerlei praktische relaties. Iedereen klust op zijn eigen manier. Er is interesse onderling van zelfbouwers of afbouwers en die dat bijvoorbeeld op facebook posten. Hoe doe je iets? Is er een tip voor een leverancier? Er is een gretigheid om iets nieuws te leren. Sommige

zelfbouwers zijn in de weer met leem en stro. Dat leidt ook weer tot verbondenheid en op enkele plekken zijn ze zelfs bij elkaar gaan wonen. De manier waarop men bezig is met duurzaamheid betekent ook een keuze voor technische installaties, zoals een warmtepomp. Het feit dat men eigen keuzes moet maken creëert verbondenheid.

“Hier wonen heel erg praktische mensen, die dingen aanpakken. Mensen helpen elkaar ook heel veel. Als we een lekkende badkamer hebben dan vragen we aan een buurman verderop die kosteloos helpt. Of wie kan er helpen sjouwen? Dan zijn er meteen mensen. Aan de overkant woont een man in een caravan. Maar hij heeft geen stroom. Dan zeg je: hier heb je een stekker. Anders dan in andere nieuwbouwwijken heb je hier meteen geschiedenis.

Alles wat je hier ziet hebben we zelf gemaakt. En iedereen heeft dat gedaan. Dat geeft een enorm gevoel van maakbaarheid.

(Hannah Arendtweg)

“Je weet op een gegeven moment ook elkaars expertise. Bijvoorbeeld onze overbuurman is elektricien. Ons schuurlicht was een beetje onwillig, dan roepen we hem er even bij.

Ik ben verpleegkundige, dus als de kinderen van diezelfde buurman iets mankeren dan roepen ze mij er even bij. Zo voorkom je ook dat je continu weer iemand van buiten in moet roepen.”

(Gaudilaan)

Gekoppeld aan het beheer van de kavelweg en het gemeenschappelijk groen

- Vergaderen en overleggen over het beheer van de weg en het groen.
- Gezamenlijk onderhoud van groen (tuin, wilgen, stroken), sloten, helofytenfilters en de IBA.

Het gezamenlijke beheer is een noodzakelijke activiteit. Het verplichte onderhoud is soms gekoppeld aan iets gezelligs zoals een borrel of een lunch. Uit de interviews blijkt dat het wel vaak dezelfde mensen zijn die bij het collectieve onderhoud aanwezig zijn. Er is dan subgroep die het ook leuk vindt om dit op zich te

nemen. Collectief onderhoud betekent dat men er tijd voor moet reserveren. Het gebrek aan tijd nekt vooral gezinnen met jonge kinderen. In een van de Eco-projecten gaat men op zaterdagochtend onkruid wieden en de vijver onderhouden. Dat heeft geen verplichtend karakter, maar men voelt wel sociale druk om mee te doen.

“Op zaterdag heb ik drie kinderen die naar zwembles moeten. Ik heb dan meestal niet de tijd om daaraan mee te doen. En dan krijgen we er wel opmerkingen over. Dan ga je je verplicht voelen.”

(EcoMeerhof)

Gekoppeld aan stadslandbouw

- Gereedschap uitlenen of gezamenlijk kopen (van kruiwagens en grondboren tot een tractor).
- De oogst delen of ruilen (vaak binnen de eigen kavelvereniging): bijvoorbeeld courgettes, komkommers, pompoenen, appels, eieren en honing.
- Gezamenlijke inkoop van inheemse bomen, houtsnippers, compost en zand of grond.
- Cursussen voor permacultuur en moestuinieren.
- Stekjes en zaden ruilen en weggeven.
- Uitwisselen of weggeven van stenen en tegels en pallets (voor compostbakken).
- Openstellen van tuinen (tuinenweekend).
- Oppassen op elkaars dieren (kippen, paarden, etc.)
- Praktische onderlinge hulp (grasmaaien, elkaar even helpen bij het sjouwen van aarde of stenen, iets meenemen voor een ander naar de stort, gezamenlijk een graafmachine huren).
- Kennisuitwisseling en vrijwilligerswerk via het kennisplatform Oogsterwold.

In Oosterwold wordt van bewoners verwacht dat ze (veel) tijd besteden aan het beoefenen van stadslandbouw. Dit principe betekent dat men sterk georiënteerd is op de tuin. Men besteed veel tijd in de tuin waardoor er makkelijk contact gemaakt kan worden met burens of mensen die over de kavelweg of door de doorwaadbare zone lopen.

“Hier loop je makkelijker even naar elkaar toe. Je bent ook veel meer buiten.”

Het bewerken van de moestuin en de oogsten zijn activiteiten die mensen met elkaar delen. Dit leidt tot veel onderling ruilen en lenen²⁶. Van het lenen van een aanhangwagen bij een van de burens tot het ruilen of weggeven van pompoenen, courgettes of eieren. De contacten die gebaseerd zijn op stadslandbouw, zoals het delen van gereedschap en de oogst, beperken zich meestal tot de eigen kavelwegvereniging. Maar er zijn ook activiteiten voor heel Oosterwold, zoals het aanbieden

van permacultuur-cursussen, een jaarlijkse bomenplantactie en kennisuitwisseling via Oogsterwold.

Het tekort aan tijd en de drukke agenda's van huishoudens, met name de gezinnen, kan ook leiden tot allerlei collectieve tijdbesparende strategieën. Tijd kan men besparen door stadslandbouw en het moestuinieren gezamenlijk te verrichten. Een collectieve moestuin kan tijdbesparend zijn, zoals iemand uit Bolderburen vertelt.

“Ik zag het niet voor me om alleen een moestuin te hebben omdat het best wel tijdsintensief is. Je hebt ook nog je werkende leven en je hobby's en je privéleven. En dat vond ik juist wel een plus dat je dat ook gezamenlijk kan doen met elkaar, ook qua tijd. En het is ook leuker om iets samen te doen dan alleen. Je kan ook met elkaar ideeën uitwisselen. De een weet weer iets van dat. Je kan je kwaliteiten een beetje bundelen.”

(Zuiderzeestraat)

Gekoppeld aan kinderen en opvoeden

- Het hebben van kinderen leidt tot intensieve contacten tussen ouders die elkaar helpen.
- Vergelijkbare opvattingen over het opvoeden van kinderen.

Werkende gezinnen met (jonge) kinderen hebben het druk. Kinderen moeten gehaald en gebracht worden naar school, naar sportverenigingen en andere clubjes. Door de afgelegen ligging van Oosterwold gaat er veel tijd zitten in halen en brengen. Verder maakt het nogal wat uit of beide partners elders werken, of dat (een van)

de ouders vanuit huis werken, al dan niet tijdelijk. Ouders met kleine kinderen hebben doorgaans meer contact met elkaar. Contacten tussen ouders verlopen vaak via kinderen die met elkaar spelen of die op dezelfde school zitten. Dat is ook in de kinderrijke delen van Oosterwold zoals in Bolderburen en rond de

²⁶ Volgens sociologe Beate Völker is onderlinge hulp zoals het lenen van gereedschappen de belangrijkste functie van buurenrelaties. B. Völker & R. Verhoeff (1999), Buren en buurten. Amsterdam, SISWO.

Hannah Arendtweg. In Bosveld 2 wonen er maar liefst 18 kinderen in dezelfde leeftijdsgroep. In Bosveld 1 en 2 zijn de gemeenschappen sterk op kinderen gericht. Men let en past op elkaars kinderen. Men springt voor elkaar in. Ouders organiseren gezamenlijk het halen en brengen van kinderen van en naar school.

Veel kinderen in Oosterwold zitten op de Vrijeschool Almere in de Muziekwijk. Er wonen in Oosterwold ook bovengemiddeld veel juffen en meesters die lesgeven op verschillende vrije scholen. Oosterwold lijkt op een toevluchtsoord voor antroposofen zoals andere plekken als Laren en Zutphen dat ook waren of zijn. De eerste school in Oosterwold was dan ook de antroposofische

Sofiaschool. Er zijn ook ouders die thuisonderwijs geven. Veel ouders hebben zelf ook op vrije scholen gezeten. Zij vinden elkaar dus ook in een gedeelde waarde ten aanzien van de opvoeding van de kinderen.

“Wat je hoort op het kinderdagverblijf waar veel kinderen uit Oosterwold komen is dat het veel vrijere kinderen zijn, met een veel vrijere geest. Omdat ze hier opgroeien in een heel andere sfeer, meer ruimte, meer buiten kunnen zijn, meer op blote voeten kunnen lopen, een vuurtje kunnen maken.”

Gekoppeld aan een gedeelde leefstijl, interesse of identiteit

In Oosterwold hebben sommige gezamenlijke activiteiten nog een andere basis. Wat Oosterwold bijzonder maakt is dat er veel mensen wonen die bepaalde waarden en soms activiteiten delen. Er zijn veel subgroepen met vergelijkbare interesses. Zelfbouw, stadslandbouw en duurzaamheid zijn hiervoor al genoemd. Oosterwold oefent ook aantrekkingskracht uit op mensen die specifieke interesses hebben en bepaalde beroepen en activiteiten beoefenen, zoals antroposofen, (libertaire) politieke idealisten, muzikanten en andere kunstenaars, holistische therapeuten en coaches, spirituele en hooggevoelige mensen en paardenliefhebbers. Die verschillende subgroepen weten elkaar te vinden. Deze contacten tussen mensen met dezelfde interesses zijn kavelwegoverstijgend. Ze bestrijken heel Oosterwold. Zo zijn er koortjes en zanggroepjes op amateurniveau. Er is het jaarlijkse muziekfestival Growing Music.

De subgroepen vormen eerder lichte verbanden dan sterke community's. Bij muzikanten is er wel een sympathie naar elkaar toe, maar dat wil nog niet zeggen dat er meteen allerlei bands, koren en ensembles van de grond komen. Dit jaar heeft musicus Egon Kracht wel het FlevoEnsemble opgericht, met professionele musici uit Oosterwold. In het algemeen geldt dat men een bepaalde interesse en identiteit deelt, een gevoel ook dat men op een plek met andere creatieven terecht is gekomen. Dat zorgt voor herkenning en een gevoel van thuiszijn. Inmiddels werkt Oosterwold als een magneet op mensen met een alternatieve leefstijl, getuige de vele berichten op de facebookpagina van jonge gezinnen die graag in Oosterwold willen wonen.

Gezamenlijkheid vloeit ook voort uit het feit dat bewoners in Oosterwold het gewoon belangrijk en leuk vinden om iets met elkaar te doen en voor elkaar te kunnen betekenen. Daardoor worden er op sommige plekken

meer dan in een gewone wijk zaken met elkaar gedeeld en beleefd of ontstaan er nieuwe initiatieven. In sommige kavelwegverenigingen ontstaan nieuwe rituelen, van een dodenherdenking (Frederik van Eedenweg) tot een midzomerfeest (Bolderburen). Twee bewoners organiseren eens in de maand een biergarten en lederhosenfeest. In de zomermaanden is er in de Ubuntulaan een openluchtbioscoop. Bij ziekte helpt men elkaar (bv. hond uitlaten of voor elkaar koken). Deze activiteiten kunnen in de periode vlak na de oplevering van de eigen woning een intensief karakter hebben en kunnen over een aantal jaren minder worden. Maar het kan ook zijn dat de verschillende leefstijlen en interesses in Oosterwold elkaar makkelijk blijvend vinden.

“Er worden heel veel activiteiten georganiseerd door de bewoners. Open tuindagen, muziekfestival afgelopen jaar, er worden huisconcertjes gegeven. Er is uitwisseling van plantenzaden. Als je zegt ik heb dit nodig dan zijn er altijd mensen die zeggen oh kom maar of oh dat heb ik nog wel even liggen kom maar lenen. Dat is waar we ook zo naartoe leefden.”

(Simone de Beauvoirstraat)

“Wat hier ook sterk leeft dat als iemand ziek is of er wordt een kindje geboren dat mensen voor elkaar koken en op elkaars kinderen passen. Als er een baby wordt geboren dan kookt iedereen daar een dag in de week voor. Dat is een gewoonte geworden hier.”

(Hannah Arendtweg)

Behalve gezinnen met kinderen vormen ook de bewoners die met pensioen zijn belangrijke dragers van een nieuwe gemeenschappelijkheid. Zij hebben nu meer tijd voor onder andere stadslandbouw en staan open voor nieuwe contacten.

We kunnen ons afvragen wat hoort bij de fase van het kennismaken en wat blijvend is. Op sommige plekken is de fase van het kennismaken al voorbij. Worden de contacten sterker of zwakker als initiatiefnemers klaar zijn met hun huis en de inrichting van hun kavel? Het kan afnemen als men zelf gereedschap gaat aanschaffen en ontzorgende diensten gaat inhuren zodat men burenen niet meer nodig heeft. Bewoners kunnen zich na een intensieve maakfase ook terugtrekken uit het collectief, bijvoorbeeld omdat ze het te druk hebben met hun eigen leven. Of omdat conflicten tijdens de maakfase blijven doorzeuren of opnieuw oplaaien omdat er uiteenlopende belangen zijn bij gedeelde ruimten. Oudere bewoners willen bijvoorbeeld geen speeltoestellen voor hun deur. Gezinnen kunnen zich zorgen maken of een collectieve

vijver in een vereniging met oudere bewoners die medicijnen gebruiken wel goed blijft. Maar ook overlast van burenen – van kraaiende hanen, houtkachels tot het houden van paarden – kan wrijving opleveren.

Toch lijkt het mee te vallen met de burenruzies. Oosterwolders wonen op ruime afstand van elkaar. Men gaat elkaar niet corrigeren, tenzij er sprake is van echt conflict. Gaat men zich terugtrekken of blijven er voldoende aanleidingen om elkaar op te zoeken en gezamenlijk activiteiten te ondernemen? Het individualisme en het ontbreken van gemeenschappelijke plekken zou de collectiviteit in de weg kunnen staan. Maar Oosterwolders kunnen zich ook met elkaar verbonden blijven voelen zoals via de stadslandbouw, het hebben van jonge kinderen en gedeelde interesses en in sommige kavelwegverenigingen ook via het onderhoud van de collectieve ruimte. Dat maakt dat er collectieve clusters zijn die sterk kunnen blijven. Maar de collectiviteit kan ook afzwakken na de eerste jaren van intensieve contacten.

12. Ondernemerschap

Oosterwold onderscheidt zich ook van een gemiddelde woonwijk doordat er veel ondernemerschap is. Initiatiefnemers zien hier kansen om wonen en werken te combineren. Er zijn 292 bedrijven gevestigd in Oosterwold, waarvan een groot deel aan huis²⁷. Daar zitten veel zelfstandig ondernemers bij waaronder kunstenaars met een onregelmatig inkomen. De bedrijvigheid leidt tot meer binding met de plek waar men woont. Het leidt ook tot allerlei onderlinge zakelijke contacten.

Er zijn lokale ondernemers en andere initiatiefnemers die vanuit hun expertise en bevoegdheid een belangrijke verbindende rol spelen in Oosterwold. Bekende voorbeelden zijn onder andere bakkerij De Tureluur, zorgboerderij Uniek Leven met een café, de StadsBomerij die grond gebruikt van andere kaveleigenaren om bomen te telen, boerderij de Vliervelden met een biologische winkel, de frietkraam/frietboerderij, de zelfoogsttuin Tuin Moes van Akke Faling en Floris Moolenbeek waar bewoners een oogstaandeel kunnen kopen. Moolenbeek leest daarnaast ook schapen. Er zijn allerlei voorbeelden van nieuwe dienstverlening. Mensen die zich verhuren als klusjesman. Er is een nagelstudio. Bewoners verkopen in de weekenden vanuit huis broodjes falafel of Vietnamese maaltijden. Er is een website gemaakt waarop alle Oosterwoldse bedrijven te vinden zijn (dorpsplein-oosterwold.nl).

In Oosterwold ontwikkelt zich een eigen economie die een relatie heeft met het groene karakter, met duurzaamheid en zelfbouw. Sommige bewoners hebben geen zin of tijd

om iets te doen aan stadslandbouw. Een tijdbesparende strategie is dan het uitbesteden van het onderhoud van de tuin. Dat leidt weer tot het aanbod van diensten, van graafwerkzaamheden tot onderhoud van tuinen. Zo zien anderen weer kansen om drukbezette initiatiefnemers te ontlasten bij de stadslandbouw. Er zijn ondernemers die inspelen op de interesses en leefstijlen van Oosterwolders. Er zijn al twee plekken waar yoga wordt gegeven. Een initiatiefneemster met een yogastudio vertelt dat ze negentig procent van haar bezoekers uit Oosterwold zelf betreft. Ook bij een holistische fysiotherapeut komen de klanten vooral uit Oosterwold.

“Ik heb er een paar gehad en dan krijg je mond-tot-mondreclame.”

Iemand anders biedt zanglessen aan. Klanten komen niet alleen uit Oosterwold, maar ook uit andere delen van Almere.

²⁷ Eindrapportage Oosterwold. Kernteam Werkplaats Oosterwold (2020).

De eigenaresse van een hondentrimsalon die hiervoor in Filmwijk heeft gewoond heeft driekwart van haar klanten meegenomen.

“Niet allemaal. Het idee dat ze de A6 over moeten stond ze dan toch tegen. Maar uiteindelijk wordt dit gebied zo groot, er komen ook veel nieuwe klanten met honden of katten bij.”

Er zijn verder Bed & Breakfast-accommodaties, holistische (fysio)therapeuten, een praktijk voor klankontwikkeling. Een kraampje langs de weg kan uitgroeien tot een winkel aan huis waar honing en kaas wordt verkocht. De klantenkring hoeft niet beperkt te blijven tot Oosterwold, maar kan zich uitstrekken tot heel Almere en de regio. Het is wel de vraag hoe het ondernemerschap zich zal ontwikkelen. Oosterwold kan voor Amsterdamse en Utrechtse clientèle te ver zijn en bewoners uit het Gooi zijn gewend om veel in het Gooi te vinden. Maar de gespecialiseerde dienstverlening en ambachtelijke producten kunnen er ook toe leiden Oosterwold niet alleen als woongebied, maar zich ook als werk- en productiegebied verder profileert in Almere en de regio.

Er zijn ook ondernemers die zich, nadat ze zich in Oosterwold hebben gevestigd, hun bedrijf hebben gemaakt van het begeleiden van anderen.

Er zijn ook ondernemers die zich, nadat ze zich in Oosterwold hebben gevestigd, hun bedrijf hebben gemaakt van het begeleiden van anderen. Het is een beroepsgroep van consultants en ontwikkelaars die uit ervaring spreken en anderen door het plan- en bouwproces heen loodsen. Enkele architecten bieden ook hun diensten aan en hebben duurzame en circulaire woningen ontworpen en gebouwd. En er is ook een aantal bouwers zoals woningontwerper en -bouwer Sustainer Homes die op een experimentele manier bouwen en die als startup

in Oosterwold een kans hebben gekregen om op een duurzame manier te werken.

De stadslandbouw op de schaal van heel Oosterwold komt nog niet zo goed op gang. Uit de interviews met de bewoners blijkt dat de productie bij de meesten nog niet zoveel voorstelt – men is nog maar een of twee jaar geleden met een moestuin begonnen - en dat er nog geen echte ruileconomie in Oosterwold is ontstaan. Men merkt dat het ook heel veel tijd kost.

“Idealen zijn toch anders dan de werkelijkheid. Ik heb een megatuin maar ik heb ook kinderen. Mijn kinderen sporten, ik werk, mijn man werkt en die moestuin die ik ooit in gedachten had, hartstikke leuk, maar die is eventjes drie keer verkleind.”

De productie van groenten is vooral voor eigen gebruik. Er wordt binnen de kavelwegverenigingen wel veel onderling geruild en weggegeven. Er zijn ideeën over het vermarkten van stadslandbouw om voedsel te kunnen produceren voor Almere en zelfs de regio. Gedacht wordt aan het oprichten van een coöperatie. Volgens iemand die betrokken is bij Oogsterwold moeten er voor meer grootschalige stadslandbouw gemeenschappelijke teelplannen worden gemaakt die over kavels heen gaan. Anderen zijn nog niet zo overtuigd hiervan:

“Mensen in Oosterwold zijn een beetje wars van dat soort dingen. doet toch al gauw zijn eigen ding.”

Er wonen in Oosterwold veel mensen met een ondernemende geest. Er is vooral door zzp'ers wel aangegeven dat ze een plek missen waar ze andere zelfstandigen kunnen ontmoeten waar ze iets kunnen organiseren, een plek waar de verschillende netwerken elkaar kruisen. Het ontbreekt in Oosterwold nog aan publieke plekken waar men elkaar op neutraal terrein kan ontmoeten.

13. Sociale media

Sociale media spelen in Oosterwold een grote rol in de community vorming. Om met elkaar in gesprek te raken, voor informatie-uitwisseling en discussies is de digitale ruimte van groepsapps en facebook belangrijker dan de fysieke ruimte die in Oosterwold wordt gekenmerkt door uitgestrektheid en een schaarste aan publieke plekken waar men elkaar tegen kan komen.

Apps en besloten facebookpagina's in de verenigingen versterken de oriëntatie op de kavelweg. Er zijn ook facebookgroepen voor heel Oosterwold. Er staan veel vragen op van initiatiefnemers en er worden ervaringen gedeeld over het bouwen en andere zaken. Het is een marktplaats. Er wordt aangeboden en geruild. Het is een medium voor informatie-uitwisseling en om met elkaar in contact te komen. Daarnaast speelt het een belangrijke rol in het publieke debat over Oosterwold.

De facebookpagina Almere Oosterwold is de grootste en omvat 2800 leden (d.d. 25 oktober 2020). Iedereen kan er lid van worden, ook mensen die er nog niet wonen en geïnteresseerden. Berichten variëren van vragen over de principes van Oosterwold, tips voor aannemers, constructeurs en schilders, problemen met het plaatsen van een meterkast, verzoeken aan andere initiatiefnemers die een stip hebben gezet om contact op te nemen tot en met het weggeven van zand, tegels en pallets en het verkopen van stacaravans.

Deze facebookpagina lijkt vooral te worden gebruikt door mensen die nog aan het bouwen zijn of die zich verder willen informeren over Oosterwold. Voor informatie over de principes van Oosterwold is er ook de informatiepagina en nieuwsbrief van Maak Oosterwold. Die wordt ook veel geraadpleegd. Veel initiatiefnemers maken daarnaast gebruik van de facebookpagina Almere Oosterwold omdat de interpretatie van regels zoals voor de doorwaadbare zones vaak niet duidelijk is. Er zijn ook (verhitte) debatten over de koers van Oosterwold. Recente discussies waar veel leden op hebben gereageerd gaan onder andere over de verhoging van de grondprijzen en over de verplichting van de riolering in de nieuwe delen van Oosterwold. Opvallend is dat er op deze pagina weinig oproepen worden gedaan om iets gezamenlijks te organiseren. Het is (nog) geen medium waarmee bewoners zich collectief organiseren. Men is vooral met eigen besognes bezig.

Volgens sommigen is deze pagina te groot geworden. Er zijn veel posts van een beperkt aantal leden met vaak uitgesproken meningen. Sommige leden haken daardoor af. Initiatiefnemers die nog bouwen zijn ook met andere issues bezig zijn dan de mensen die er al wonen. Voor de

bewoners die dat eindelijk achter de rug hebben is dat minder interessant.

“Na 5 jaar ben je er ook wel een beetje klaar mee. Het is helemaal niet interessant om te kijken hoe andere mensen aan het heien zijn. Dat heb je zelf allemaal gehad.”

Bovendien stoort men zich eraan dat er veel wordt geoordeeld door mensen die er nog niet eens wonen.

“Mensen zeggen vaak op dat forum: dat is niet in de gedachte van Oosterwold. Dan denk ik: wie heeft dat nou bedacht wat de gedachte is van Oosterwold. Dat kan voor jou compleet anders zijn dan voor mij. Je ziet gewoon bepaalde mensen die altijd ergens tegen aan moeten schoppen.”

Omdat een aantal bewoners niet meer tevreden was over de facebookpagina Almere Oosterwold en vooral over de soms harde wijze waarop er werd gediscussieerd en geoordeeld, is het initiatief genomen om een besloten facebookpagina Bewoners van Oosterwold op te zetten, alleen bedoeld voor degenen die al een omgevingsvergunning hebben. Deze telt 518 leden. Het wordt beheerd als een veilige community waarbij de leden gevraagd wordt om met respect om te gaan met elkaar en in harmonie te blijven en elkaar te blijven horen. Op de pagina wordt actuele informatie gedeeld over bijvoorbeeld een minibieb, de frietkraam of ruilgoederen.

Een andere belangrijke facebookpagina is Marktplaats Oosterwold (1800 leden). Het ruilen leidt ook weer tot fysieke contacten tussen bewoners die elkaar anders niet zouden ontmoeten.

Op de (openbare) pagina Oogsterwold (471 leden) hebben de leden het over hun gezamenlijke interesse in tuinieren en stadslanbouw. Op de besloten pagina 'Kinderen in Oosterwold' (387 leden) zijn de belangrijkste items scholen en opvang. Het is bedoeld voor alle ouders van kinderen tot 18 jaar. Er wordt informatie gedeeld over kinderen opvoeden en kinderactiviteiten, alles wat

maar met kinderen in Oosterwold te maken heeft. Er zijn veel vragen over scholen, Buitenschoolse opvang en gastouders. Ook deze pagina leidt ook weer tot fysieke ontmoetingen tussen ouders en hun kinderen. Ouders plaatsen bijvoorbeeld vaak een bericht dat er kinderen zijn komen wonen die vriendjes zoeken.

Tot slot is er de pagina Oosterwold dieren (297 leden). Er zijn in vergelijking met een gewone woonwijk bovengemiddeld veel dieren in Oosterwold: paarden, kippen, honden, schapen, etc. Die moeten verzorgd worden. Er moeten hokken worden gebouwd. En er zijn soms dieren over, zoals konijntjes, schapen of een paard. Of men zoekt een tijdelijke oppas voor deze dieren.

14. Typen bewoners

Welke groepen of typen mensen wonen er nu in Oosterwold? Huishoudens in Oosterwold zijn in te delen op basis van demografische en economische indicatoren, zoals leeftijd, levensfase (gezinnen met jonge kinderen en empty nesters), herkomst (Almere of van buiten Almere) en inkomen.

Bewoners zijn ook in te delen op basis van zachte variabelen, zoals leefstijl, waardenpatronen en mentaliteit. Dat is belangrijk, omdat het gaat om hun houding ten opzichte van de principes van Oosterwold. De komst naar Oosterwold moet gepaard gaan met een ideëel motief, zo vinden veel respondenten.

“Als mensen hier alleen maar willen wonen omdat ze goedkoop een woning kunnen krijgen dan denk ik niet dat dat een basis is voor blijvende betrokkenheid in het geheel.”

Oosterwold heeft een voor Almere ander type bewoners aangetrokken. Het gebied moest aantrekkelijk zijn voor groepen die Almere anders links hadden laten liggen. Er wonen in Oosterwold meer dan gemiddeld veel mensen die duurzamer en socialer willen leven.

“Ik denk dat hier een vrijere slag mensen woont die meer met zichzelf en de natuur in verbinding is, die meer zijn hart volgt in dat wat hij werkelijk wil doen.”

In Oosterwold zijn met name onder de categorie zelfbouwers een ander soort mensen komen wonen: creatieve mensen, doorzetters, mensen die risico durven nemen. Naar verhouding wonen er ook veel kunstenaars, van muzikanten tot theatermakers. Daar zitten ook bekende namen bij die belangrijk zijn voor de beeldvorming, zoals Joost Conijn.

Daarnaast zijn er veel (beroeps)groepen die in hun ideële waardenoriëntatie veel kunnen delen met kunstenaars, zoals journalisten, mensen die in de zorg werken, therapeuten, wetenschappers, leraren en ambtenaren.

De kunstenaars en sociale beroepsgroepen vormen een hoogopgeleide culturele middenklasse die de wijk delen met een economische middenklasse: ondernemers die er een andere leefstijl en waarden op na kunnen houden. Dat zijn bijvoorbeeld consultants, aannemers, ontwikkelaars, ICT'ers en financiële dienstverleners met een eigen bedrijf. Het zijn mensen die in hun beroepsmatige leven eveneens gewend zijn om initiatieven te nemen. Ook zij hebben een eigen woning kunnen bouwen.

Daarnaast hebben ontwikkelaars projecten in de markt gezet waar een brede groep bewoners op af is gekomen die minder begaan kunnen zijn met de principes van Oosterwold. In Oosterwold zijn verschillende groepen neergestreken met een uiteenlopend economisch en cultureel kapitaal. Er is een geromantiseerd beeld van de echte Oosterwolder die idealistisch is, niet zoveel geld te besteden heeft, maar wel over voldoende tijd beschikt om een eigen huis te bouwen en die zich aan stadslandbouw wijdt en die collectief is ingesteld²⁸. Dat beeld wordt graag en vaak uitvergroot. Maar Oosterwold is vanaf het begin af aan diverser geweest, onder andere door CPO's als de Eco-projecten en projectmatige ontwikkelingen als Buitenplaats en de komst van mensen die wel een eigen woning hebben gebouwd, maar zich ook al hebben laten ontzorgen. Dat is alleen maar verder toegenomen door de bouw van projecten van ontwikkelaars. Er lijkt een tweedeling te zijn tussen de 'echte' Oosterwolder die zelf bouwt en bewoners in projecten en cataloguswoningen op individuele kavels.

²⁸ Het is niet zo verrassend dat in de beeldvorming vooral de idealistische Oosterwolder is belicht. In de film 'De spelers van Oosterwold' (2018) hebben eigenzinnige pioniers de hoofdrol. Dat beeld van idealisten wordt in stand gehouden in onder andere de interviews met Oosterwolders op de website 'Maak Oosterwold'.

Het onderzoeksbureau Springco heeft in opdracht van de gebiedsorganisatie een onderscheid gemaakt tussen vier leefstijlgroepen in Oosterwold: **idealisten, anarchisten, opportunisten en traditionalisten**²⁹. In Oosterwold zouden met name **de eerste drie groepen** zich vestigen. Interessant is het contrast tussen idealisten en anarchisten enerzijds – de oorspronkelijke doelgroep van Oosterwold – en de groep opportunisten, mensen die kozen voor een goedkope kavel om er een vrijstaande woning op te bouwen. Traditionalisten zijn onder andere gezinnen die in verschillende huizen op één kavel wonen. De vierdeling is niet gebaseerd op empirisch onderzoek. De indeling toont aan dat er meer typen bewoners in

Oosterwold wonen dan alleen maar idealisten en anarchisten. Bij de start van Oosterwold is de manier waarop is gedacht en de wijze waarop ontwikkelregels zijn gemaakt sterk ingestoken op idealisten met een eigen verantwoordelijkheidsgevoel. Het feit dat men een eigen huis kan bouwen en een hele kavel kan inrichten heeft veel kunstenaars, vrijdenkers en andere ondernemende en eigengereide mensen aangetrokken. Ze moeten zelf beslissingen nemen en dingen regelen. Ze hebben een duidelijke eigen mening en visie van wat ze willen gaan doen. Een huis bouwen in Oosterwold brengt echter ook onzekerheid met zich mee, want weinig is vooraf geordend of gepland.

De vierdeling van Springco doorbreekt het eenduidige beeld van de Oosterwolder. Er zijn echter ook kanttekeningen bij te plaatsen. Wie geen idealist of anarchist is, is al gauw een opportunist. Er zijn inderdaad bewoners die alleen kozen voor de goedkope grond waar ze een eigen huis op konden bouwen en het blijkt ook uit gevallen van speculatie met grond. Ook mensen die niets hebben met stadslandbouwzones worden geschaard onder de opportunisten.

“Er zijn mensen die vanaf dag één een kavel laten ophogen met een meter tuinaarde of zand en de matten gras uitrollen en een maairobot erop zetten en niet een zichtbare intentie hebben om er iets mee te doen.”

Maar ook idealisten kunnen sommige uitgangspunten zoals doorwaadbare zones aan hun laars lappen. Het is nog niet zo eenvoudig te bepalen wanneer iemand idealist of opportunist is. En er wonen in Oosterwold ook mensen die wat meer ontzorgd willen worden en geen zin of tijd hebben om hun eigen huis te bouwen, maar die wel affiniteit hebben met duurzaam wonen en stadslandbouw. Dat zijn niet per definitie opportunisten. En er zijn idealisten op het gebied van duurzaamheid en stadslandbouw die individualistisch zijn en niet zoveel op hebben met gezamenlijk dingen doen. En in projectmatige ontwikkelingen kunnen mensen wonen die als ideaal hebben om gezamenlijk dingen te doen. Zij kunnen veel collectiever zijn ingesteld dan de bewoners van zelf ontwikkelde kavels.

Een kanttekening bij de indeling van Springco is dat het de kloof tussen de verschillende bewoners te groot maakt en dat er stereotyperingen ontstaan. Dat doet geen recht aan de vele bewoners die noch idealist, noch opportunist zijn en die er een beetje tussenin zitten en die een beetje affiniteit hebben met stadslandbouw en gemeenschapszin. Het schema toont uitersten en geen mengvormen. Uit de interviews blijkt dat veel mensen een beetje idealistisch zijn, en dat ook nog eens verschillend op de terreinen van duurzaamheid, stadslandbouw en gemeenschapszin. In Oosterwold krijgt dit ‘beetje’ of ‘enigszins’ een kans krijgt om te groeien (maar misschien ook weer om uit te doven).

“Er zijn mensen die helemaal netjes leven volgens de regels van Oosterwold. Stadslandbouw, doorwaadbaarheid, blabla. Maar die dan een beetje nuffig reageren als ik zeg dat ik geen vegetariër ben. Dat soort mensen, van die hele radicale mensen. Die heb je hier ook wonen.”

(Gaudilaan)

“Wij hadden altijd een droom om in een vrijstaand huis te wonen. Wat ook heel erg aanspreekt aan dit project is het energieneutrale aspect. Ik ben niet zo alternatief, maar ik sta wel graag in contact met de natuur. Maar wel op een normale, nuchtere manier.”

(Rachel Carsonhof)

²⁹ Springco (2018) onderscheidt vier groepen in Oosterwold: Idealisten (43%): Groen, duurzaamheid en zelfvoorzienend wonen in diverse, sociale groep; Anarchisten (21%): Vrijheid en minimale overheidsbemoediging; Opportunisten (35%): Mooie woning voor weinig geld; Traditionalisten (1%): Mogelijkheid om veilig te wonen in eigen (kleine) gemeenschap.

“Toen we hier kwamen wonen hebben we wat oude fruitbomen in de tuin laten zetten. En nu zie je dat er appels, peren en pruimen aan komen. We zijn niet zo van de groene vingers. Nu wordt het enthousiasme steeds groter. Dat je ziet dat iets werkt. Met uitjes uit eigen tuin. We krijgen er steeds meer lol in. Je bent wat bewuster met de natuur bezig.”

(Buitenplaats Oosterwold)

Naast de mensen die zich idealistisch aan de regels van Oosterwold houden en de mensen die de grenzen opzoeken van de regels of die zelfs overtreden is er een grote groep ‘hybride’ initiatiefnemers die op een aantal vlakken idealistisch kunnen zijn, maar verder pragmatisch leven. Zo noemde iemand zichzelf een mix van vrije school en commercieel. Of men heeft wel iets met duurzaamheid en samen dingen delen, maar verder (nog) niet zoveel met stadslandbouw. Er is dan ook eerder sprake van een continuüm of spectrum.

Er is daarom een onderscheid te maken in drie typen bewoners, afhankelijk van hun houding ten aanzien van de idealen van Oosterwold:

Idealisten

mensen die hun eigen huis hebben gebouwd en leven volgens de regels van Oosterwold. Dat kunnen zowel mensen zijn die collectief zijn ingesteld als individualisten.

Pragmatici

die deels ontzorgd willen worden, maar zich wel herkennen in de idealen van Oosterwold en die dat op hun eigen manier in de praktijk brengen.

Opportunisten

die minder affiniteit hebben met de idealen van Oosterwold en ook de grenzen van de regels opzoeken en ze soms ook overtreden.

Met deze driedeling sluit ik aan bij de manier waarop bewoners over zichzelf en over de groepen in Oosterwold spreken. Er is een breed spectrum van zeer romantisch ingestelde mensen tot en met mensen die veel waar voor hun geld willen krijgen. De meningen verschillen over dat spectrum. Bewoners kijken naar elkaar en beoordelen elkaar en maken vaak een grove indeling in twee groepen. Overigens vaak wel met de nodige nuances. Alhoewel in de projectmatige ontwikkelingen minder idealisten

wonen dan in individueel ontwikkelde kavelwegverenigingen is de indeling in groepen niet één op één gekoppeld aan het type project. Ook in individueel ontwikkelde kavelwegverenigingen kunnen opportunisten wonen die zich weinig aantrekken van de principes van Oosterwold. Anderzijds wonen in de Eco-projecten, in Buitenplaats Oosterwold en Bolderburen ook bewoners die begaan zijn stadslandbouw, met duurzaam wonen en leven en met nabuurschap.

15. Sociale distinctie

Sociologen wijzen erop dat collectiviteit ook een keerzijde heeft. Een samenleving in opbouw gaat altijd gepaard met schuring en scheidlijnen. Gemeenschapsvorming verloopt langs lijnen van insluiting en uitsluiting van sociale groepen. Er vinden ook altijd groepsformaties plaats. Er ontstaat een band tussen gelijkgezinden, maar ook afstand tot mensen die behoren tot een andere groep. Mensen voelen zich behoren tot een community van gelijkstemden, terwijl anderen worden buitengesloten. Ook zelforganisatie kan gepaard gaan met uitsluiting en machtsconcentratie³⁰.

De regels van Oosterwold vormen een normatief kader. Wie zich daar niet aan houdt kan door sommigen worden beoordeeld en veroordeeld. Mensen kijken naar elkaars huis, tuin en doorwaadbare zone en beoordelen elkaar. De regels zijn overigens ruim en multi-interpretabel en daarom onderwerp van discussies, onder andere op facebook. Veel mensen zijn naar Oosterwold verhuisd vanuit duidelijke idealen en zijn dan teleurgesteld dat niet iedereen die idealen deelt. In een samenleving in opbouw ontstaat vanzelf een hiërarchie of pikorde tussen wel of niet je eigen huis bouwen, maar ook in de mate van kennis van stadslandbouw. De mensen die zelf bouwen zijn alternatiever en vaker afkomstig uit Amsterdam en Utrecht. Deze idealistische zelfbouwers kunnen neerkijken op mensen die in de projecten wonen of die een cataloguswoning hebben neergezet.

De idealisten interpreteren de regels strikter dan de pragmatici. Iemand met een cataloguswoning en afkomstig uit Almere is zo'n pragmaticus:

"Ik vind dat mensen moeten leven en laten leven en dat kan niet iedereen. Dat is wel wat ik merk hier in Oosterwold. Die heeft maar zoveel boompjes staan en die heeft zijn paadje te smal, er mogen geen boompjes in de doorwaadbare zone en die doet dat niet goed. Dan ontstaan daar hele discussies over. Mensen letten onderling te veel op elkaar."

Het zelfbouwen en stadslandbouw is ook een vorm van zelfexpressie die leidt tot een symbolisch landschap waarbij men laat zien waar men voor staat, als uitdrukking van de eigen identiteit en smaak.

Veel bewoners in Oosterwold zijn hoog opgeleid. Het zelfbouwen en stadslandbouw is ook een vorm van zelfexpressie die leidt tot een symbolisch landschap waarbij men laat zien waar men voor staat, als uitdrukking

van de eigen identiteit en smaak. En dat moet een unieke woning in een buitengebied zijn, niet doorsnee en vooral geen gelijkenis vertonen met Vinex-wijken. Toch heeft organisch groeien meerdere gedaanten. Sommigen hebben bijvoorbeeld een meer conservatieve smaak en bouwen een traditionele cataloguswoning. Andere zelfbouwers kunnen daarvan gruwen. Dat komt door verschillen in stijl en smaak, maar ook door verschillende leefstijlen en waarden. Het verschil tussen projecten, catalogusbouwers en zelfbouwers kan worden uitvergroot. Er is ook sprake van onderlinge beeldvorming.

De volgende onderscheiden tussen groepen ben ik tegengekomen:

- Tussen zelfbouwers en degenen die ontzorgd zijn.
- Mensen met zichtbaar veel geld en degenen die net een kavel konden kopen.
- Tussen Almeerders en mensen uit de grote steden als Amsterdam en Utrecht.
- De eerste pioniers en de volgende generaties nieuwkomers.
- Tussen mensen die zich wel en niet houden aan stadslandbouw.

Een tweedeling die men in Oosterwold ervaart is die tussen zelfbouwers en mensen die zich hebben laten ontzorgen door een woning van een projectontwikkelaar te kopen of door een traditionele cataloguswoning te laten bouwen. Zelfbouwers hebben een verbondenheid via het zelfbouwen die de kopers van een kant en klare woning niet delen.

"Je hebt mensen die alles zelf deden en die drie jaar in een yurt woonden in de vrieskou en alles zelf hebben gebouwd met hun eigen handen. En mensen die gewoon een projectontwikkelaar hebben betaald. Daar zit ook een soort statusding."

³⁰ J. Uitermark (2014), Verlangen naar Wikitopia. Oratie uitgesproken op 10-01-2014 bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar Samenlevingsopbouw aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Oosterwolders die hun eigen huis hebben gebouwd en actief bezig zijn met moestuinieren veroordelen en verafschuwen de huizen van projectontwikkelaars en de minder originele huizen met onderhoudsvrije tuinen met een paar fruitboompjes.

“Mensen komen nu gewoon hier voor de goedkope grond en niet meer voor het uitgangspunt om een duurzame gemeenschap te zijn. Als je ziet wat voor lelijke huizen er gebouwd worden. Dat zijn allemaal projecten van ontwikkelaars met allemaal dezelfde huizen. En die mensen weten niet eens dat ze stadslandbouw moeten doen. Als het in godsnaam maar niet te veel wordt. Dan gaat de hele sfeer weg.”

Vooraf over het gebied langs de Kievitsweg maken zelfbouwers zich zorgen. Door de vele projecten daar heeft men niet meer het gevoel dat dit iets met Oosterwold te maken heeft:

“Daar wil je helemaal niet meer zijn. Dat heeft niets meer met enige visie, vrijheid, stadslandbouw te maken.”

Verspreid over Oosterwold hebben enkele bewoners een zwembad in de tuin aangelegd. In andere wijken zou dat status hebben, maar de idealisten kijken daar toch een beetje op neer. De strakke villa's worden wat neerbuigend 'Miami Vice' of 'Ibiza in de polder' genoemd. Je kunt je in Oosterwold beter met hout- en strobouw, stadslandbouw en permacultuur onderscheiden. Mensen beoordelen niet alleen de tuinen (voldoet het aan stadslandbouw), maar ook de architectuur. Veel kritiek is er op de vijf Eco-projecten van Jos Abbo. Zelfbouwers noemen het betondorp. Men vindt de architectuur en de verkaveling te rechtlijnig en de projecten voelen te weinig organisch. Niet iedereen die in de eerste Eco-projecten woont is ook blij met de schaal waarop deze bungalows zijn uitgerold:

“Waar ik woon kan nooit de bedoeling geweest zijn. Het zijn veel te veel dezelfde type woningen. Het is net een soort projectontwikkelaar die aan de gang geweest is. Ook al hebben we het als CPO gedaan.”

(Rachel Carsonhof)

De bewoners van de Eco-projecten zijn zich bewust van de kritiek op hun project en de tweedeling die ontstaat ten opzichte van de mensen die het allemaal zelf hebben gedaan. Zo durft iemand in een van de Eco-projecten bijna niet te zeggen dat haar tuin is aangelegd door een hovenier.

De bewoners van Buitenplaats Oosterwold onderscheiden zich weer van de Eco-projecten omdat ze wel hun eigen huis hebben kunnen bouwen.

“De Jos Abbo-woningen zijn toch een Vinexwijk-idee, terwijl bij ons geen één huis hetzelfde is.”

(Buitenplaats Oosterwold)

Er is ook binnen de projecten zelf een onderscheid tussen mensen die zich wel of niet houden aan stadslandbouw.

“Er zijn mensen die heel erg begaan zijn met stadslandbouw. Een van de burens ent appels zelf. En er zitten hier mensen die absoluut niks hebben met stadslandbouw. Die hebben een groen gazon en dat wordt iedere zaterdag gemaaid en hier en daar een groentebak en een verdwaaide boom. Die vinden de goedkope grond heel prettig. Het zijn mensen die hier gewoon prettig buiten willen wonen.”

Sommigen ervaren ook een onderscheid tussen bewoners afkomstig uit de grote steden en mensen uit Almere. Almeerders lijken wat individualistischer en pragmatischer en zien Oosterwold vaker als een ruime suburb dan degenen uit de grote steden die Oosterwold juist waarderen vanwege het karakter als buitengebied waar iets nieuws kan ontstaan. In een CPO-project viel een Almeers gezin op vanwege hun wat berekenende houding.

Niemand wordt in Oosterwold uitgesloten. Maar omdat men sterk gericht is op de eigen kavelwegvereniging en de eigen groep is er betrekkelijk weinig contact tussen de verschillende gebieden en groepen. Men kan elkaar in Oosterwold niet even terloops tegenkomen bij een supermarkt, op het schoolplein of in een park. Contacten zijn incidenteel, bijvoorbeeld nadat men via facebook een afspraak heeft gemaakt om iets (ver)kopen, via de kinderen of bij bakkerij De Tureluur. Een bootcamp in een collectieve tuin van Bosveld 2 is een gemengd klasje met “echte Almeerders”.

Soms kent men elkaar via een koortje of een open tuinen dag, maar dan deelt men dezelfde interesse. De stereotype beeldvorming valt te doorbreken en mensen stellen dan hun ideeën bij.

“Dan leer je mensen kennen in de Eco-hoven die een huis hebben gekocht wat echt diametraal op je eigen ambitie staat.

Dan zie je dat ze op hun eigen manier bezig zijn met een duurzamere manier van leven. Ik vind het heel goed dat je met mensen samenleeft die dat op een andere manier doen.”

Er is ook waardering voor de diversiteit. Maar die sociale mix is in Oosterwold wel betrekkelijk vergeleken met de meeste andere wijken in Almere waar de diversiteit aan sociale klassen en etniciteiten veel groter is.

Het hoeft niet zo'n grote kunst te zijn om samen te leven met mensen die iets anders in het leven staan. Er zijn in Oosterwold allerlei raakvlakken, zoals duurzaamheid en eigenaarschap. Wat wel ontbreekt is meer sociale diversiteit zoals met groepen uit een andere sociaaleconomische klasse. Een stel dat hun huis aan het bouwen is en nu nog woont in Amsterdam-Zuidoost, vertelde dat ze wel bang zijn om in een eco-bubbel te stappen, vrezend dat ze de diversiteit zullen gaan missen.

16. Inclusieve wijk?

Oosterwold is in veel opzichten een progressieve wijk. Maar Oosterwold is niet sociaal inclusief en daar maken bewoners zich ook zorgen over. Ten eerste is Oosterwold een voor Almeerse begrippen zeer witte wijk. Ten tweede is er in Oosterwold een gemeenschap ontstaan van grond- en woningbezitters.

Het gemiddelde inkomen is modaal dan wel bovenmodaal, alhoewel de verschillen erg groot zijn tussen zzp'ers met een onregelmatig inkomen en de huishouders met een bovenmodaal inkomen. Degenen met een bescheiden inkomen konden in het begin nog voor een laag bedrag een grote kavel kopen, maar dat is door de prijsverhoging van de grond veel moeilijker geworden. Door de stijgende grondprijzen hebben de eerste initiatiefnemers hun vermogen enorm zien stijgen. Je kunt je daarom afvragen of de grond niet in erfpacht had moeten worden uitgegeven.

Er zijn grofweg twee groepen die buiten de boot (dreigen te) vallen als het gaat om het thema inclusiviteit:

- De eerste groep die vaak is genoemd zijn de modale inkomens.
- De tweede groep, waar in de gesprekken weinig over is gezegd, zijn lagere inkomens en huurders.

In de gesprekken is de grondprijsverhoging vaak benoemd. De grond (m²) was in het begin 29 euro en nu 75 euro. Er is een verschil van mening tussen de gebiedsorganisatie en de bewoners over wat dit betekent voor de toegankelijkheid van Oosterwold voor de middeninkomens. Volgens de gebiedsregisseur blijft het mogelijk om voor 225.000 euro een huis op een kavel te bouwen, inclusief kleine kavel. Toch vinden bewoners dat het de verkeerde kant op gaat. De 'echte' Oosterwolder die niet zoveel te besteden heeft en alles zelf wil doen zou steeds meer worden uitgesloten.

“Omdat de grond zoveel duurder is geworden trekt dat mensen aan met geld die een stukje grond met een huis willen neerzetten. Dat is voor het oorspronkelijke idee van Oosterwold een slechte uitwerking.”

Behalve over het veranderende karakter van Oosterwold maakt men zich zorgen over de toegenomen ontoegankelijkheid voor modale inkomens en dan vooral de dertigers en veertigers met jonge kinderen.

“Jonge gezinnen pissen naast de pot want het is bijna niet meer te doen. Met een gezin heb je een huis van 100 vierkante meter nodig. Dan zit je snel aan een kavel van 1500 vierkante meter. En dan moet je nog alle leges en de bouwkosten betalen. Voor ons was ook belangrijk dat je duurzaam bouwt. Ecologisch. Met goed materiaal. Dat kan dan dus niet.”

Er zijn initiatiefnemers die met weinig geld iets gebouwd hebben. Gezien de grondprijzen en de prijzen waarvoor woningen nu te koop staan is Oosterwold steeds minder toegankelijk voor middeninkomens. Er zijn verschillende initiatiefnemers geïnterviewd voor wie het nu al niet meer betaalbaar zou zijn omdat de grondprijs drie keer zo hoog is geworden als toen zij de grond kochten. En het zijn allen initiatiefnemers die zich sterk inzetten voor Oosterwold en die een bindende rol spelen.

Als Oosterwold meer een villawijk wordt dan heeft dat ook gevolgen voor de gemeenschap.

“Waar ik een beetje bang voor ben is wanneer over vijf jaar de eerste huizen verkocht gaan worden. Welke betrokkenheid verwacht je van die mensen? Als de prijzen de pan uit rijzen dan is er de kans dat er hoogopgeleide tweeverdieners in komen die geen tijd hebben behalve om een hovenier in te huren. In hoeverre is een duurzame wijk ook sociaal duurzaam in de toekomst?”

Eén aspect van inclusiviteit is in de interviews weinig aan de orde gekomen, namelijk dat Oosterwold niet toegankelijk is voor lagere inkomens. Het kan ook voor huurders een bewuste keuze zijn om er te willen wonen, om te

delen in principes van duurzaamheid, stadslandbouw en gemeenschapszin. Doel was ook om 30% sociale huur te bouwen. Met uitzondering van Diamondiaal zijn er geen sociale huurwoningen. In elke andere Almeerse wijk is er een mix van koop en huurwoningen. De meningen op

Eén aspect van inclusiviteit is in de interviews weinig aan de orde gekomen, namelijk dat Oosterwold niet toegankelijk is voor lagere inkomens.

facebook over meer sociale inclusiviteit zijn in ieder geval verdeeld. De een juicht meer sociale huurwoningen toe, een ander associeert het met lelijke standaardhuizen. Een belangrijke opgave is om Oosterwold met nieuwe woonvormen (zoals wooncoöperaties) meer inclusief te maken.

17. Doorwaadbare zones

Community-vorming heeft ook een relatie met de doorwaadbare zones omdat die in principe als wandelroutes en mogelijk zelfs als fietsroutes de verbinding zouden moeten leggen binnen de kavelwegverenigingen en tussen de kavelwegen.

Er is veel te doen om de doorwaadbare zones, de stroken van 2 meter langs de randen van elke kavel die vrij toegankelijk moeten blijven. Niet iedereen houdt zich eraan of heeft al voldoende tijd gehad om ze aan te leggen. De doorwaadbare zones lijken het sluitstuk na de jarenlange afbouw van het huis. Het systeem van informele paden is nog onvolledig. Op sommige kavels zijn ze wel keurig aangelegd. De stroken zijn dan gemaaid en duidelijk aangegeven. Onder andere bij de Vrije Vogellaan zijn er een paar. Dat zijn wilgenlaantjes waar mensen mogen lopen. Met aan het begin een bordje met 'welkom' erop. Maar vaker zijn ze lastig te herkennen. Het is dan onduidelijk of de zone wel publiek toegankelijk is. De doorwaadbare zone is soms vol gezet met struiken, afgesloten met een hek of het is een greppel zodat je er moeilijk doorheen kan lopen. Het onderscheid fiets- en wandelpaden is ook nooit gemaakt. De interpretatie wisselt en er wordt mee gesjoemeld. Velen denken dat ze toch niet gehandhaafd worden.

Bosveld 1 en de eerste Eco-projecten hebben geen doorwaadbare zones over de kavels omdat ze er nog niet aan

hoefden te voldoen. Bij Buitenplaats Oosterwold is door een hek aan de buitenkant van de schapenwei het gebied uitsluitend toegankelijk vanaf de hoofdweg. Informele paden naar andere kavelwegen in de omgeving ontbreken. In projectmatige ontwikkelingen met meerdere woningen op één kavel geldt de regel van de doorwaadbare zone per woning ook niet. Maar ook elders is de situatie vaak niet veel beter. Het is lastig wandelen - laat staan fietsen - tussen de kavelwegen.

Er is veel discussie over de doorwaadbare zones. Volgens de voorstanders garanderen ze de landelijkheid, openheid en recht van overpad. Sceptici vinden het een onzinnige regel.

Er is veel discussie over de doorwaadbare zones. Volgens de voorstanders garanderen ze de landelijkheid, openheid en recht van overpad. Sceptici vinden het een onzinnige regel. Zelfs de idealisten houden zich er niet altijd aan. Aan bewoners is het nu de vraag hoe om te gaan met

een generieke regel die ooit door een stedenbouwkundig bureau is bedacht. Het probleem is dat de doorwaadbare zones een individuele verantwoordelijkheid zijn geworden, terwijl het een gezamenlijke opgave is. De voet- en wandelpaden raken nu heel versnipperd.

De doorwaadbare zones kunnen van betekenis zijn om twee redenen: voor het dagelijkse ommetje in de buurt en voor een route naar school, de bushalte, omwonenden, vriendjes of een bosrand. Het zouden alternatieve routes kunnen zijn voor kinderen die nu over de drukke polderwegen naar school moeten fietsen. Als paden zijn het ook de (potentiële) verbindingen tussen de kavelwegen. Ze kunnen als informele routes het veld als buurtschap versterken. Ze kunnen uitnodigen om wandelingen door de omgeving te maken. Ze versterken de publieke familiariteit. Het zijn routes waar men elkaar in een rustig tempo toevallig kan tegenkomen. Uit de gesprekken blijkt dat ze soms worden gebruikt om te wandelen, ook met een hond. Kinderen lopen er doorheen. Bepaalde paden worden gebruikt als route naar het bos. Ze worden ook gebruikt om tijdens het ommetje naar elkaars tuinen en huis te kijken, om inspiratie op te doen.

Er zijn echter weinig goede informele routes die kavelweg overstijgend zijn naar bijvoorbeeld de bushaltes. En op informele routes die er wel zijn kan men wel lopen, maar niet fietsen:

"We hebben geen korte route van hier naar de bushalte. We moeten nu nog helemaal omrijden.

Verderop willen de burens de doorwaadbare zone echt gangbaar maken voor de fiets. Dat is heel fijn, want dat scheelt wel tien minuten fietsen naar de bushalte."

(Vrije Vogellaan)

In zowel het gebruik als in de aanleg hebben de paden te maken met het spanningsveld tussen publiek karakter en het bewaken van privacy. De paden zijn vrij toegankelijk, maar geen echt publiek domein. Op veel plekken is er voor bezoekers het ongemakkelijke gevoel dat men zich op privéterrein bevindt. Het is vaak onduidelijk of er sprake is van een pad of een privétuin. Mensen voelen zich daardoor beschroomd om het te betreden. Uit de verhalen blijkt dat doorwaadbare zones soms ook nauwelijks gebruikt worden.

Anderzijds ervaren bewoners zelf een doorwaadbare zone op hun kavel als een aantasting van privacy. Vooral bij kleinere kavels komen vreemden te dichtbij. De doorwaadbare zone kan ook een gevoel van onveiligheid veroorzaken. Of men vindt het storend als hier (loslopende)

honden worden uitgelaten. Velen vinden het een zinloze regel om aan drie kanten van een kavel een doorwaadbare zone te hebben. Bij kleinere kavels is het aan twee kanten voldoende. Beter minder, maar kwalitatief beter.

"Ik heb zo'n kleine kavel. Als ik consequent die strook van 2 meter toegankelijk wil maken voor het publiek, dan lopen ze zo'n beetje over mijn terras heen. Dat vind ik niet plezierig."

(Vuursteenhof)

De doorwaadbare zone zoals die is geformuleerd is een generieke regel en niet gerelateerd aan de grootte van de kavel. Het principe geldt voor zowel grote kavels van 5000 vierkante meter en groter als kleinere kavels van 1000 vierkante meter. Velen vinden het ook een onzinnige regel om een doorwaadbare zone te hebben om de 20 meter. Omdat initiatiefnemers vanwege de hogere grondprijzen meer kleinere kavels kopen ontstaat er veel meer doorwaadbaarheid dan nodig is. Het is veel te veel, aldus een bewoner die op zijn grote kavel wel heeft voldaan aan de doorwaadbare zone:

"Maak een goed en duidelijk pad om de 150 meter en laat die andere mensen die zone maar dichtbouwen. Liever een kwalitatieve, goede doorwaadbaarheid om de 150 meter dan halfbakken."

Zowel bij bewoners als onder professionals zijn de meningen over de doorwaadbare zones verdeeld. De initiatiefnemers van CPO's hebben hun bedenkingen erbij³¹. In EcoVeldlaan is gekozen voor af en toe doorsteekjes met een grindpad. Architect Abbo zag de meerwaarde niet van een doorwaadbare zone per kavel:

"Maar je moet wel een rondje kunnen lopen. En het moet kwaliteit hebben, goed begaanbaar en toegankelijk zijn. Het schelpenpad moet goed verzorgd zijn en ook in de toekomst onderhouden worden. En dat je dat met elkaar borgt per vereniging."

Ook een gemeentelijke professional zegt dat je beter een paar goede doorsteken tussen kavelwegen kunt hebben dan dat iedereen verplicht is om een doorwaadbare zone te maken die nergens op slaat:

"Niet iedereen hoeft voor mij een pad, maar leg er één pad doorheen waar je ook daadwerkelijk kan fietsen."

31 Zie ook D. Fröger (2018), *Leven in Oosterwold*. <https://www.leveninoosterwold.nl/>

18. Publiek domein

In Oosterwold is alle grond privé-eigendom. De verwachting was dat er op snijvlakken van kavels op de grond van de initiatiefnemers publieke plekken zouden komen zoals speeltuintjes of een voetbalveldje. Dat is ook verdisconteerd in de lagere grondprijs. Het publieke domein moeten initiatiefnemers zelf realiseren. Gezamenlijke ruimtes zijn echter nog nauwelijks aangelegd. De doorwaadbare zones zijn geen echt publiek domein. Dat zijn looproutes en geen verblijfsplekken.

In de gedeelde openbare ruimte krijgt het samenleven in een wijk gestalte. Maar het verdwijnen van de overheid als hoeder van de openbare ruimte heeft grote consequenties voor Oosterwold. Nog nauwelijks zichtbaar in Oosterwold is het gedeelde publieke domein, plekken die voor iedereen toegankelijk zijn.

In een doorsnee woonwijk bestaan dat soort plekken uit een plantsoen, een speeltuin, een veldje waar kinderen kunnen voetballen, een schoolplein, de buurtsupermarkt, een snackbar en het buurthuis. Het zijn plekken waar men buurtbewoners toevallig tegen kan komen, waar dagelijkse levens elkaar even kruisen. Het ontbreekt in Oosterwold aan deze plekken. Er komen een Lidl en een patatboerderij, maar die liggen aan de noordrand van de wijk tegen de snelweg aan.

Het lijkt erop dat in Oosterwold het publieke domein anders wordt ervaren dan in een gewone woonwijk. Zo worden de bospercelen als publieke ruimte ervaren. Iedereen maakt er wel eens gebruik van om er te

wandelen, de hond uit te laten of te picknicken. Er zijn ook initiatieven die een plek tijdelijk een publiek karakter geven.

Het lijkt erop dat in Oosterwold het publieke domein anders wordt ervaren dan in een gewone woonwijk.

Een voorbeeld is Stadsboerderij De Vliervelden met festivals als Oogsterwold en Growing Music.

Opvallend veel Oosterwolders bezoeken op zaterdag de Kemphaan om naar de wekelijkse biologische markt te gaan. Hier komt men elkaar tegen. Het voelt een beetje aan als het brandpunt van Oosterwold, maar ook in Oosterwold zelf zijn er incidenteel kleinere markten en hebben sommigen marktkramen aan de kavelweg. In een wijk in opbouw kenmerkt publiek domein zich in eerste instantie door haar tijdelijke karakter.

Die tijdelijkheid - via markten, kraampjes en festivals - past ook wel bij een buitengebied als Oosterwold.

Het publieke domein in Oosterwold heeft een problematisch karakter. Alle grond is privéterrein. Doordat de straten in eigendom zijn van VvE's is het publieke karakter niet vanzelfsprekend. In de collectieve tuin van Bosveld 2 worden bezoekers toegelaten en gedoogd, maar het is geen publiek toegankelijke ruimte. Omdat er geen gemeentelijke plekken zijn moest de frietkraam naar een geschikte plek zoeken op het terrein van particulieren en VvE's. Er zijn veel doodlopende straten in Oosterwold waardoor ze vooral een betekenis hebben als parochiaal woondomein voor omwonenden en waar "dagjesmensen" van buiten niet altijd welkom zijn.

Veel bewoners geven aan dat ze het fijn vinden of de wens hebben om een straat doodlopend te houden omdat er dan veel minder verkeer over een kavelweg gaat. Anderzijds vormen informele verkoopstalletjes langs de kant van kavelwegen weer uitnodigende speldenprijkes die het karakter als publiek domein versterken. Bezoekers zijn hier welkom.

Er zijn geen openbare ontmoetingsplekken in de vorm van groen, speeltuinen en sportveldjes en de vraag is of bewoners die gezamenlijk nog kunnen aanleggen.

Oosterwold komt tegemoet aan het realiseren van een eigen woning en stadslandbouw. Maar een gemeenschap heeft ook publieke ruimten en voorzieningen nodig. Het is bekend dat bijvoorbeeld speeltuinen leiden tot onderlinge contacten tussen ouders. Maar hoe ontwikkel je dat organisch? Filosoof Maurice Specht vroeg zich af waar de Meent van Oosterwold blijft. Oosterwolders zijn allemaal hun particuliere droomwereld aan het bouwen, maar waar komen de gemeenschappelijk beheerde gronden, de 'commons'?³² Ook bewoners missen openbare ruimten als een parkje en een speeltuin. In tuinen staan trampolines en er zijn schommels, maar dat is niet voldoende. Er zijn geen openbare ontmoetingsplekken in de vorm van groen, speeltuinen en sportveldjes en de vraag is of bewoners die gezamenlijk nog kunnen aanleggen.

In Bolderburen is wel gemeenschappelijk groen met een vuurplaats en een speelplek op een archeologische vindplaats. Respondenten hadden het beter gevonden als de gemeente meer archeologische plekken - waar niet op gebouwd mag worden - had bestempeld als openbaar groen waar bewoners wel iets mee kunnen doen, ter bevordering van de gemeenschapszin.

Sommige gezinnen met kleine kinderen zeggen dat ze uit de voeten kunnen met speeltoestellen op de eigen kavel. Anderen zijn het daar niet mee eens. Die missen een neutrale publieke plek waar ze met hun kinderen naar toe

kunnen en waar ook sociale interacties met onbekenden plaats kunnen vinden.

"Als iemand een schommel heeft ga ik niet met mijn kind iemand anders zijn tuin in. Ik ga niet vragen mag mijn kind bij jou op de schommel."

Ik mis een openbare speeltuin waar kinderen kunnen spelen. En waar je als ouder op een bankje kan gaan zitten."

Het publieke domein in Oosterwold moeten bewoners zelf maken op hun private kavels. Dat gaat zeker niet vanzelf. Initiatiefnemers die een stip zetten voelen zich eigenaar van de grond. Een publiek domein kan ook nog ontstaan als gezamenlijk initiatief met een groep burens. Op een paar plekken hebben initiatiefnemers stukjes van hun kavels samengevoegd zodat er groen met een grotere maat ontstaat. Bij de Frederik van Eedenweg hebben een aantal burens met elkaar een stukje van hun tuin opgeofferd en er een schommel en andere speeltoestellen geplaatst. Omdat de ruimte achter de woningen licht heeft het een besloten karakter. Het CPO-project Bosveld 2 heeft een gemeenschappelijke tuin met een wat publieker karakter omdat het naast de kavelweg ligt. Het functioneert als ontmoetingsplek voor kinderen en genodigden uit de directe omgeving. Wie er als vreemdeling doorheen loopt wordt wel vriendelijk duidelijk gemaakt dat dit niet de bedoeling is.

Men ontwikkelt in Oosterwold het publieke domein nauwelijks in een groter verband. Het publieke domein komt er daardoor bekaaid vanaf³³. De status van de openbare ruimte op privéterrein roept veel vragen op. Wie laat men wel en niet toe? Wie is er verantwoordelijk voor? Aan een publiek domein dat geïnitieerd is vanuit een kavelwegvereniging kleven bezwaren. Zo is in Bolderburen het groene middengebied een speelplek voor kinderen met een trampoline. Het ligt op de kavel van drie huishoudens die daar dan ook verantwoordelijk voor zijn. Dat roept juridische vragen op over de aansprakelijkheid bij ongevallen.

Elders zijn er meningsverschillen over de invulling van de collectieve ruimte. In projecten met veel oudere bewoners kan er verzet zijn tegen speelplekken omdat die geluidsoverlast kunnen veroorzaken.

"In dit project wonen veel oudere mensen. Als ik alleen al opper van: zullen we een schommel op de rotonde doen, dan reageren ze: nee, niet voor mijn huis."

(EcoMeerhof)

³² M. Specht, Zelforganisatie is geen vanzelforganisatie, presentatie op 24 januari 2018. <https://vimeo.com/user1857320/review/258737372/3a5e1f59f4>

³³ Van Straalen, Witte en Buitelaar (2017) vragen zich dan ook af of zelf-organisatie in een organische gebiedsontwikkeling wel kan voorzien in publieke goederen en het voorkomen van negatieve externaliteiten, op eenzelfde manier als een door overheid gecontroleerde stedelijke ontwikkeling dat kan.

Voor tieners is er in Oosterwold niets te doen. Een bewoner heeft daarom op zijn ruime kavel aan de Karl Marxweg een hangplek gemaakt:

“Ik vind het leuk om ook iets voor je omgeving te doen. Ik maak een plek waar jongeren ook een ontmoetingspunt hebben voor andere kinderen uit de buurt.

*Er is gratis wifi. Dan liggen ze hier in het gras met hun mobieltjes te internetten.
Ik ben nog bezig met een picknicktafel.
En een paar schommels staan er.
En ik wil nog een klimtoren maken.”*

Bewoners missen ook een publiek gebouw, een gemeenschapshuis waar men elkaar kan ontmoeten. Velen zijn nieuw in Almere en ze willen andere mensen leren kennen en daar ook activiteiten mee ondernemen. Er is een verlangen naar een gemeenschapshuis, waar men anderen kan ontmoeten.

Veel bewoners werken thuis en zoeken een plek in de buurt waar ze kunnen afspreken en netwerken:

“Wat ik mis is een gebouw waar je ruimtes kan huren en waar ook andere disciplines zijn. Dat je ook andere zzp'ers kan ontmoeten. En dat je daardoor bepaalde samenwerkingsverbanden aan kan gaan.”

Ook kunstenaars en andere (creatieve) mensen zoeken een plek om elkaar te ontmoeten en te inspireren. Voor sommigen is het ideaalbeeld een soort sociëteit. Een café waar bezoekers een kop koffie kunnen drinken, een krant kunnen lezen en anderen kunnen ontmoeten. Met ook een speelplaats en een ruimte voor bijvoorbeeld een koor. Een bewoner onderzoekt de mogelijkheid van een buurthuis met een neutrale uitstraling. Dat zou dan een verzamel-punt moeten worden waar mensen ook een dagschotel kunnen eten en waar een kaartclub onderdak vindt.

“Waar het om gaat is een neutraal punt. Ik wil voorkomen dat iemand zegt: het is dit of het is zus. Iets neutraals waar niemand zijn geur aan kan geven. Een instituut dat voor en van iedereen is.”

Er zijn door particulieren al een paar zogenaamde Third Spaces gerealiseerd. De Zorgboerderij Uniek Leven bij het Kathedralenbos heeft een café waar al veel mensen met elkaar afspreken. Ook groepjes spreken er af, zoals een breiclubje. Bij boerderij De Vliervelden is er sinds september

2020 een biologische supermarkt met een foodcafé. Er zijn ook initiatiefnemers die nog met ideeën rondlopen om een ruimte te maken die ook gebruikt kan worden door de buurt, zoals een buurtschuur of een buurthuis. Bijna gereed is een gemeenschappelijk gebouw in het project Live-to-Be dat ook door de buurt kan worden gebruikt voor yoga, koortjes, workshops en lezingen. Omwonenden verheugen zich er al op:

“We gaan lezingen organiseren over een onderwerp dat bij Oosterwold past. Of een keer in de zoveel tijd organiseren we met z'n allen een filmavond. Je neemt allemaal wat eten mee. Het ontstaan en vloeien van creativiteit zou ik heel leuk vinden.”

De grote vraag voor Oosterwold is: kan er een publiek domein ontstaan voor verschillende groepen vanuit het private initiatief? Wat is de consequentie voor de openbare ruimte als de overheid zich terugtrekt? Wat voor soort wijk ontstaat er dan? De opzet van Oosterwold is radicaal omdat bewoners het publieke domein op hun eigen kavels moeten vormgeven. Er zijn geen kavels beschikbaar die men collectief kan kopen en waar iedereen een bijdrage aan gaat leveren.

“We kunnen het best wel met elkaar doen, maar de grond is te duur. Niemand heeft dat geld.”

Een trapveldje of speeltuin kan volgens de regels van Oosterwold ook niet. Want men mag geen kavel kopen als daar geen woning wordt gebouwd. Volgens ontwikkelaar Daan Fröger had de publieke ruimte dan ook in de grondprijs verdisconteerd moeten zijn. De gemeente had de grondprijs met twee euro kunnen verhogen om dat te storten in een fonds voor gemeenschappelijke plekken. Oosterwolders zijn in ieder geval hoopvol gestemd.

Een trapveldje of speeltuin kan volgens de regels van Oosterwold ook niet. Want men mag geen kavel kopen als daar geen woning wordt gebouwd.

Alles is nog in ontwikkeling. Er komen vanzelf meer particuliere initiatieven. Misschien ontstaat er in Oosterwold een andersoortig publiek domein. Er kan een publiek domein ontstaan met een meer tijdelijk en parochiaal karakter, van markten tot theetuinen. Het is niet aan de overheid, maar aan de bewoners om dat publiek domein te creëren. Oosterwold is ook een experiment waarin bewoners kunnen laten zien dat dit kan gaan lukken.

19. Exurbia in Almere

Oosterwold groeit organisch en het is van tevoren niet te bepalen wat voor gebied er zal ontstaan. Het is geen geplande buitenwijk en ook geen stad, maar ongeveer de helft van de bewoners is wel afkomstig uit een stad. In een bestaand dorp wilden zij liever ook niet wonen. Oosterwold is voor hen een buitengebied met een tolerante, stedelijke mentaliteit. De andere helft van de bewoners is afkomstig uit buitenwijken en zij zien Oosterwold als de volgende en laatste stap in het proces van suburbanisatie, als een bevrijding uit het keurslijf van de geplande buitenwijk.

Een mooi begrip om Oosterwold te omschrijven is Exurbia: een stedelijke samenleving op het platteland. Exurbia is het gebied voorbij suburbia, waar men in een landelijke omgeving op een vrije manier kan wonen in lage dichtheden. Bewoners blijven aan de stad verbonden voor werk, relaties en voorzieningen. In de Verenigde Staten wordt de term gebruikt voor agrarisch minder rendabele gebieden die gekoloniseerd worden door welvarende stedelingen die er in zeer lage dichtheden neerstrijken³⁴. In Oosterwold betekent Exurbia jezelf vlakbij de stad in het echte rurale wanen, zonder de rijtjeshuizen van de buitenwijken, maar met alle stedelijke voorzieningen binnen handbereik³⁵.

Exurbia is een toevluchtsoord voor mensen die in deze tijd in gezamenlijkheid anders willen wonen en leven. Ze slaan 'gewone' buitenwijken over, want die zouden staan voor middelmatigheid, conformisme, consumentisme en dagelijkse files. Ook Almere heeft lange tijd een slecht imago gehad bij nieuwe stedelingen uit Amsterdam en Utrecht, namelijk 'monotoon, huisje-boompje-beestje en met onvoldoende onderscheidende kenmerken'³⁶. Een kenmerk van Exurbia is juist dat het iets anders is dan de doorsnee buitenwijk en dat er een andere mentaliteit heerst. Voorwaarde voor een Exurbia is dat de grote stad nabij is voor werk, opdrachten, cultuur en sociale netwerken. Oosterwold is het dichtstbijzijnde Exurbia voor de Randstad en met name Amsterdam en Utrecht. Degenen die afkomstig zijn van buiten Almere gaven ook allemaal aan dat men nooit in Almere was gaan wonen als Oosterwold er niet was geweest. Ze voelen zich Oosterwolder en geen Almeerder.

"Ik heb geen binding met Almere. Met Oosterwold wel. Als je het over identiteit hebt voel ik me geen Almeerder, maar wel Oosterwolder. Dat is een ander soort inwoner."

Er is een romantisch verlangen naar een rurale identiteit. Het moet aanvoelen als een buitengebied en anders zijn

dan een geplande buitenwijk. Daarom is het verzet tegen de projectmatige ontwikkelingen zo sterk. Dat past niet in het beeld dat men heeft van Oosterwold als vrijplaats en een nieuwe duurzame levenswijze met een ander ritme. Oosterwold is ook een symbolisch landschap. Landelijkheid in de vorm van stadslandbouw is niet alleen maar een dagelijkse praktijk, maar ook een beleving van het rurale. Daar horen fruitbomen, een schapenwei, en ook de grote akker van boerderij de Vliervelden bij. Men koestert het beeld van landelijkheid. Het gezamenlijke onderhoud in een tuin kan dan bijna aanvoelen als een filmset.

"Een keer in de maand hebben we tuinwerkdag. Dan gaan we met z'n allen in de tuin werken. Superleuk is dat. Een Novecento-gevoel krijg je daarvan. Met z'n allen zaaien. Soms lijkt het bijna nep. Een buurvrouw heeft een sjaaltje in haar haar. De kinderen rennen dan rond. Dan lijkt het bijna gestyled allemaal."

(Bosveld 2)

Het gaat niet alleen om visuele consumptie van een geconstrueerd buitengebied, er is ook een verlangen naar een andere levenswijze. Een bewoner die afkomstig is uit de Betuwe herkent iets in Oosterwold van hoe het er vroeger in de dorpen aan toeging:

"Langs de weg hebben we een verkoopstand met planten en zelfgemaakte zalfjes. Dat geeft het oude dorpsidee toen je bij een boer groente en fruit kon kopen. Dat gaat hier veel meer gebeuren, dat je pruimen kan kopen en daar een bakje kersen. Het heeft meer te maken met terug naar de natuur dan met nostalgie naar vroeger."

Er is de vrees dat Oosterwold een uitgestrekt suburbia wordt. De Eco-projecten en Buitenplaats Oosterwold hebben al iets weg van een groene villawijk. Bij project-

34 H. den Hartog (red) (2006), *Exurbia. Wonen buiten de stad*. Amsterdam: Episode Publishers

35 Pelders (2018), *Upstate Randstad. Een etnografisch onderzoek naar jonge middenklasse huishoudens uit de Randstad, hun keuze voor een woning in Boldebuuren en de relatie met de stad*. Bachelor scriptie, UvA.

36 S. Metaal (2012), 'Ruimtelijke identiteit: een kritische beschouwing'. In: *Rooilijn 45*, p.84-91.

matige ontwikkelingen als De Tulp, Kersenbloesemhof en Parkland heeft men helemaal het gevoel dat het een Vinex-wijk wordt.

“Ik ben er bang voor dat het nu een beetje een suburbia wordt, zo’n uitgestrekt land met overal dezelfde dichtheid aan huisjes. Er zijn gelukkig wel wat dingen die dat verzachten zoals bijvoorbeeld de grote akker van de boer en de Eemvallei.”

Er is de zorg dat Oosterwold zich op een gegeven moment ontpopt als een luxe groene woonwijk. Dat gebeurt niet alleen door de projecten van ontwikkelaars. Ook midden het VTZ-gebied is een gevoel van een versnipperde villa-wijk niet helemaal te onderdrukken. De gebiedsregisseur maakt zich dan ook zorgen over deze versnippering doordat er geen clustering van woningen is.

“Oosterwold zou baat hebben bij kleine clusters op het niveau van tien woningen. Maak echt stadslandbouw. Het is zo versnipperd. Dat doet niks meer met het beeld dat er oorspronkelijke voor ogen stond. Het is gewoon een villawijk. Iedereen is op zijn eigen kavel georiënteerd.

Als Oosterwold een variant wordt op Overgooi dan is het een verkwisting van ruimte.”

Als Exurb maakt Oosterwold deel uit van Almere. Hoe verbonden voelen Oosterwolders zich met Almere? Er is een verschil tussen de initiatiefnemers die van buiten Almere komen, met name de grote steden Utrecht en Amsterdam, en de mensen die vanuit Almere zelf zijn door verhuisd. De verhuisde Almeerders onderhouden nog op allerlei manieren functionele en sociale banden met andere wijken en plekken in Almere waardoor ze een bredere oriëntatie op de stad hebben en houden. De doorstromers uit Almere houden een binding met de plekken waar ze hebben gewoond en waar ze nog boodschappen doen, uit eten en kennissen hebben wonen. Ze waren al lid van verenigingen. Ze kenden er al veel mensen. Vooral degenen met jonge kinderen of een eigen bedrijf zijn er geworteld. Ze blijven naar hun vertrouwde plekken gaan, om te sporten of uit eten te gaan.

De mensen die van buiten Almere naar Oosterwold zijn verhuisd zijn een nieuw leven aan het opbouwen en zich aan het oriënteren. Er is nog geen sterke emotionele of sociale binding met de rest van Almere. Men heeft (nog) geen vrienden in andere delen van Almere wonen. De nieuwkomers identificeren zich uitsluitend met Oosterwold. De A6 is een scheidslijn. Ze komen om een functionele redenen wel in andere wijken van Almere: om boodschappen te doen in een supermarkt of naar een tuincentrum en de Gamma te gaan; voor de school van

de kinderen; voor een sportvereniging of dansschool voor de kinderen; voor treinstations om bv. naar Amsterdam te gaan; voor de tandarts en de huisarts en het ziekenhuis. Een stel veertigers met twee kinderen afkomstig uit Amsterdam vertelt dat ze na drie jaar nog steeds geen binding hebben met Almere, het centrum zelfs deprimerend vinden.

Er zijn ook nieuwkomers die zich openstellen voor wat Almere te bieden heeft en op ontdekkingstocht gaan.

“Ik vond het lekker dat je hier weer toko’s hebt. Meer een afspiegeling van de samenleving.”

In cultureel opzicht ervaart men Almere wel als vlak. Voor goede orkesten en koren moeten Oosterwolders elders zijn. Uitgaan doet men in Amsterdam, Utrecht of Amersfoort. Anderen proberen wel aansluiting te vinden bij het culturele leven:

“Vorig jaar ben ik vriend geworden van Suburbia en Vis à Vis en BonteHond. We gaan hier naar de schouwburg vanwege Suburbia. Er zit een hele leuke filmzaal in de prachtige bibliotheek. Soms zitten we om half tien in de film.”

De nieuwkomers hebben niet gekozen voor de stedelijkheid van Almere, maar voor de ruimte van Oosterwold. Ze zijn sterk gericht zijn op het private domein, op het leven in het vrijstaande huis met grote tuin. Als voormalige stedelingen gaan ze weinig meer uit. Dat past bij deze fase in hun leven met de drukke werkzaamheden aan het eigen huis en de grote tuin. Het heeft ook te maken met de leefstijlen die Oosterwold aantrekt. Men is weinig (meer) op de stad gericht. Men heeft de grote stad juist de rug toegekeerd. Men spreekt bij elkaar thuis af. Ze missen de stad wat dat betreft ook niet.

Wat kan Oosterwold betekenen voor Almere? Het leggen van een verbinding tussen die twee werelden is een minstens zo grote opgave als de verbinding tussen de verschillende werelden in Oosterwold zelf. Er wordt veel verwacht van de stadslandbouw voor heel Almere. Enkele theatermakers en muzikanten hebben ook aangegeven de behoefte te voelen om zich meer met Almere te verbinden.

“Niet dat ik Almere nou zo fantastisch vind. Maar wij zijn Almeerders, we horen bij Almere. Alsof het een soort van wederdienst is. Wij krijgen de gelegenheid van Almere om dit hier op te bouwen, dan wil je ook wat terug doen.”

20. Mobiliteit: alles is met de auto op een kwartier afstand

Er is één groot nadeel aan het wonen in Oosterwold. Voor werk en dagelijkse voorzieningen zijn bewoners aangewezen op andere wijken in Almere en de regio.

De af te leggen afstanden zijn groot. Het openbaar vervoer is nauwelijks een optie. Op de vorige woonplek - of dat nu elders in Almere is of daarbuiten - werd er veel gefietst. Men pakt nu veel meer de auto. En dat wringt met het zo duurzaam mogelijk willen leven. Almere is een stad waar je een auto moet hebben. Dat vinden alle Oosterwolders erg jammer omdat ze zo energiezuinig mogelijk proberen te leven. Elektrische fietsen vormen een alternatief, maar niet om boodschappen te doen. Er zijn bewoners die naar het station van Almere fietsen en daar de trein naar Amsterdam nemen. De fietsroutes naar het centrum van Almere en naar Haven zijn mooi,

Almere is een stad waar je een auto moet hebben. Dat vinden alle Oosterwolders erg jammer omdat ze zo energiezuinig mogelijk proberen te leven.

maar 's avonds (gevoel van onveiligheid) vaak geen optie. Voor alle dagelijkse activiteiten zijn huishoudens aan-

gewezen op de auto. Verschillende huishoudens geven aan dat ze direct na hun komst een tweede auto hebben aangeschaft. Stellen hebben voor hun activiteiten en werk een eigen auto nodig maar ook kinderen worden vaak met de auto gebracht naar en gehaald van school.

“We hebben nu twee auto’s omdat we allebei werken en de kinderen weg moeten brengen naar verschillende scholen. In Amsterdam had ik heel lang geen auto. Maar nu we hier wonen hebben we een auto-leven. Dat is het nadeel van hier wonen. Het is een autowijk. Wat dat betreft is er niets duurzaam aan. Dat past niet bij ons. Daar word ik chagrijnig van.”

Wonen in Oosterwold brengt ook tijdsdruk met zich mee. Het zelf bouwen van een woning en stadslandbouw kosten veel tijd, maar ook verplaatsingen kosten tijd. Dat kan ten koste gaan van community vorming. Elk huishouden heeft ook zijn eigen ritme en stelt ieder zijn eigen individuele stad samen.

In de organisatie van het dagelijks leven kan men drie knelpunten ervaren:

1. Boodschappen doen

Op de vorige woonplek kon men fietsend of zelfs lopend naar een supermarkt. In Oosterwold niet meer. Nu moet men beter plannen om voor een aantal dagen boodschappen in huis te halen. De af te leggen afstanden zijn op de fiets te groot en men kan te weinig meenemen.

In afstand gemeten is het weliswaar ver, maar in tijd gemeten is men met de auto in 12 tot 15 minuten bij de dichtstbijzijnde supermarkten. De 15-minuten autostad betekent in Oosterwold dat men een grote variatie aan plekken in de omgeving kan aandoen.

“Alles is op een kwartier afstand, met de auto. We gaan naar Huizen, Hilversum, Weesp. Dichtstbijzijnde supermarkt is Almere Buiten: 12 minuten.”

Als mensen in Oosterwold komen wonen vinden ze boodschappen doen een hele omschakeling. Maar na een tijdje treedt er gewenning op. Aanvullend zijn er twee tijdsbesparende strategieën voor het boodschappen

doen. De eerste is online winkelen. Opvallend veel Oosterwolders bestellen hun boodschappen via Picnic of Albertheijn.nl.

De tweede strategie bestaat uit ‘multipurpose trips’. Huishoudens worden erg handig in het zoveel mogelijk combineren van taken. Boodschappen doen ze op weg van werk naar huis. Of even tussendoor als kinderen op een sportclub zitten.

Er komt een Lidl aan de noordrand van Oosterwold. Men is straks ook voor deze supermarkt op de auto aangevoerd. Bewoners uit Almere zijn gewend aan autoritjes.

“In vergelijking met onze vorige woonplek in Haven maakt het niet zoveel uit. Almere Poort is het meest ver weg: 25 minuten met de auto. Het is hier niet heel veel anders, behalve dat je niet voor kleine dingetjes even op de fiets kan.”

2. Naar school en vriendjes fietsen

Voor kleine kinderen kan Oosterwold een mooie omgeving zijn waar ze lekker buiten kunnen spelen. Voor tieners ligt dat anders. Zij moeten veel verder naar school, clubjes en vriendjes fietsen. Kinderen kunnen dan ook grote moeite hebben met de verhuizing. Vooral voor pubers kan het lastig zijn als ze in Almere-Stad of Poort op middelbare school zitten, elders sporten en vrienden willen bezoeken.

“Voor de kinderen is het lastiger dan voor ons. Want hun vrienden zijn echt verder weg. Zij kunnen niet zomaar even makkelijk langs. Voor oudere kinderen is hier helemaal niks. Die zitten op hun kamer.”

En fijn fietsen is het niet. De polderwegen zijn smal en gevaarlijk. Het fietspad naar Almere Stad langs het kanaal en door het bos is overdag een mooie route,

maar 's avonds kan het als onveilig worden ervaren. Ouders helpen hun kinderen door ze af en toe te halen en te brengen, naar school of een feestje elders in Almere.

Ouders verantwoorden de verhuizing met dat hun kinderen nu veel meer ruimte in en om het huis hebben. Er komt dus iets voor terug. Sommige ouders hebben met hun kinderen rekening gehouden door in het noordelijk deel van Oosterwold een stip te zetten:

“Omdat ik schoolgaande kinderen heb wilde ik toch wel een klein beetje richting de A6 zitten. Mijn jongste dochter is op de elektrische fiets in 16 minuten op haar school in Almere Stad. En dat gaat prima. De oudste heeft een scooter en is in 10 minuten in Almere Buiten.”

3. Afstand tot het werk

Wonen in Oosterwold brengt een grotere afstand tot plekken van werkgelegenheid met zich mee, zeker als mensen in Amsterdam, Utrecht, op Schiphol of nog verder weg werken. Men is veel vaker genoodzaakt de auto te nemen. Zo werkt iemand in Amsterdam-Noord. Eerst nam hij nog het openbaar vervoer, maar daarmee was hij 1,5 uur kwijt. Hij gaat nu elke dag met de auto en dat is maar een half uur rijden. Alleen al het afleggen van de afstand tot station Almere-Centraal kost met de fiets drie kwartier.

“Toen ik Almere Buiten woonde liep ik naar het station en ging ik met de trein naar mijn werk op Schiphol. Vanaf Oosterwold is dat niet meer te doen. Dan ben ik 2 uur onderweg. En met de auto is het 40 minuten.”

De verbinding naar Utrecht is net zo slecht.

“Naar Utrecht is het rampzalig. Eerst moet je naar het station, dat is een half uur fietsen en dan met de trein naar Weesp en dan van Weesp met een boemeltje naar Utrecht. Het is niet te doen. Dus dan ga je met de auto.”

Mensen zoeken allerlei manieren om sneller en comfortabeler te reizen naar de grote steden.

“Soms parkeren we de auto bij een P&R-station, zoals Parkwijk of Almere Poort. Daar pakken we de trein naar Amsterdam en dan kan je 's avonds nog normaal thuiskomen. Maar het is wel een hele reis.”

Het vervoersprobleem in Oosterwold wordt door stellen en alleenstaanden anders ervaren dan door gezinnen. Uit sociaalgeografisch onderzoek blijkt dat drukke tweeverdieners met kinderen doorgaans voor een stedelijke omgeving kiezen omdat het een praktische locatie is om in het dagelijks leven verschillende activiteiten met elkaar te kunnen combineren: twee werkplekken, school en opvang voor de kinderen, en allerlei stedelijke voorzieningen³⁷. Oosterwold is vanuit dit perspectief gezien geen praktische locatie voor gezinnen die bestaan uit tweeverdieners. Een gezin met twee kinderen twijfelde dan ook even of ze wel in Oosterwold moeten blijven wonen, want het dagelijks op en neer rijden naar scholen en werkplekken buiten Almere begint tegen te staan.

Opvallend is dat de meeste geïnterviewden vertellen dat ze de toegenomen mobiliteit voor lief nemen om te kunnen wonen in Oosterwold. Men past zich aan de nieuwe routes en routines aan. Uitgaan doet men weinig meer. Naar werk gaat men met de auto. Velen hebben ook flexibele werktijden:

“Wij hebben beiden geen negen-tot-vijfbaan of dat je elke dag in de forensenstroom moet aansluiten. We zijn flexibel en dat maakt het behapbaarder. Niet in de file maar daaromheen.”

Velen werken ook thuis en dat is niet alleen vanwege de corona epidemie. Door het combineren van wonen en werken op dezelfde plek oriënteert men zich sterker op het privé domein dan de vorige woonplek. Veel mensen (vooral vrouwen) zijn thuis gaan werken of hebben een eigen praktijk en zorgen er zo voor dat ze niet elke dag

met de trein of de auto naar hun werk hoeven te reizen. Inwoners van de grote steden hebben steeds minder vaak de beschikking over een rijbewijs, laat staan een auto. Dat betekent dat vrienden en collega's ook niet zo makkelijk langskomen.

“Ik was bang dat ik mijn vrienden niet meer zou zien. En dan is Oosterwold verschrikkelijk. Want al mijn vrienden hebben geen rijbewijs. Daar heb ik ook niet goed over nagedacht.”

Dat heeft ook consequenties voor ondernemers in Oosterwold die zich richten op klandizie uit de grote steden. Hebben die nog wel een auto of moet men zich vooral richten op Flevoland en Oosterwold zelf?

Oosterwold is opgezet rond autobereikbaarheid, terwijl bewoners juist duurzaamheid en nabijheid appreciëren.

Wat dat betreft verkeren de Oosterwolders in een tweespalt

Oosterwold is opgezet rond autobereikbaarheid, terwijl bewoners juist duurzaamheid en nabijheid appreciëren. Wat dat betreft verkeren de Oosterwolders in een tweespalt. Ze hebben een grote kavel en er is veel ruimte, maar dat gaat ten koste van beloopbaarheid en fietsbaarheid. Het kan een goede motivatie zijn om gezamenlijk meer voorzieningen te realiseren, fietspaden in doorwaadbare zones aan te leggen en een collectief mobiliteitsconcept met bijvoorbeeld deelauto's op te zetten.

37 L. Karsten (2007), *Housing as a Way of Life: Towards an Understanding of Middle-Class Families' Preference for an Urban Residential Location*. In: *Housing Studies* 22 (1), p.83-98.

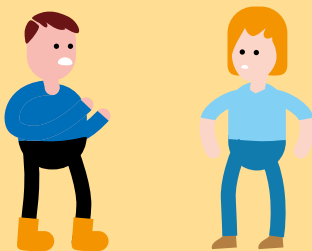
DEEL IV GOVERNANCE

21. Handhaving

Bewoners moeten niet alleen Oosterwold samen maken, maar ook beheren. De rol van de overheid daarin versus die van de burgers onderling is een onderwerp waar de meningen van bewoners over verschillen. Wie controleert of je om alle kavels heen kunt lopen? Het is ook niet zo duidelijk wat er dan gehandhaafd moet worden. Hoe befietsbaar moet een doorwaadbare zone zijn? Overtreed je regels als je die zone niet maait? En wat valt nu eigenlijk onder stadslandbouw?

Volgens schattingen zou bijna een derde de regels van stadslandbouw en doorwaadbare zones negeren³⁸. Door de bureaus Over Morgen en Pau is de aanpak van de handhaving gemunt als de Oosterwoldse aanpak (dat geen officieel beleid is).

Dit zou bestaan uit:

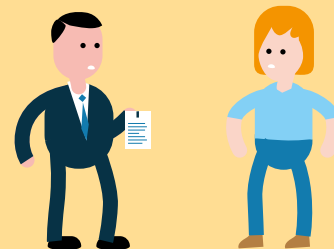
a) Bewoners spreken bewoners aan.

b) Collectief bewoners spreekt individu aan.

c) Overheid en collectief spreken elkaar aan.

d) Overheid spreekt individu aan klassiek: handhaving).

Uit een enquête blijkt dat een meerderheid van mening is dat handhaving de taak is van de overheid en een ander deel vindt dat bewonerscollectieven en bewoners dat moeten doen³⁹.

De Oosterwoldse aanpak geeft aan wat er moet gebeuren als bewoners elkaar niet zullen aanspreken. Het is namelijk een misverstand te veronderstellen dat bewoners elkaar op de principes zullen aanspreken. Dat zullen ze doen in het geval van overlast en als hun eigenbelang in het geding is, maar uit alle interviews blijkt dat niemand burens gaat aanspreken op doorwaadbare zones en de stadslandbouw. Men wil namelijk geen conflicten. Elkaar aanspreken kan schadelijk zijn voor goede burenrelaties. Omdat er in heel Oosterwold nog niet wordt gehandhaafd hebben bewoners er ook geen trek in om hun burens te wijzen op de regels, dat zien zij als een taak voor de gemeente.

Het lijkt makkelijker om elkaar aan te spreken in een kleine CPO waar men elkaar goed kent en vertrouwt. Anders ligt dat al bij grotere projecten. Er zijn VvE's waar de helft van de bewoners losjes omgaat met de principes van Oosterwold zoals in het project EcoVeldlaan:

"Ik denk dat de helft van de mensen hier zich niet houdt aan de afspraken over doorwaadbaarheid. En dat geldt ook voor de stadslandbouw. We spreken elkaar daar niet op aan. Dat heeft te maken met het een beetje gezellig houden. Niemand heeft er last van dat iemand zijn tuin op een bepaalde manier inricht zolang het maar een beetje netjes blijft. En er zijn zones die voor de helft wel en niet doorwaadbaar zijn. Daar heeft ook niemand last van. Een enkele keer zie je dat een paar bewoners die zich daaraan ergeren dat ze die zones gewoon gaan doorlopen. Gewoon om even een punt te maken."

Wat mensen in hun eigen tuin doen ziet men als een privézaak. Niemand bemoeit zich met elkaars tuinen.

"Je ziet bij mensen dat ze in plaats van fruitbomen dennenbomen in de tuin zetten. Dat was niet het idee. Nu zie je bij sommige huizen Blaricumse taferelen. Ja, maar wat moet je dan doen? Wettelijk gezien mag je die boom gewoon in je tuin zetten. Aanspreken doe je niet. Je gaat niet zeggen: hè, wat jammer dat je geen fruitboom hebt neergezet in plaats van die lelijke dennenboom."

Maar ook handhaving vanuit de kavelwegverenigingen is nog niet zo makkelijk. Als er conflicten zijn tussen burens moeten bewoners dat zelf oplossen. De meeste kavelwegverenigingen zien daarin geen rol voor zichzelf. In Vuursteenhouf – een kavelwegvereniging die de nadruk legt op nabuurschap - is bepaald dat burens elkaar rechtstreeks horen aan te spreken op gedrag. Alleen als de verhouding is verstoord of als er gemeenschappelijke belangen in het geding zijn heeft de vereniging een rol.

In het collectief van de kavelwegvereniging kan het ook lastig zijn om doorwaadbare zones op elkaar af te stemmen. Bewoners willen geen bemoeienis van een bestuur. Wat het moeilijk maakt is dat bestuursleden ook burens zijn en niet alle initiatiefnemers werken mee, zoals in de Vrije Vogellaan.

"Sommige mensen hebben ontzettend korte lontjes. Iemand in onze straat die in het bestuur zit werd uitgescholden. Er moet een berm van een meter zijn en sommigen houden zich daar niet aan. Het bestuur heeft gevraagd of de gemeente daarop wil handhaven omdat het te persoonlijk is. Omdat het bestuur ook in die straat woont. Je wilt geen burenruzie."

De gemeente hoeft niet heel strikt te handhaven maar het zou wel fijn zijn als ze kunnen bemiddelen als er moeilijkheden ontstaan."

In de VvE's is het ook lastig om bewoners aan te spreken op het niet naleven van stadslandbouw.

In EcoMeerhouf ziet de initiatiefnemer van dit Eco-project tot zijn teleurstelling dat een van zijn burens kunstgras in zijn tuin heeft gelegd:

"Dan denk ik, dan heb je het toch niet goed begrepen. Ik vind dat dat niet kan. Maar ik denk ook: ben ik dan mijn broeders hoeder?"

Een bijkomend probleem is dat de regels voor stadslandbouw ruim geïnterpreteerd kunnen worden.

"Er zijn een stuk of vijf huizen met alleen maar een grasveld en wat fruitbomen. We hebben ze er wel op aangesproken. En ook het bestuur."

Maar je kan iemand er niet toe verplichten. Als je dat stadslandbouw vindt dan ben je klaar."

³⁸ Bericht Omroep Flevoland 27 oktober 2020. Dat percentage komt ongeveer overeen met wat zowel bewoners als professionals in dit onderzoek observeren.

³⁹ Uit de evaluatie Oosterwold (maart 2020) van Over Morgen/Pau blijkt dat de meerderheid van de bijna 500 geënquêteerden vindt dat de gebiedsorganisatie Oosterwold (53%) en de afdeling Handhaving (49%) de bewoners moeten aanspreken op het naleven van de regels. Van de geënquêteerden vond 42% dat bewonerscollectieven dat moeten doen en 35% vind dat bewoners elkaar moeten aanspreken.

Als de gebiedsregisseur voorstelt dat twee boa's ervoor gaan zorgen dat de bewoners zich aan de regels van de doorwaadbare zones en aan hun bouwvergunning houden, ontstaan er op facebook verhitte discussies⁴⁰. Het is in de ogen van veel Oosterwolders immers niet de bedoeling dat de overheid in dit gebied op een klassieke wijze gaat handhaven. De gemeente moet duidelijk zijn in dat de loopbaarheid gestalte krijgt, maar als de gemeente gaat handhaven en boetes gaat uitdelen dan deinzin bewoners terug voor deze bemoeienis van de overheid. Maar het kan wellicht de kavelwegverenigingen er ook toe aanzetten om nog eens naar hun eigen rol te kijken. Misschien voelt men de urgentie om meer als collectief op te treden zodat de overheid er zich niet mee hoeft te bemoeien.

Het is in de ogen van veel Oosterwolders immers niet de bedoeling dat de overheid in dit gebied op een klassieke wijze gaat handhaven.

Pas als het binnen de VvE niet lukt kan de overheid alsnog gaan handhaven.

Vraagstukken op het gebied van stadslandbouw en doorwaadbare zones zijn doorgeschoven naar het Platform Oosterwold. Die moet gaan kijken hoe je daarmee moet omgaan⁴¹. Maar zowel bij de leden van het Platform als bij andere bewoners zijn de meningen over de rol van burgers en overheid niet eensluidend. De een wil dat de gemeente niet de volledige verantwoordelijkheid aan de bewoners overlaat, een ander wil juist zo min mogelijk overheid in de geest van het oorspronkelijke plan. Een lid van het Platform is bijvoorbeeld in Oosterwold gaan wonen om juist minder overheid te hebben

“en dan moet je niet willen dat er een pseudo-overheid ontstaat in de vorm van voortuincommissies die komen vertellen dat jouw tuin niet netjes is. Bij echte excessen, als mensen hun doorwaadbare zone blokkeren, moet de gemeente handhaven. Dat moet je niet aan de bewoners overlaten.”

22. Overheid versus burgers

Oosterwold is een experiment waarbij de rol van de overheid zo klein mogelijk gehouden wordt. Het is voor de initiatiefnemers een beetje zwemmen zonder bandjes, zoals een van de respondenten het verwoordde.

Toch zijn de regels van Oosterwold niet door de bewoners bedacht. De overheid is niet afwezig. Er is een handboek waarin staat hoe initiatiefnemers het moeten doen en wat de rechten en plichten zijn. Er zijn regels waar bouwersaan moeten voldoen. Er is een blijvende relatie met allerlei overheden. De gemeente heeft ook zorgplichten. Er zijn allerlei wetten en regels die strenge kaders stellen. De gemeente is ook eindverantwoordelijk voor het afvalwater. Ook bij de handhaving van stadslandbouw en doorwaadbare zones loopt men tegen de veranderde rol van de overheid aan⁴².

Is het taak van de overheid om in Oosterwold een gemeenschap te bouwen? Oosterwolders zijn eigengereid en lijken dat niet nodig te vinden,

“want wij doen hier alles zelf”.

Oosterwold is een energieke samenleving en die gemeenschap ontwikkelt zich wel organisch. Uit de interviews blijkt wel dat men een rol van de overheid voor ogen heeft die de leefbaarheid en de gemeenschapszin kan bevorderen.

⁴⁰ Omroep Flevoland en Maak Oosterwold, 26 oktober 2020

⁴¹ Het Platform is geen formele vertegenwoordiger van bewoners van Oosterwold, maar het handelt vanuit het perspectief van bewoners. Notitie 'Relatie Platform Oosterwold met bewoners en andere organisaties', Platform Oosterwold, september 2020.

⁴² Zie over de veranderde rol van de overheid in Oosterwold, o.a.: Andersson Elffers Felix, (2019),

Oosterwold: trouw aan de bedoeling; K. Dijkhuis en A. Pansier (2020), Voorzieningen in Oosterwold. Van handelingsverlegenheid naar toekomstperspectief. Gemeente Almere.

Voorbeelden die zijn genoemd

- De gemeente moet meer de collectieve idealen van Oosterwold uitdragen en onderhouden.
- De gemeente moet initiatiefnemers meer op hun (publieke) verantwoordelijkheid wijzen.
- De gemeente moet initiatiefnemers begeleiden bij het ontwerp van kavelweg en loop- en fietsroutes.
- De gemeente moet plekken (goedkoop) ter beschikking stellen voor publieke voorzieningen.
- De gemeente moet bemiddelen bij conflicten.
- De gemeente moet de doorwaadbare zones handhaven.

Bewoners verwachten van de overheid geen klassieke handhavende rol, maar een ondersteunende, bemiddelde en participerende rol. En dat geldt zowel aan de voorkant van het proces als later in de beheerfase. Aan de voorkant wordt niet om een hele strikte handhaving van bouw- en woningtoezicht gevraagd omdat die het experiment en zelfs het tijdelijk wonen in yurts in de weg zit. Er wordt om betere communicatie gevraagd met meer transparantie en eenduidigheid. Bewoners zeggen dat ze de samenwerking met de gebiedsorganisatie lastig vinden. Het gebrek aan communicatie veroorzaakt spanningen en onzekerheid. Men vindt de opstelling technocratisch.

Er wordt om betere communicatie gevraagd met meer transparantie en eenduidigheid.

Men vindt dat er tegelijkertijd te veel en te weinig regie is van de gemeente. Er is te veel regie als het gaat om regels via bouw- en woningtoezicht. Er is te weinig regie als het gaat om het begeleiden van initiatiefnemers, handhaven of verleiden door aan te sluiten bij intrinsieke waarden van Oosterwold. Een optie die door geïnterviewden als alternatief voor handhaven naar voren is gebracht is verleiden. De overheid zou kunnen laten zien hoe aantrekkelijk het is als initiatiefnemers het goed doen. De gemeente zou bijvoorbeeld kunnen aanschuiven bij een kavelwegverenigingsoverleg om te bespreken hoe men het als collectief wil gaan doen, ook als gaat om wandel- en fietsroutes. Maar dat betekent ook een appel op ieders collectieve verantwoordelijkheid.

“Mensen zouden samen met de gemeente iets kunnen verzinnen dat anders is dan niks doen of handhaven. Dat meer verleidt om het te doen. De vrijheid die hier gegeven wordt betekent dat mensen zelf hun keuzes kunnen maken. De overheid zou duidelijker kunnen maken dat bij die vrijheid ook verantwoordelijkheid hoort.”

De rol van de overheid versus burgers raakt ook aan de politiek-filosofische dimensie van Oosterwold. Veel bewoners van Oosterwold zijn progressief in hun opvattingen over de samenleving en in hun leefstijl. Maar is Oosterwold als stadsontwikkeling ook progressief of is het conservatief? Critici neigen ernaar om Oosterwold conservatief te vinden. Oosterwold doet hen namelijk ook denken aan de Amerikaanse libertairen, aan rechts anarchisme met een conservatieve inhoud⁴³. In Oosterwold is immers alle grond geprivatiseerd.

Behalve dat Oosterwold een vrijstaat-gevoel kan oproepen en een soort libertaire gemeenschap vormt, is het ook neo-liberaal door de projecten van marktpartijen. Er is in dit opzicht weinig te bespeuren van het sociaaldemocratische gedachtegoed van oud-wethouder Adri Duyvestein. Oosterwold staat daar zelfs haaks op als het gaat om sociale inclusiviteit en de status van het publieke domein. Oosterwolders koesteren de ruimte, de stadslandbouw en het wonen tussen gelijkgestemden, maar ze zien ook wel in dat het geen ideale wereld is, zoals iemand erkende:

“Eigenlijk is Oosterwold heel Amerikaans. Er is niks PvdA aan. Het is eigenlijk mega-liberaal. Dat vind ik wel het dubieuze hieraan. De grond wordt ook heel veel waard.”

Zoals het is bedacht is Oosterwold geen liberale stedenbouw. Want dat zou betekenen dat het wordt overgelaten aan de markt. En Oosterwold is aan de burgers. Eerder is Oosterwold een vorm van libertaire stedenbouw en planologie die we in Nederland nog niet kenden. Maar dan wel als een verzameling van collectieven en zonder dat de overheid afwezig is. Kunnen bewoners het gezamenlijk voor elkaar krijgen om kwesties op te lossen die anders de overheid zou doen? Het antwoord op die vraag is aan de bewoners. Uit de interviews blijkt dat iedereen ervoor is om de overheid een ondersteunende en participerende rol te laten spelen. Oosterwold betekent niet alleen een andere rol voor de burger maar ook een andere en nog nader te bepalen rol voor de overheid.

43 Gesprek met filosoof Pieter Hoexum na zijn bezoek aan Oosterwold, juli 2000

DEEL V

CONCLUSIES EN BIJLAGE

23. Conclusies

Wat voor samenleving is zich aan het ontwikkelen in Oosterwold en hoe is dat gerelateerd aan de principes van Oosterwold? In dit onderzoek is een onderscheid gemaakt tussen de fase van het maken en het wonen. De gemeenschapsvorming begint bij het maken. Door de organische gebiedsontwikkeling kunnen er allerlei conflicten ontstaan, maar er is tegelijkertijd meer community-vorming dan in een gemiddelde nieuwe wijk. Individuele motieven geven in Oosterwold de doorslag, maar dat hoeft een collectieve oriëntatie niet in de weg te staan.

In het gebied zijn er minder buurtschappen met een sterke sociale samenhang gerealiseerd dan de bedenkers voor ogen hadden. Toch zijn er wel clusters van (lichte) gemeenschapszin ontstaan, via CPO's en op andere plekken omdat burens samenwerken en aan elkaar hulp verlenen.

In het gebied zijn er minder buurtschappen met een sterke sociale samenhang gerealiseerd dan de bedenkers voor ogen hadden.

Er zijn veel initiatieven. Bewoners vinden elkaar in gelijkgestemdheid die vooral gebaseerd is op duurzaam wonen en leven. De meeste bewoners vertellen niet alleen dat ze meer contact hebben met burens dan op hun vorige woonplek, het blijkt ook uit wat ze delen. De verschillen in sferen per kavelweg kunnen wel groot zijn.

De initiatiefnemers hebben veel aan hun hoofd gehad met de bouw van hun eigen huis en de inrichting van hun kavel. Op een aantal plekken zijn intensieve contacten tussen burens, vaak al gelegd tijdens het maakproces. Er zijn in Oosterwold veel praktische hulprelaties op een vrijwillige basis, van het uitlenen van gereedschap tot elkaar helpen bij een klus en zorgen voor elkaars dieren tijdens vakanties. Er zijn ook affectieve relaties gericht op gezelligheid en sociabiliteit. De gemeenschappelijkheid gaat verder dan wat in een gewone wijk gebruikelijk is. De meeste respondenten geven aan dat hoe er nu wordt samengeleefd wel ongeveer is wat ze van Oosterwold hadden verwacht. De verwachtingen liepen uiteen. Iedereen in Oosterwold zoekt naar een eigen evenwicht tussen privacy en collectiviteit. Er zijn bewoners die tamelijk individualistisch zijn, anderen hadden hogere verwachtingen van gemeenschappelijkheid. Er is geen compleet nieuwe samenleving ontstaan. Veel initiatiefnemers zoeken wel naar meer verbinding met elkaar. Er zijn daarnaast diverse lichte gemeenschappen gebaseerd op gedeelde interesses. Ambivalenter zijn bewoners over de noodzakelijke gemeenschappelijke activiteiten die in een kavelwegvereniging moeten gebeuren.

Er zijn verschillende oorzaken waardoor de sociale betrokkenheid in Oosterwold sterker is dan in een gemiddelde wijk. Dat komt ten eerste door de principes van Oosterwold zoals de gemeenschappelijke ervaring van het bouwen van een huis, stadslandbouw en het samen maken en onderhouden van collectieve ruimten. Ten tweede trekken de principes bewoners met vergelijkbare interesses en leefstijlen. Gelijkgestemden weten elkaar makkelijk te vinden. Dat geldt ook voor jonge gezinnen met kinderen.

Contacten zijn het meest intensief tussen burens die iets met elkaar delen. Ten derde is er een grote motivatie bij de bewoners om er iets van te maken. Voor sommigen betekent de vestiging in Oosterwold werkelijk een nieuwe levenswijze. Er is veel bereidheid om elkaar te helpen. Ten vierde leidt het lokale ondernemerschap tot allerlei zakelijke en sociale contacten. Ten vijfde spelen sociale media een belangrijke rol in de community-vorming.

In dit onderzoek zijn verschillende schaalniveaus van samenleven te onderscheiden, van de gemeenschappelijke kavel van een paar huishoudens, de kavelwegvereniging tot heel Oosterwold. Vanwege de opzet met kavelwegverenigingen is er in het begin vooral een interne gerichtheid. Er zijn kavelwegverenigingen en CPO-projecten die zich hebben ontwikkeld tot buurtschapjes met nabuurschap. Daarnaast participeren bewoners in functionele en sociale verbanden buiten hun eigen kavelvereniging. Allerlei verschillende netwerken maken Oosterwold tot een gelaagde en energieke samenleving. Interessegemeenschappen, ondernemerschap, contacten via facebook en uiteenlopende kavelwegoverstijgende initiatieven van particulieren en groepen creëren een samenleving op het schaalniveau van heel Oosterwold.

Over een aantal jaren zal een antwoord gegeven kunnen worden op de vraag hoe het samenleven in Oosterwold zich verder gaat ontwikkelen. Bestendigen en intensiveren sociale relaties en ontstaat er een gemeenschap op basis van gedeelde ideeën en praktijken? Of zijn de intensieve contacten uit de beginjaren uitdrukking van de tijdelijke euforie die kenmerkend is voor nieuwe wijken en zal na verloop van tijd de intensiteit van contacten weer afnemen?

Men maakt zich zorgen over de inclusiviteit en toegankelijk van Oosterwold voor middeninkomens

Er zijn ook kanttekeningen geplaatst bij de ontwikkeling tot nu toe. Tijdens het maken kunnen er allerlei conflicten ontstaan die het samenleven bemoeilijken en het wantrouwen kunnen versterken. Omdat initiatiefnemers in een andere fase van ontwikkeling zitten belemmert dat samenwerking en collectieve oplossingen. Het ontbreekt in Oosterwold aan publiek domein. Er is de vrees dat Oosterwold een uitgestrekt suburbia wordt. Men maakt zich zorgen over de inclusiviteit en toegankelijk van Oosterwold voor middeninkomens. Ondanks deze en andere kanttekeningen zou men kunnen concluderen dat de samenleving in Oosterwold zich vanzelf wel organisch ontwikkelt. Niettemin zijn er knelpunten en dilemma's. Ik benoem tot slot enkele aandachtspunten die van belang zijn voor de kwaliteit van het samenleven.

1. Individuele vrijheid versus collectieve verantwoordelijkheid

Er is in Oosterwold een spanning tussen individuele vrijheid en collectieve verantwoordelijkheid. De samenleving die zich hier van onderaf ontwikkelt start toch vooral vanuit het private domein en het eigenbelang.

Er is in Oosterwold een spanning tussen individuele vrijheid en collectieve verantwoordelijkheid.

In hun motieven zijn Oosterwolders in de eerste plaats individualistisch. De minimale kavelwegverenigingen zijn uitdrukking van dat individualistische streven. Het samenleven en samendoen is vooral een kwestie van bereidheid tot samenwerking, van geven en nemen. Deze collectiviteit heeft bij praktische en affectieve relaties een zelfgekozen karakter.

De Oosterwolder onderhoudt echter een ambivalente relatie met een gedwongen collectiviteit. Die noodzakelijke collectiviteit tijdens het maken en beheren kan gepaard gaan met meningsverschillen en conflicten, vooral als mensen verschillen. De neiging kan ontstaan dat bewoners zich terugtrekken op hun eigen kavel. De stedenbouw van Oosterwold vraagt echter om een verzameling van collectieven. Bij individuele vrijheid hoort ook collectieve verantwoordelijkheid. Zo lenen doorwaadbare zones en afvalwaterbehandeling zich niet goed voor geïndividualiseerde zelforganisatie. Met energieopslag en mobiliteit zijn wellicht nieuwe vormen van collectiviteit te introduceren. Wil Oosterwold overeind blijven volgens het principe van zelforganisatie dan is (meer) collectieve organisatie een noodzaak.

2. De kavelwegvereniging als buurtschap

Een belangrijke bouwsteen van Oosterwold zijn de kavelwegverenigingen. De tientallen kavelwegverenigingen vormen allemaal op zich een proeftuin voor nieuwe vormen van collectiviteit.

De samenwerking is afhankelijk van de bereidwilligheid van gelijkgestemde burens. Het wordt lastig als mensen sterk van elkaar verschillen.

Sommige van die kavelwegverenigingen hebben een minimaal karakter. Dat sluit niet uit dat ze wel kunnen functioneren als een buurtschapje. De samenwerking is afhankelijk van de bereidwilligheid van gelijkgestemde burens. Het wordt lastig als mensen sterk van elkaar verschillen. In VvE's met gemeenschappelijke ruimten is de collectiviteit meer geborgd dan bij de kavelverenigingen met individueel ontwikkelde kavels. Een grootte van 20 tot 30 huishoudens wordt als een geschikte maat gezien. Ze functioneren ook beter als de bewoners iets met elkaar delen.

Grotere kavelwegverenigingen waar zowel individueel ontwikkelde woningen als verschillende projecten deel van uitmaken, missen een gedeeld belang en gelijkgezindheid. Er is bij velen een voorkeur voor een minimale vereniging zonder veel verplichtingen. Omdat gebiedsontwikkeling een collectief vraagstuk is zouden de verenigingen meer taken op zich kunnen nemen.

Enige wrijving hoort bij het samen maken en beheren.

Bijvoorbeeld als het gaat om het creëren van openbare ruimtes, van doorwaadbare zones en afstemming met andere verenigingen. Enige wrijving hoort bij het samen maken en beheren. De vraag is vooral waar die conflicten moeten gaan landen: tussen burens, tussen overheid en bewoners of binnen het collectief van de kavelwegvereniging. Aangezien velen terugdeinzen voor te veel bemoeienis van de gemeente, en anderzijds burens elkaar niet zullen aanspreken op regels, blijft alleen de vereniging over.

3. Rol van de overheid

Tegelijkertijd vraagt de collectiviteit van Oosterwold ook iets van de overheid. Men kan het niet alleen maar overlaten aan de initiatiefnemers die vaak in onzekerheid verkeren. Wellicht is het mogelijk om individuele initiatiefnemers per groep te laten intekenen en daarmee ook de doorwaadbaarheid meteen in te vullen zodat er logische routes ontstaan. Samenwerking ontstaat niet altijd vanzelf bottom-up. Er is begeleiding nodig.

Bewoners verwachten van de overheid geen klassieke handhavende rol, maar een ondersteunende, bemiddelde en participerende rol.

Bewoners verwachten van de overheid geen klassieke handhavende rol, maar een ondersteunende, bemiddelde en participerende rol. En dat geldt zowel aan de voorkant

van het proces als later in de beheerfase. Men vindt dat er te weinig regie is als het gaat om het begeleiden van initiatiefnemers. De organische gebiedsontwikkeling vraagt een collectieve inzet van de initiatiefnemers die daarbij tijdens het maken door de overheid meer begeleid en ondersteund kunnen worden. Dat vraagt weer om een uitgebreidere gebiedsorganisatie of om een lager tempo van de gebiedsontwikkeling.

Ook in de beheerfase betekent een participerende overheid een actieve opstelling van de gemeente zoals bij de realisatie van maatschappelijke voorzieningen (een basisschool, een buurthuis of een culturele voorziening). Het zal de opbouw van de samenleving in heel Oosterwold helpen als de gemeente meedenkt en faciliteert, bijvoorbeeld door een stip op een goede plek te zetten voor een publieke voorziening, zonder daarbij het initiatief over te nemen van bewoners.

4. De regels van Oosterwold

De principes van Oosterwold lijken onaantastbaar, terwijl zowel bewoners als professionals twifelen aan sommige regels. Dat is een serieus probleem als men wil handhaven. Er kan de conclusie getrokken worden dat waar handhavers (zoals boa's) op moeten rukken de stedenbouw van Oosterwold heeft gefaald. De doorwaadbaarheid garandeert het karakter als buitengebied. Maar vrijwel iedereen vindt het onzinnig dat dezelfde generieke regel van doorwaadbare zones geldt voor zowel grote als kleine kavels. Het is zelfs onduidelijk wat er precies bedoeld wordt met de doorwaadbare zones (alleen wandel- of ook fietspaden) en hoe ze moeten worden onderhouden.

Oosterwolders zouden gezamenlijk met elkaar opnieuw moeten bepalen hoe ze deze regel willen invullen. Velen interpreteren het momenteel op een eigen manier.

Er wordt nu voortgebouwd op enerzijds generieke regels en anderzijds ziet men uitzonderingen en afwijkingen. Dat roept veel verwarring en discussie op.

Er wordt nu voortgebouwd op enerzijds generieke regels en anderzijds ziet men uitzonderingen en afwijkingen. Dat roept veel verwarring en discussie op. In iets mindere mate geldt dat ook voor stadslandbouw. Er valt alleen te handhaven als de kaders duidelijk zijn. Daarnaast zijn prikkels nodig om de principes ook daadwerkelijk te realiseren. Bewoners (Platform Oosterwold) zouden samen met de gemeente initiatieven kunnen uitlokken om de doorwaadbare zones en de stadslandbouw nog meer een vanzelfsprekend onderdeel van Oosterwold te laten zijn.

5. Handhaving

Wat betreft handhaving verschillen bewoners van mening of de overheid of de collectieven dat moeten doen.

Bewoners onderling zullen elkaar niet aanspreken op de regels omdat dit schadelijk kan zijn voor goede burenerelaties.

Bewoners onderling zullen elkaar niet aanspreken op de regels omdat dit schadelijk kan zijn voor goede burenerelaties. Er resteert de wortel-en-stok methode:

eerst verleiden op basis van waarden en dan pas handhaven. Om aan te sluiten bij de intrinsieke waarden van Oosterwold stellen bewoners als alternatief voor de gemeentelijke handhaving voor dat de gemeente (en wellicht in samenwerking met het Platform Oosterwold) verleidt. Eerst verleiden om het gezamenlijk in collectieven op te lossen en als een kavelwegvereniging er niet uit komt of als die dat niet als haar taak ziet dat er dan altijd nog dwingend door de gemeente gehandhaafd kan worden. De wortel houdt in dat de kavelwegvereniging de gemeente buiten de deur kan houden.

6. Opschalen van het samenleven

Oosterwold heeft zich ontwikkeld als een verzameling kavelwegverenigingen. Maar het dagelijks leven beperkt zich niet tot de kavelwegvereniging.

Publieke plekken en voorzieningen kunnen ervoor zorgen dat bewoners van een veld ook iets met elkaar delen.

Bewoners kunnen ook op het schaalniveau van het veld op een lossere manier met elkaar samenleven. Het veld is als buurtje een lossere samenlevingsverband zonder

verplichtingen. Het samenleven op het niveau van het veld is te versterken door middel van doorwaadbare zones als routes, publieke plekken en voorzieningen, ondernemerschap en nieuwe vormen van samenwerking. De doorwaadbaarheid zou er bijvoorbeeld voor kunnen zorgen dat er meer verbinding is tussen de kavelwegverenigingen onderling. Publieke plekken en voorzieningen kunnen ervoor zorgen dat bewoners van een veld ook iets met elkaar delen. Routes en publieke plekken versterken de publieke familiariteit, dat wil zeggen lichte vormen van contact tussen Oosterwolders.

7. Publiek domein

Het probleem is niet alleen of zozeer gemeenschapsvorming, maar vooral het ontbreken van een publiek domein. Er ligt hier een verantwoordelijkheid bij de bewoners. De openbare ruimte is in Oosterwold geen overheidstaak. Het publiek domein in Oosterwold krijgt een geprivatiseerd en parochiaal karakter. Er is echter ook een vraag naar neutrale ontmoetingsplekken.

Plekken van ontmoeting in Oosterwold bestaan vooral uit particuliere initiatieven.

Voorbeelden zijn een speeltuin, een sportveldje, een buurthuis en een culturele voorziening. Aan de andere kant zijn er diverse plekken gerealiseerd waar mensen samen kunnen komen. Plekken van ontmoeting in Oosterwold bestaan vooral uit particuliere initiatieven. Oosterwold is een proeftuin voor een nieuw soort

publiek domein ontwikkeld op private kavels, van het theehuis bij de boerderij Uniek Leven, een gemeenschappelijk gebouw bij Live-to-Be tot het erf van boerderij de Vliervelden. Het betekent dat initiatiefnemers een soort hybride publieke goederen creëren. Zelforganisatie bij het ontwikkelen van openbare ruimten als gemeenschappelijk beheerde 'commons' is een uitdagend alternatief voor de traditionele rol van de overheid. Weten bewoners elkaar te vinden in gezamenlijkheid en gedeelde verantwoordelijkheid? En lukt het hen – al dan niet verenigd in een CPO of een kavelwegvereniging – de openbare toegankelijkheid te borgen? Behalve de kavelwegen zijn er nog weinig voorbeelden van vrij toegankelijke openbare ruimten die door burenen samen zijn ontwikkeld. Het succes van Oosterwold staat of valt met het samen maken van een dergelijk publiek domein.

8. Maatschappelijke, demografische en economische ontwikkelingen

Het is altijd een beetje onvoorspelbaar hoe een nieuwe wijk zich zal gaan ontwikkelen. In het geval van Oosterwold is dat helemaal het geval. Gaan bewoners omdat ze hun eigen huis hebben gebouwd zich voor lange tijd vestigen in Oosterwold? De eerste fase van Oosterwold lijkt een meer stabiele periode tegemoet te gaan. Maar het is nog maar de vraag hoe lang dat is. In Oosterwold woont bijvoorbeeld een relatief grote groep vijftigers en zestigers en vitale senioren. Anders dan bij andere nieuwbouwwijken zal het gebied veel sneller vergrijzen. Bijkomend gevolg is dat er misschien eerder verhuisd gaat worden omdat ouderen het vele werk voor de stadslandbouw niet meer kunnen opbrengen. Het kan ook betekenen dat ze meer onzorgd willen worden.

In Oosterwold woont bijvoorbeeld een relatief grote groep vijftigers en zestigers en vitale senioren.

Anders dan bij andere nieuwbouwwijken zal het gebied veel sneller vergrijzen.

Ook economische ontwikkelingen zullen van invloed zijn op Oosterwold. Oosterwolders zijn ondernemend en er zullen allerlei nieuwe voorzieningen en initiatieven ontstaan. Maar er wonen ook veel zzp'ers en kunstenaars met een onregelmatig inkomen. Hoe gaat het ondernemerschap zich ontwikkelen?

9. Organische ontwikkeling in de tijd

Een stadsdeel met duizenden gelijkgestemde bewoners is een illusie. Er wonen nu al groepen die verschillen in levenswijzen en waarden. Oosterwold zal over tien jaar iets anders dan nu. Oosterwold zal groeien, gevarieerder worden en anoniemer. Met een grotere variatie aan en contrasten tussen bewoners. De eerste bewoners zullen verhuizen en nieuwe bewoners zullen zich vestigen.

Waarschijnlijk zijn er voldoende 'echte' Oosterwolders, mensen die het DNA snappen en daarnaar leven, om het concept overeind te houden.

De geest van Oosterwold is bij de nieuwe bewoners te continueren door ze bijvoorbeeld te verleiden mee

te doen. In de ontwikkelfase moeten de ambities er al zo sterk in gebracht worden dat het een levend iets wordt. Toch moet het verhaal zichzelf op een gegeven moment vertellen. Waarschijnlijk zijn er voldoende 'echte' Oosterwolders, mensen die het DNA snappen en daarnaar leven, om het concept overeind te houden. Misschien dat een deel van de bewoners die naar Oosterwold zijn verhuisd vanwege een goedkope kavel en de vrijheid van bouwen in een ruime wijk ook besmet raken met het Oosterwold-virus. In de volgende fase van Oosterwold op Almeers grondgebied hebben ontwikkelaars het veel meer voor het zeggen. Hier is de opgave om ervoor te zorgen dat deze partijen aansluiten bij de principes van Oosterwold.

10. Collectieve innovaties

Professionals pleiten voor meer clustervorming en vorming van buurtschappen en kernen, maar het is niet altijd duidelijk hoe dat er dan uit moet komen te zien en hoe het moet ontstaan. Clustervorming heeft als doel om ruimtelijke versnippering tegen te gaan. Maar dat lukt niet als initiatiefnemers alleen maar individuele motieven hebben. Er moet ook een sociaal doel of collectief motief aan ten grondslag liggen. Bewoners moeten iets met elkaar delen. Initiatiefnemers willen liever niet in een cluster zitten als ze niets met elkaar hebben. Dat dit lastig is bewijst de eerste fase. Experimenten en innovaties in Oosterwold zijn tot nu toe vooral individueel ontwikkeld (op een paar kleine clusters na), zoals op het gebied van duurzaam bouwen.

Clustervorming heeft als doel om ruimtelijke versnippering tegen te gaan. Maar dat lukt niet als initiatiefnemers alleen maar individuele motieven hebben.

Oosterwold zou nog veel meer een plek kunnen zijn waar ruimte is voor collectieve sociaal-ruimtelijke innovaties. Er kan wat dat betreft geleerd worden van de CPO-projecten die een sterkere collectieve dimensie hebben. Het vraagt om nieuwe woonvormen. CPO's met een gemengd programma en vernieuwende woonconcepten (wooncoöperaties) kunnen ook een bijdrage leveren aan meer betaalbare woningen in Oosterwold.

Bijlage: lijst van geïnterviewden naar straat

De citaten in de kleurvlakken komen uit interviews met initiatiefnemers/bewoners uit de volgende straten:

Auguste Comteweg
Buitenplaats Oosterwold (2x)
Emile Durkheimweg (2x)
Francis Beaufortlaan
Frederik van Eedenweg (2x)
Gaudilaan
Gerald Pearsonlaan
Hannah Arendtweg (2x)
Henri Bergsonweg
Karl Marxweg
Max Weberweg

Norbert Eliasweg (2x)
Rachel Carsonhof (2x)
Reimslaan (2x)
Rumilaan
Simone de Beauvoirstraat
Ubuntulaan
Vrije Vogellaan
Vuursteenhof (2x)
Zeebodemkolonistenweg
Zuiderzeestraat
Eén initiatiefnemer moest nog een stip zetten

